

MISINFORMATION

POLITISK KAMP ELLER PRAKTISK PROBLEM?

MISINFORMATION

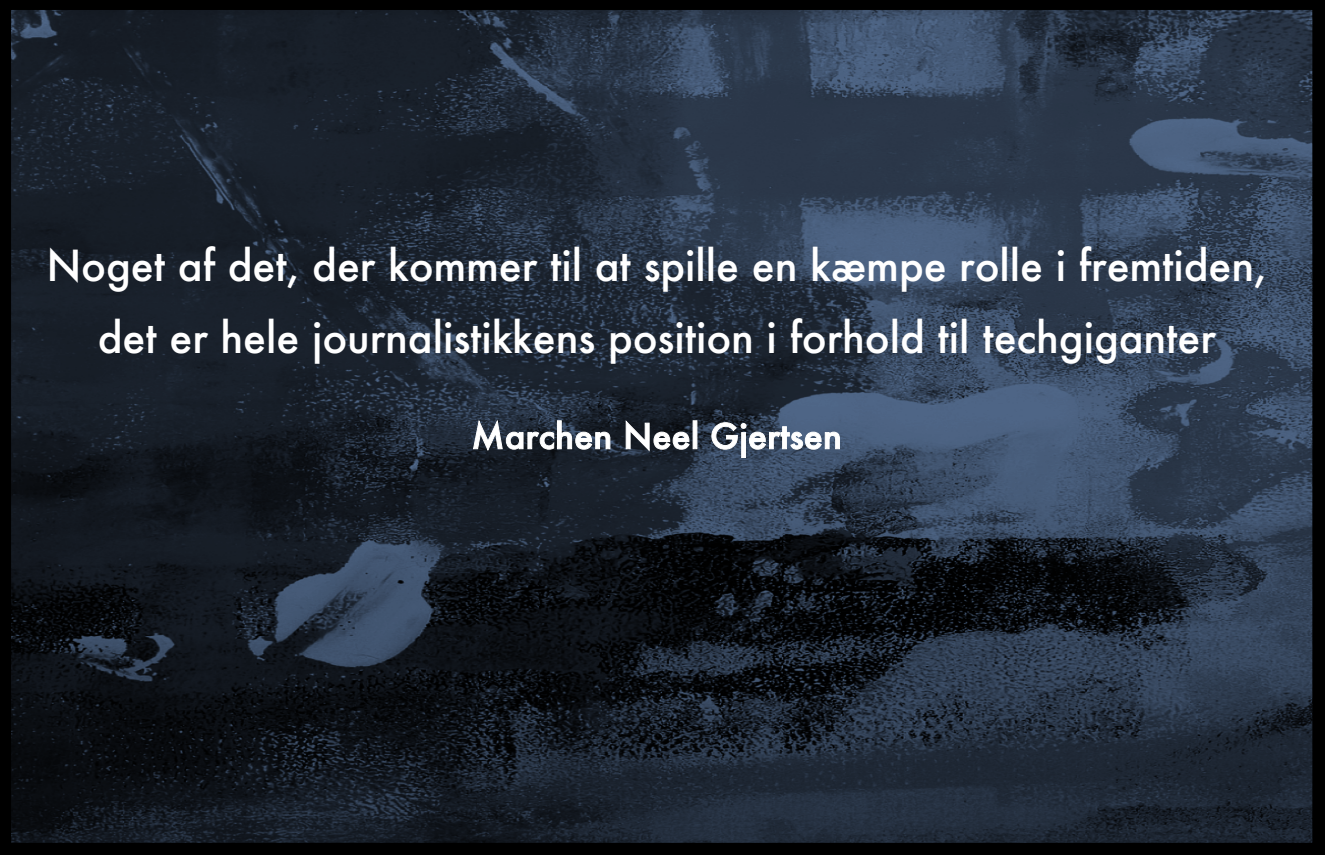
POLITICAL BATTLE OR
PRACTICAL PROBLEM?

*Skrevet af Thilde Vangdrup Høybye
Vejledt af Christa Breum Amhøj*

*Kandidatafhandling i Politisk Kommunikation og Ledelse
Institut for Ledelse, Politik og Filosofi
Copenhagen Business School*

Afleveret den 17. januar 2022

*75 sider / 181.515 anslag med mellemrum
Studienummer: 124337*

The background is a dark, abstract composition of deep blues and blacks, with some lighter, textured areas that resemble water or a rough surface. The text is centered in a clean, white, sans-serif font.

Noget af det, der kommer til at spille en kæmpe rolle i fremtiden,
det er hele journalistikkens position i forhold til techgiganter

Marchen Neel Gjertsen

ABSTRACT

In recent years there has been an explosion of attention towards disinformation, misinformation, fake news and everything in between. What it is, who is responsible for it, what the consequences are and what the adequate response looks like has been discussed at great length. This master's thesis seeks to contribute with perspectives on how misinformation is perceived as a problem, and how it creates different notions about the most appropriate handling of (mis)information in society. To investigate this, I ask how the European Commission's relevant action plans attempt to control the spread of misinformation; how Danish independent media relate to misinformation; and ultimately how the position we recognize as a "conspiracy theorist" creates and is created.

To answer this, I mobilize different theoretical terms and theories. First of all, borrowing from Luhmann's system theory and the concept of steering technologies (Luhmann, 1996; Luhmann, 1997), I analyze how the European Commission's action plans are attempting to create radically new opportunities when steering on potentializing techniques, notably on journalistic quality and capacity (Andersen, 2017). Also, I identify how the action plans invite independent media, citizens and member states to cooperate, creating precarious and unstable power relations through the appeal for self-steering.

Secondly, through Laclau and Mouffe's discourse theory I analyze how Danish independent media deal with misinformation in practice by articulating the relationship between classical journalism and the Tech Giants (Laclau & Mouffe, 1985; Laclau & Mouffe, 2002). From this perspective, that relationship is the nexus of the political struggle to counter misinformation.

I showcase how the hegemonic battle and the discourse of classical journalism creates subject positions where the position of "conspiracy theorist" is limited to participate either indirectly as part of meta-coverage or to be barred from classical journalistic coverage entirely. I further analyze how the position "conspiracy theorist" creates itself as a counterpart to *the system*, offering itself up as an antidote to the dangerous complexity created as a result of misinformation and the perceived one-sided focus from established media and the system itself.

I conclude that possibilities for meaningful control do exist and discuss the paradoxical cross-cutting agreement to distinguish between a *distorted* and a *real* worldview, and how the solution is presented as a practical issue. I also discuss how alternative second-order strategic management approaches can be productive in light of attempts at steering on innovation and potentialization.

When it comes to how and who to solve the problem of misinformation, and how the problem is constituted, the thesis concludes that the answers are inherently political in nature.

INDHOLDSFORTEGNELSE

ABSTRACT	2
KAPITEL I	5
Indledning	5
Problemfelt	6
Et spørgsmål om policy?	6
Et spørgsmål om uafhængige medier?	7
Et spørgsmål om diskursive begreber?	9
Problemformulering og analysespørgsmål	10
Afklaring af centrale begreber	11
Samfundsdiagnoser og idéer om strategisk ledelse	12
Digitalisering som altoverskyggende accelerator	12
Publicistiske idealer og uafhængige mediers rolle i demokratiet	13
Alternative virkeligheder og det mesterlige bedrag	16
Falske verdensbilleder, tillid og erfaring	17
Fornuft, følelser og organisering	19
Opsummering: Samfundsdiagnoser og idéer om strategisk ledelse	20
Tese I: Kapitalistiske markeds kræfter og folkets intellektuelle mangler	20
Tese II: Manglende fælles handling og problematisk rationalisme	21
KAPITEL II	22
Analysestrategi	22
Grundlæggende videnskabsteoretiske antagelser	23
Analysestrategisk synergi og iagttagelsespunkter	25
Styringsteknologianalyse	27
Styring og teknologi	27
Skabelsen af en meningsfuld styringspraksis	28
Magt og politisk magt	28
Potentialisering	30
Hegemonianalyse	32
Kampen om hegemoni	32
Privilegerede diskursive punkter i et generelt felt af diskursivitet	33
Den ekskluderende grænse	34
Subjektpositioner i diskursive formationer	35
Empirisk grundlag og metodiske overvejelser	36
Dokumenter	36
Kvalitative interviews	37
Valg og fravalg	37

At producere viden indenfor eget felt	38
KAPITEL III	39
Delanalyse I: Hvordan bliver misinformation forsøgt styret af EU?	39
Uundgåelige styringsreaktioner til forsvar for demokratiet	39
Invitationer til samarbejde	43
Potentialet ved uafhængige medier	45
Kritisk tænkning	50
Delkonklusion I	50
Delanalyse II: Hvordan forholder danske medier sig i praksis til misinformation?	52
Misinformation som en tom betegner	52
Diskursen om techgiganterne	54
Klassisk journalistik er alt det, techgiganterne ikke er	55
Hvordan styre det ustyrlige?	58
En del af en metadækning eller dømt helt ude?	62
Delkonklusion II	63
Delanalyse III: "Konspirationsteoretiker" i praksis	64
Misinformation som et politisk våben	65
Etablerede medier	65
Utilsigtede konsekvenser	67
Delkonklusion III	68
KAPITEL IV	69
Diskussion	69
Et spørgsmål om et praktisk problem?	69
Et spørgsmål om et politisk problem?	71
Et spørgsmål om følelser og fælles handling?	72
Konklusion	74
BIBLIOGRAFI	76
Bilagsoversigt	81

KAPITEL I

Indledning

I 2017, i kølvandet på det amerikanske præsidentvalg, var begrebet *fake news* pludselig på alles læber. Det blev sågar kåret til årets ord af forlaget Collins. Siden da er både fake news, og relaterede begreber som desinformation og misinformation, kun kommet yderligere i vælten, blandt andet i forbindelse med Brexit og en generel frygt for russisk påvirkning af vestlige valg. (Farkas & Schou, 2018)

I 2018 lancerede Europa-Kommissionen således også en omfattende handlingsplan for bekæmpelse af desinformation (Europa-Kommissionen, 2018). Med covid-19's fremkomst og fremmarch er fokus på spredning af misinformation i samfundet kun vokset. En omfattende analyse fra 2020 anslog, at "sundhedsmisinformation" på Facebook var nået svimlende 3,8 milliarder visninger (Kulager, 2020). Flere handlingsplaner fra Europa-Kommissionen er fulgt efter den første, og FN har endda lanceret initiativet *Verified*, der har til formål at "oversvømme" sociale medier med fakta om covid-19 som modvægt til misinformation (FN, 2020).

Det øgede fokus på misinformation gav nyt liv til debatten om den optimale journalistiske dækning af "konspirationsteoretikere" og falske nyheder og ikke mindst uafhængige mediers betydning for demokratiske samfund (Hendricks & Vestergaard, 2017; Collignon, 2018; Sangild & Elsøe, 2021).

Det er denne eksplosion af opmærksomhed mod den rette håndtering af misinformation, desinformation, fake news og alt derimellem, der har vakt min opmærksomhed. For hvori består udfordringen, og hvordan bærer forskellige aktører sig ad med at skabe mening om at håndtere de informationer, der cirkulerer i den offentlige debat?

Min ambition med denne kandidatafhandling er derfor at bidrage med perspektiver på, hvordan misinformation er blevet og bliver set som et problem, og hvordan det skaber forskellige forestillinger om den mest hensigtsmæssige håndtering af (mis)information i samfundet. For at kunne undersøge dette spørger jeg til, hvordan Europa-Kommissionen forsøger at styre spredningen af misinformation; hvordan danske uafhængige medier forholder sig til misinformation og til slut, hvordan den position, vi genkender som "konspirationsteoretiker", skaber og skabes.

Problemfelt

Det følgende problemfelt udgør fundamentet for at sandsynliggøre, hvordan en post-strukturalistisk analyse byder sig til som meningsfuld og produktiv i ønsket om at fremanalysere indsigter i og konsekvenser af håndtering af *misinformation*.

Et spørgsmål om policy?

I både politiske og videnskabelige kredse har der i mange år været diskussioner om, hvorvidt misinformation burde forbydes (Thingsted, 2021). I mange lande støder man efterhånden på lovgivning, der kriminaliserer personer, som spreder misinformation. Eksempelvis har man i Frankrig efter 2018 kunnet risikere at få lukket sin hjemmeside eller få fjernet specifikt digitalt indhold af de franske myndigheder, der opererer ud fra en lovbestemt definition af “fake news”. I Italien har man siden 2018, på en hjemmeside oprettet af de italienske myndigheder, kunnet angive misinformation og personer, der spreder misinformation, til politienheden Polizia Postale. I Belarus har regeringen, også siden 2018, strammet grebet om landets i forvejen hårdt pressede journalister, da det nu er blevet muligt at retsforfølge mennesker, der spreder falsk information online. Loven i Belarus har dog mødt megen kritik fra en række organisationer, ligesom der fra flere organisationer og politikere har lydt en generel skepsis for at lovbestemme, hvad der kan ses som *misinformation* eller *fake news* (Johansen & Bjerregård, 2020). (Funke & Flamini, 2021)

I diskussionen om lovgivning, der beskæftiger sig med at regulere offentlig tilgængelig information i samfundet, befinder Danmark sig også. I marts 2019 blev der vedtaget en ændring af straffeloven, der kriminaliserer personer, som udøver *ulovlig påvirkningsvirksomhed*. Lovens hensigt er at styrke indsatsen mod udenlandske påvirkninger af den danske offentlige debat, idet udenlandske påvirkninger, ifølge Justitsministeriet, har udgjort en stigende udfordring for flere vestlige lande de seneste år og truet og udfordret åbne demokratier. (Folketinget, 2019)

I lovgivningsteksten uddybes begreberne yderligere. Det beskrives, at “påvirkning af den almene meningsdannelse” skal forstås som en påvirkning, der “generelt går ud på at påvirke den offentlige debat”. Det udspecificeres ligeledes, hvad der menes med den offentlige debat, og altså *hvor* de givne påvirkninger kan finde sted; på sociale medier, digitale platforme og i pressen. Det beskrives også eksplicit, at det forventes, at påvirkninger gennem disse kanaler netop vil ske med henblik på at påvirke den almene meningsdannelse. (Folketinget, 2019)

Loven blev vedtaget med et bredt flertal over midten. Søren Søndergård, politisk ordfører for Enhedslisten, kritiserede lovforslaget under tredjebehandlingen, hvor han henviste til den “fundamentale kritik”, professor i strafferet ved Københavns Universitet Jørn Vestergaard havde rettet mod lovforslaget forinden. Jørn Vestergaard havde særligt lagt vægt på konsekvenserne for den “frie, åbne og kritiske offentlige debat” (Folketinget, 2019).

Søren Søndergaard fortsatte under tredjebehandlingen med at citere Jørn Vestergaard, idet professoren ikke kun havde rettet kritik af lovforslaget, men også var kommet med bud på andre løsningsmodeller, der gik i en helt anden retning og væk fra en øget kriminalisering. Jørn Vestergaard havde slet og ret foreslået at lade sandhedsværdien af oplysninger “stå deres prøve i den offentlige debat” (Folketinget, 2019).

Netop fokuset på den offentlige debat er professoren og Søren Søndergaard dog ikke ene om at have. På trods af uenigheder blandt politiske partier om, hvorvidt en øget kriminalisering er fordelagtig, er der enighed om at ville understøtte velværet af den offentlige debat og dennes betydning for et demokratisk samfund (Folketinget, 2019). Lovforslaget om ulovlig påvirkningsvirksomhed var blot én del af en plan med 11 initiativer, der skulle styrke Danmark mod påvirkningskampagner, som den danske regering præsenterede i september 2018. Som en del af de 11 initiativer, ville Regeringen ligeledes invitere repræsentanter for medierne ind til en dialog om udenlandske påvirkninger – med “fuld respekt for centrale principper for en fri og uafhængig presse” (Justitsministeriet, 2018).

Når medierne bliver fremhævet, understreger det opfattelsen af den vigtige rolle, som de har i at facilitere og påvirke den offentlige meningsdannelse. Og forståelsen af den rolle, stopper langt fra ved Justitsministeriet. For samtidig med, at planen fra Justitsministeriet blev lanceret, lancerede Europa-Kommissionen i Bruxelles en omfattende *Handlingsplan for bekæmpelse af desinformation* (Europa-Kommissionen, 2018).

Et spørgsmål om uafhængige medier?

Danske Medier og Dansk Journalistforbund blev også for første gang officielt præsenteret for arbejdet med ovennævnte *Handlingsplan for bekæmpelse af desinformation* i Justitsministeriet i 2018 (Bilag 4). Jeg havde selv min daglige gang i Dansk Journalistforbund i årene 2017 til 2021, og jeg kunne iagttage, hvordan hver diskussion af misinformation i samfundsdebatten og den journalistiske dækning heraf relaterede sig til initiativer afledt af Europa-Kommissionens *Handlingsplan for bekæmpelse af desinformation*.

Handlingsplanen sætter skarpt lys på desinformation og offentlig meningsdannelse, og retter opfordringer til medlemslande, civilsamfund, herunder uafhængige medier, og sociale medieplatforme. Uafhængige mediers arbejde bliver fremhævet som af “stor betydning for et velfungerende demokratisk samfund”, og Europa-Kommissionen proklamerer at ville støtte uafhængige mediers arbejde:

“De uafhængige mediers arbejde er af stor betydning for et velfungerende demokratisk samfund. Kommissionen vil derfor fortsat støtte uafhængige medier og undersøgende journalistik, eftersom disse bidrager til at afsløre desinformation.” (Europa-Kommissionen, 2018)

Siden Europa-Kommissionens *Handlingsplan for bekæmpelse af desinformation* blev lanceret – og siden den danske regerings plan med 11 initiativer blev præsenteret – er der dog sket meget på området.

Europa-Kommissionens *Handlingsplan for bekæmpelse af desinformation* er i høj grad blevet aktualiseret i kraft af covid-19-pandemien, og den er siden hen blevet ledsaget af flere affødte handlingsplaner. Budskaber om misinformation i samfundet fra Europa-Kommissionens formand, Ursula von der Leyen, er også blevet oftere og tydeligere. I en officiel video fra 2020 slår von der Leyen fast, at Europa-Kommissionen vil hjælpe borgerne med at faktatjekke deres information. Desuden understreger hun, hvor vigtigt det er at fastholde tilliden til sundhedsmyndighederne, WHO og (igen) til de etablerede medier:

“We want to help you check the facts. We have launched a special section on our website on the coronavirus response, where you can find information and facts about these stories that you see. Trust your health authorities, trust WHO, trust reputable media with a track record of accuracy. Those spreading disinformation harm you. Disinformation can cost lives. But together, we can set the record straight!” (Leyen, 2020)

Von der Leyen kommer også med en forklaring på, hvorfor *fake news* under covid-19 er blevet så omfattende; nemlig på grund af usikkerhed, angst og en hastigt skiftende nyhedscyklus. På den måde sætter hun uafhængige mediers velvære som en del af samfundets velvære:

“There is an increasing number of fake news on the coronavirus that are circulating in particularly online. It is a massive wave, breathing on the ground uncertainty, anxiety and the rapidly changing news cycle.” (Leyen, 2020)

Behovet for velfungerende uafhængige medier bliver altså understreget gentagne gange af Europa-Kommissionens øverstkommanderende.

Mediernes rolle som et vigtigt bindeled mellem samfundsinstitutioner og borgere bliver da også betonet i det danske Kulturministeriums rapport *Medietillid, Fake News og Faktatjek* (Kulturministeriet, 2021). Det er med andre ord hele vejen rundt i det institutionelle kredsløb – fra EU's institutioner, til Justitsministeriet, til Kulturministeriet, til den danske regering og folketing – at *uafhængige medier* bliver set som en vigtig bestanddel i den offentlige debats velbefindende. Og det står klart, at der fra flere regerings og fra EU's side også er et behov for at definere begreber som *fake news* og *misinformation*.

Et spørgsmål om diskursive begreber?

Der er flere mulige teoretiske positioneringer og dermed tilgange til feltet. Jeg kunne have valgt at undersøge, hvilke forskere der bliver fremhævet og prioriteringen af institutionelle forhandlinger. Eller for eksempel have valgt at kortlægge, hvad der er ret og uret i forhold til den gældende lovgivning.

Jeg har i denne kandidatafhandling valgt at undersøge, hvordan begreber indholdsudfyldes. I min undersøgelse er alle aktører dermed en del af diskursive kampe om, hvordan positioner og handlerum muliggøres. Jeg vælger denne teoretiske position, da jeg har noteret mig, at definitioner af *misinformation*, *fake news* og lignende veksler fra iagttagelse til iagttagelse og efterlader forskellige svar på, hvordan misinformation i sidste ende skal håndteres. Mange har ligefrem forkastet at bruge et begreb som *fake news*:

“The ambiguity of the term fake news has resulted in the rejection of the term altogether by many scholars, who have argued that it is inadequate and misleading to explain the complexity of the situation (Wardle & Derekshan, 2017)” (Skogerbø, Ihlen, Kristensen, & Nord, 2020)

I stedet for slet og ret at undgå at bruge begrebet *fake news* har blandt andre Johan Farkas og Jannick Schou argumenteret i deres analyser i *Post-truth, Fake News and Democracy* for det produktive i at anse et ord som *fake news* som værende et diskursivt begreb og dermed dykke ned i den umiddelbare tvetydighed:

“**Fake news** is a central discursive marker in today’s complicated relationship between politicians, news media, and citizens in Western democracies, and it is one that comes with a challenge to the foundation of democratic societies.” (Farkas & Schou, 2018)

Med deres analyser får de indblik i, hvordan etablerede medier såsom The New York Times, CNN, og BuzzFeed News, den forhenværende amerikanske præsident Donald Trump og andre politiske aktører hver især forsøger at indholdsudfylde begrebet i en hegemonisk kamp om mening. De viser, at *fake news* bliver artikulert som kritik af 1) digital kapitalisme, 2) højreorienteret politik og medier og 3) liberal og mainstream journalistik (Farkas & Schou, 2018). I deres diskursteoretiske undersøgelser udpeger de *fake news* som en såkaldt *flydende betegnelse*, gennem hvilken diskursive elementer bliver mobiliseret i en politisk kamp om mening på baggrund af et omfattende empirisk grundlag. (Farkas & Schou, 2018: 299).

Jeg vil ligesom Farkas og Schou blandt andet låne begreber fra diskursteorien, mens mit empiriske grundlag afgrænses med henblik på at kunne zoome ind på diskursive kampe i snitfladerne mellem Europa-Kommissionen, danske uafhængige medier og borgere, vi genkender som konspirationsteoretikere.

Problemformulering og analysespørgsmål

Med udgangspunkt i problemfeltet om *håndtering af misinformation i spændet mellem stat, medier og borgere* lyder problemformuleringen for denne kandidatafhandling:

Hvorvidt og hvordan kan Europa-Kommissionens handlingsplaner ses som en styringsteknologi, og hvordan forholder danske medier sig i praksis til misinformation? Samt hvorvidt og hvordan skaber og skabes positionen "konspirationsteoretiker"?

Problemformuleringen indeholder centrale begreber og betegnelser, som er afklaret i næste afsnit. For at kunne konkludere på problemformuleringen er kandidatafhandlingens analyse opbygget af tre dele, der styres af hver deres analysespørgsmål, samt et større diskussionsafsnit.

For det første: Hvordan bliver misinformation forsøgt styret af EU? Dette spørgsmål udmønter sig i en styringsteknologianalyse, der undersøger, hvordan Europa-Kommissionens handlingsplaner (Handlingsplan for bekæmpelse af desinformation, 2018; Bekæmpelse af desinformation om covid-19 - sådan får vi styr på fakta, 2020; Handlingsplanen for europæisk demokrati, 2020; Europass medier i det digitale årti - En handlingsplan til støtte for genopretning og transformering, 2020) kan ses som en styringsteknologi. Dette gør jeg med udgangspunkt i Andersen og Thygesens definition fra "Styringsteknologier i den selvudsatte organisation" (Andersen og Thygesen 2004), som de henter fra Niklas Luhmann.

For det andet: Hvordan forholder danske medier sig til misinformation? Dette spørgsmål udmønter sig i en hegemonianalyse, hvor jeg tager afsæt i artiklen fra Ernesto Laclau og Chantal Mouffe "Hinsides det sociales positivitet – antagonismer og hegemoni". Her undersøger jeg, hvordan ækvivalens- og differenskæder dannes i kampen om hegemoni. Det empiriske grundlag udgøres af interviews med relevante repræsentanter fra danske uafhængige medier.

For det tredje: Hvorvidt og hvordan skaber og skabes positionen "konspirationsteoretiker"? Dette sidste spørgsmål udmønter sig ligeledes i en hegemonianalyse, der undersøger, hvordan ækvivalens- og differenskæder dannes i kampen om hegemoni. Det empiriske grundlag udgøres af et interview med en selvidentificeret konspirationsteoretiker.

Før jeg konkluderer på afhandlingens problemformulering, vil jeg sluttelig diskutere, hvilke samfundsdiagnoser og forestillinger om strategisk ledelse, der kan iagttages samt potentialet i at introducere anderledes former for strategisk ledelse i feltet. Samt hvordan meningstilskrivelser i praksis har konstitutive konsekvenser for magt og muligheder for at indtræde som subjekt.

Afklaring af centrale begreber

Europa-Kommissionens handlingsplaner: En samlet betegnelse for de fire handlingsplaner; Handlingsplan for bekæmpelse af desinformation, 2018; Handlingsplanen for europæisk demokrati, 2020; Bekæmpelse af desinformation om covid-19 - sådan får vi styr på fakta, 2020; Europas medier i det digitale årti - En handlingsplan til støtte for genopretning og transformering, 2020. Jeg konstruerer de fire handlingsplaner som én samlet styringspraksis, idet de krydsrefererer og aktualiserer hinanden (uddybet i afsnittet *empirisk grundlag*).

Misinformation: Europa-Kommission ser misinformation som *ubevidst forkerte oplysninger* og skelner således mellem misinformation overfor desinformation, der ses som *bevidst vildledende oplysninger* (Europa-Kommissionen, 2020). I praksis har denne skelnen mellem *ubevidst* og *bevidst* dog fået kritik, da *bevidst* vildledende oplysninger hurtigt skifter karakter efter at være blevet videreformidlet *ubevidst* (Bortolotti, Cassam, & O'Conner, 2021). I denne afhandling ses *misinformation* og *desinformation* som to sider af samme sag, da afhandlingen ikke analyserer staters eller virksomheders *bevidst* fabrikerede desinformation med henblik på økonomisk eller politisk gevinst. I stedet ses *misinformation* i kraft af statens, mediernes og borgernes iagttagelser. Med andre ord foretages en andenordensanalyse (uddybet i kapitel II), så den pågældende iagttager, som jeg analyserer, konstituerer, hvad misinformation ses som.

Styringsteknologi: En særlig form for kommunikation og iagttagelse, som Andersen og Thygesen benytter i "Styringsteknologier i den selvudsatte organisation" (Andersen og Thygesen 2004). *Styring* ser jeg, når kommunikationen indsætter en forskel, der efterfølgende forsøges minimeret. *Teknologi* ser jeg som en simplificering, som forestiller sig at være pålidelig og gentagelig. I kapitel II uddybes *styringsteknologi* og relevante relaterede begreber.

Praksis og subjektpositioner: *Praksis* bruges om den artikulatoriske praksis, hvor mening bliver forsøgt fikseret. *Subjektpositioner* anråbes i en given artikulatorisk praksis og sætter grænser for subjektets selvidentifikation. I kapitel II uddybes begreberne ligeledes yderligere.

Den offentlige debat: Bruges om den artikulatoriske praksis, der udgøres af *offentlige ytringer*. Med *offentlige* forstås ytringer på sociale medier, digitale platforme og i pressen – i tråd med Justitsministeriets grundlag for loven om ulovlig påvirkningsvirksomhed (Folketinget, 2019).

Samfundsdiagnoser og idéer om strategisk ledelse

I dette afsnit forsøger jeg at give et indblik i de idéer og forestillinger, vi ofte trækker på, når vi taler om og iagttager (mis)information. De forskellige konstruktioner af verden og det reservoir af viden, som jeg forsøger at vise, at vi har haft til rådighed gennem tiden, vil jeg inddrage i analyserne og diskussionen. Jeg vil derfor opsummere idéerne i to samfundsdiagnoser, der ligger til grund for særligt to forestillinger om strategisk ledelse af uafhængige medier og borgere i forestillingerne om håndtering af misinformation.

Digitalisering som altoverskyggende accelerator

Det er en opfattelse blandt mange, at digitaliseringen har et hovedansvar for den store spredning af misinformation. Blandt andre skriver Vincent Hendricks og Mads Vestergaard i deres bog *Fake News – når virkeligheden taber* om den oplevelsesøkonomi, der i kraft af teknologien og digitaliseringen gør det muligt at producere og sprede misinformation på et nyt niveau:

“Teknologien i form af digitaliseringen af information og medieindhold og internettets infrastruktur muliggør produktion og spredning af misinformation på et nyt niveau.”
(Hendricks & Vestergaard, 2017, s. 18-19)

Hendricks og Vestergaard argumenterer for, at en øget spredning af misinformation kan risikere at skubbe demokratier ud i en *postfaktuel tilstand*, hvor misvisende fortællinger erstatter faktuelle kendsgerninger som vidensgrundlag, og samfundet mister evnen til politisk at adressere globale problemer. (Hendricks & Vestergaard, 2017, s. 19)

At internettet og sociale medier udgør en infrastruktur til billigt og ukompliceret at offentligøre og sprede et budskab eller en nyhedshistorie har også gjort borgere til potentielle civiljournalister, ifølge Hendricks og Vestergaard. Det er altså grundlæggende digitaliseringen og sociale medier, der risikerer at henlægge demokratier i postfaktuelle tilstande, hvor de tidligere *medieforbrugere*, der kun var modtagere af information, nu er *medieproducenter* og altså selv kan producere store mængder af (mis)information. (Hendricks & Vestergaard, 2017, s. 58)

Derudover argumenterer Hendricks og Vestergaard for, at nyhedsmedier og pressen generelt har en helt central rolle i, at borgere bliver informeret om andet end deres umiddelbare miljø og informationsbobler tilsiger. Hvor velinformeret den enkelte er, afhænger af valget af medier og deres pålidelighed, for hvis den enkelte borger lever af alternative fakta og løse rygter gennem YouTube-kanaler eller Facebookgrupper henvises borgeren til en *alternativ virkelighed* uden forbindelse til *det faktuelle*. (Hendricks & Vestergaard, 2017, s. 28-29)

Også ansvarshavende chefredaktør for mediet Zetland, Lea Korsgaard, nævner den teknologiske revolution som første og vigtigste årsag til, at ekstreme idéer og løgne kan spredtes med lynets hast:

“For det første – og som det vigtigste – har den igangværende teknologiske revolution givet mulighed for, at idéer (de fantastiske såvel som de ekstreme) kan sprede sig med lynets hast. De gamle informationsmonopoler er brudt ned og har ført til en åreladning af forretningsmodellen under den etablerede presse, mens nye produktionsforhold har fået mængden af information til at eksplodere.” (Korsgaard L. , 2020)

Den teknologiske revolution og sociale medier har været en stor udfordring at forholde sig til for de etablerede, journalistiske medier. Alan Rusbridger, tidligere ansvarshavende chefredaktør på *Guardian*, fortæller om en direkte besættelse hos journaliststanden af de fem største techmedier, der har opereret på ulige vilkår med de etablerede medier. Techmedierne har stjålet de etablerede mediers indhold; bygget et publikum omkring det; solgt publikummet til annoncører; givet ingenting igen; ikke taget noget ansvar for indholdet på deres platforme; opnået fripas fra lovgivning, der gjaldt den etablerede presse og tilmed ikke betalt noget i skat:

“By 2017 the legacy media had developed an understandable obsession with the GAFAT companies – Google, Apple, Facebook, Amazon and Twitter – which, in their view, were working to different rules on a hopelessly tilted playing field (...) It was all, in other words, deeply unfair.” (Rusbridger, 2018, s. 355)

Kritikken af sociale mediers manglende ansvarstagen for indholdet på platformene har affødt et behov for at faktatjekke de informationer, der spredes online. Faktisk var der i august 2018 mere end 150 faktatjekprojekter rundt om i verden – i Danmark eksisterer der eksempelvis journalistiske programmer og tiltag som Detektor og TjekDet, som baserer sig på, at der eksisterer underliggende objektive fakta, som ikke er op til fortolkning eller social diskussion. (Skogerbø, Ihlen, Kristensen, & Nord, 2020):

Publicistiske idealer og uafhængige mediers rolle i demokratiet

At der altid kan graves underliggende objektive fakta frem, og at det *er* muligt at skille sandt fra falskt, er i følge Rusbridger den gængse opfattelse af journalistikkens raison d'etre:

”Journalism is about separating truths from untruths – and aspiring to publish only truths.” (Rusbridger, 2018, s. 255)

Den klassiske journalistiske selvforståelse bygger på en positivisme og videnskabelighed, der baserer sig på systematik, objektivitet og bevisførelse (Thielst, Man bør tvivle om alt - og tro på meget, 2002, s. 339). Journalistikkens *største og første forpligtelse er overfor sandheden*, kan

man eksempelvis læse i de journalistiske principerklæringer hos den amerikanske forsknings- og medieorganisation, *Project for Excellence in Journalism*. Hendricks og Vestergaard definerer blandt andre *journalistikkens sandhed* på linje med den videnskabelige *midlertidige sandhed*, idet verden udvikler sig konstant og pålidelige metoder til at afdække kendsgerninger ikke er ufejlbarlige. Den journalistiske sandhed “begynder med den professionelle disciplin at indsamle og verificere kendsgerninger. Herefter forsøger journalister at viderebringe en balanceret og pålidelig redegørelse for disse kendsgerningers betydning, der er gyldig for nu, men samtidig genstand for yderligere undersøgelse.” (Hendricks & Vestergaard, 2017, s. 96-97)

Siden journalistikkens spæde år har der eksisteret en debat om bias og objektivitet, hvori meningene er mange. På den ene side argumenteres for, at journalistikken kan nærme sig en beskrivelse af objektive fakta. På den anden side argumenteres for, at journalister som mennesker i deres natur er subjektive og derfor aldrig kan beskrive verden objektivt. Eksempelvis argumenterer Berlingskes debatredaktør og forfatter af bogen *Tilbage til virkeligheden. Kampen mod fake news, løgne og manipulationer* Pierre Collignon (ligesom *Project for Excellence in Journalism*) for, at det er muligt at nærme sig sandfærdige beskrivelser af virkeligheden – ved særligt at underlægge sig krav om dokumentation:

“Jeg tror på, at virkeligheden findes, og jeg tror også på, at det er muligt for mennesker at nærme sig sandfærdige beskrivelser af virkeligheden ved at underlægge sig krav om dokumentation (...)” (Collignon, 2018)

Collignons tilgang hviler på en præmis om, at man gennem rationel samtale kan lade én bestemt sandhed vinde over en anden som den mest plausible version. Han ser journalistikkens rolle i samfundet som at oplyse og kontrollere magthaverne – og skabe rammerne for netop en sådan rationel samtale, hvor forskellige antagelser om verden kan testes. (Collignon, 2018)

Men vellykket misinformation er som oftest et blandingsprodukt af forskellige informationer for at kunne virke troværdigt, forklarer Hendricks og Vestergaard. Derfor kan det i praksis være svært at udpege en udelukkende “tabende” antagelse i en rationel samtale. (Hendricks & Vestergaard, 2017, s. 99-100)

At grænserne mellem misinformation og information er slørede, mener Rusbridger også. Han argumenterer for, at gamle og nye medier er en del af et kontinuum af information, hvor man ikke længere kan opdele medierne i et dikotomisk forhold mellem *ordentlige medier* og *alle de andre*. Information fra ikke-professionelle kan være ligeså troværdigt, informativt og brugbart, som information fra journalister. Og information fra journalister kan være svag, upålidelig og uetisk – og ligefrem “fake”. (Rusbridger, 2018, s. 367)

Som tidligere nævnt, har faktatjekprojekter fået vind i sejlene de senere år. Forskere påpeger, at de traditionelle medier ligefrem har brugt faktatjekprojekterne til at hævde deres eget værd som

forsvarere for kvalitetsjournalistik – til forskel fra ikke-professionelt verificeret information. Ifølge forskere kan det dog paradoksalt nok betyde, at de etablerede medier på samme tid kommer til at forstærke og være et ekkokammer for falske fortællinger, når de dækker dem (Skogerbø, Ihlen, Kristensen, & Nord, 2020)

Diskussionen af, hvordan misinformation skal behandles blandt de etablerede medier, har raset simultant med covid-19 pandemien. Skal *misinformanter* interviewes med henblik på at skabe en forståelse for et ståsted, eller risikerer journalisten dermed at blåstemple og viderekolportere misinformation? Skal konspirationsteorier ignoreres og overdøves, eller risikerer journalisten dermed at knægte ytringsfriheden? Skal misinformation slet og ret faktatjekkes og udstilles i en rationel, videnskabelig funderet debat?

Dilemmaerne om dækning af misinformation affødte blandt andet et eksperiment i form af en dokumentarserie – *Konspirationsfolket har ordet* – på Danmarks Radio, hvor værten Signe Molde gav fire konspirationsteoretikere muligheden for at skabe deres eget journalistiske program – hjulpet på vej af DR's medarbejdere. En af medarbejderne, der assisterede i udarbejdelsen af programmet, er den prisvindende undersøgende journalist, Mads Ellesøe.

I sidste afsnit sidder Ellesøe og én af de fire konspirationsteoretikere, Michael Kastis, og gennemgår påstande om mangemilliardæren Bill Gates. Alle konspirationsteoretikere har en klar opfattelse af, at Gates er ond, måske ligefrem besat af selve djævlén. Antagelsen er, at Bill & Melinda Gates Foundation har øjnet en mulighed for at tjene styrtende på covid-19 pandemien, som de derfor selv må have orkestreret. Ellesøe og Kastis gennemgår sammen et videoklip af Gates, hvor de ender med at diskutere, hvorvidt Gates taler om penge i privatøkonomisk eller samfundsøkonomisk forstand. Diskussionen leder til, at Kastis konstaterer, at Ellesøe slet og ret har en anden virkelighed end ham selv og derfor *framer* hans forståelse på en bestemt måde:

Ellesøe: Han [Gates] siger “If you look at the economic benefits”. Er vi sikre på, at han taler om penge, han tjener, eller mener han, at det kan betale sig ud fra et sundhedsøkonomisk perspektiv? Jeg kan sagtens forstå, at det kan forstås anderledes, det er bare enormt vigtigt, at...

Kastis: Det er dig, der forstår den anderledes. Det er ikke mig, der forstår den anderledes. Han [Gates] siger “økonomisk”. Det er bare vigtigt, at vi ikke bytter op og ned på det. Det er dig, der forstår det anderledes, måske fordi det passer ind i **din** virkelighed. Det skal jeg ikke kunne sige. Jeg kigger på det. Hvad han siger. (Danmarks Radio, 2021, s. 4. afsnit, 4,30 min inde)

I podcasten *Et åbent sind* af Torben Sangild og Morten Elsøe er værterne meget positivt stemt over for programmet. De mener, at det netop løser det helt grundlæggende dilemma i den journalistiske håndtering af konspirationsteoretikere og misinformation og at programmet

succesfuldt formår at belyse de *mekanismer*, der ligger bag, at mennesker tror på alternative fakta. (Sangild & Elsøe, 2021, s. 27,5 min inde)

Alternative virkeligheder og det mesterlige bedrag

Den franske filosof Bruno Latour hævder, at forargelsen blandt journaliststanden over for folk, der tror på alternative fakta, er nyttesløst, da disse mennesker i realiteten lever i alternative *verdener*. Dem, der stadig tror på, at blot man bibringer mennesker sand information, så skal fornuften nok triumfere til sidst, er ligeså fanget i misinformationens fælde som alle andre. For det handler om at dele kultur og gå til de samme udfordringer i fællesskab, fremfor at lade fakta stå alene:

“De tror fortsat, at fakta kan stå alene, uden en fælles verden, uden institutioner, uden offentlighed, og at man bare kan føre alle disse gode folk ind i et godt gammeldags klasseværelse med tavle og lektier, for at fornuften endelig kan triumfere. De er også fanget i misinformationens fælde. De forstår ikke, at det er nyttesløst at forarges over folk, der “tror på alternative fakta”, når de rent faktisk lever i alternative verdener. Spørgsmålet er ikke, hvordan man udbedrer tankens mangler, men hvordan man deler den samme kultur og konfronterer de samme udfordringer i et landskab, der kun kan udforskes i fællesskab.” (Latour, 2018, s. 41)

Latour argumenterer for, at journalister har fejlet i deres forklaring på, hvorfor magthavere beslutter at føre politikker, der skader kloden og samfundet som eksempelvis manglende handling for at bremse klimakrisen. Det giver rigtig god mening, hvorfor folk har besluttet sig for ikke at tro på noget som helst, når man ser på de politiske bedrag, der er blevet begået. Almindelige mennesker er særligt blevet bedraget i forherligelsen af et rationalistisk civilisationsideal, der er skyld i en klimakrise, der gør det umuligt at give kloden videre til kommende generationer. Derfor er ordet *rationalitet* blevet skræmmende for almindelige mennesker, mener Latour:

“Det er ikke overraskende, at ordet **rationalitet** er blevet lidt skræmmende. Før vi giver os til at anklage almindelige mennesker for ikke at værdsætte de fakta, som såkaldt rationelle mennesker vil overbevise dem om, bør vi huske, at hvis de har mistet enhver sund fornuft, så er det fordi, de er blevet så mesterligt forrådt.” (Latour, 2018, s. 97)

Også Lea Korsgaard fremhæver betydningen af den forestilling om spredning af misinformation, der åbner op for idéen om, at de uvidende masser udelukkende holder fast i deres verdensopfattelse – fordi de netop er uvidende, dumme og uerakendte. Lea Korsgaard argumenterer for, at det, der i grunden er på spil i den nye medievirkelighed – med sociale medier og spredningen af misinformation – er noget mere fundamentalt end bare falske nyheder. Det er *tilliden*, som fastholder mennesker i forpligtende fællesskaber. (Korsgaard, Den, der råber, lyver. Mediebrugerens manual til løgnens tidsalder, 2020)

Selv i det danske embedsværk har lignende overvejelser fundet sted. I Sundhedsstyrelsen har direktør Søren Brostrøm fralagt sig brugen af ordet *postfaktualitet*. Det har han efter, at han, ifølge ham selv, fejlagtigt abonnerede på en bestemt opfattelse af de uvidende masser. I stedet bruger han nu ordet *polyfaktualitet*, idet han anerkender, at der kan være flere virkeligheder og sandheder på samme tid. (Hoe, 2019)

Falske verdensbilleder, tillid og erfaring

I bestselleren *Factfulness – 10 grunde til at vi misforstår verden – og hvorfor den er bedre end vi tror*, påstår forfatteren Hans Rosling, at størstedelen af verdens befolkning lever med et forvrænget verdensbillede og er uvidende om verdens faktiske tilstand. Til forskel fra Brostrøms *polyfaktualitetsbegreb* sættes altså kun to muligheder – det forvrængede og det rigtige verdensbillede.

Rosling retter desuden en særlig kritik af forestillingen om, at pressen kan være repræsentativ, idet han mener, at journalister producerer fordrejede nyheder. Det gør de, fordi journalister – ligesom alle andre mennesker – har dramatiske instinkter. Man kan altså ikke forvente, at medierne kan give et faktabaseret verdensbillede:

“Vores presse skal forestille sig at være fri, professionel og sandhedssøgende, men uafhængig er ikke det samme som repræsentativ. Medierne er ikke og kan ikke være neutrale, og vi bør ikke forvente, at de er det. (...) I stedet må vi prøve at forstå, hvorfor journalister har et forvrænget verdensbillede (svar: Fordi de er mennesker med dramatiske instinkter (...)) Du kan ikke forvente, at medierne skal afspejle virkeligheden. Du kan ikke forvente, at medierne giver dig et faktabaseret verdensbillede.” (Rosling, 2018, s. 235)

Han kommer med et eksempel, fra da han selv gæstede Deadline for et par år siden med journalisten Nils Krause Kjær som interviewer. Citatet, som han bruger i bogen, slutter med, at Rosling konkluderer, at Krause Kjær tager fejl, mens Rosling selv har ret. Krause Kjær har altså et *forkert verdensbillede*, som tegner verden op i den fattige del og den rige del. Rosling selv henter fakta fra Verdensbanken og FN – og så stopper diskussionen ved at Rosling konstaterer, at han selv har ret, mens Krause Kjær tager fejl. (Rosling, 2018, s. 38)

At mennesker afviser videnskabelige fakta, som Rosling påstår, mener også en forsker som Hugo Mercier. Mercier (og Rosling) argumenterer begge for den gængse opfattelse, at mennesker har et *confirmation bias* og altså er intuitivt skeptiske overfor påstande, der strider mod deres eget verdensbillede. Og hvis man skal udfordre ens eget verdensbillede og egne fordomme, kan det kun gøres ved at tilegne sig faktuelte korrekte oplysninger baseret på videnskabeligt arbejde. (Boas, 2020)

Begge forskere mener, at for at opnå et sandt billede af verden, skal man dykke ned i forskningsbaseret fakta. Omvendt ses det *ikke* at kunne have tillid til mediernes sandhedsværdi – som Rosling påstår, at borgerne ikke kan – som meget alvorligt blandt mange. Ph.d. Rolf Hvidtfeldt og professor MSO David Budzt fra Aalborg Universitet argumenterer blandt andet for, at det er en massiv demokratisk udfordring, at den journalistiske metode er svækket, fordi det så bliver muligt at skabe mistro og orienteringsløshed i politiske spørgsmål:

“Langt mere alvorlig end troen på falske nyheder er svækkelsen af sandheden. Eller mere præcist: svækkelsen af den journalistiske, retslige og videnskabelige metode, der udgør grundlaget for et liberalt demokrati. Det er en massiv demokratisk udfordring, at borgeren ikke kan føle sig sikker på, at den viden, som flourer i det offentlige rum, er pålidelig.” (Kulturministeriet, 2021)

Medierne er så indvævede i vores samfund, at tilliden til medierne er væsentlig for vores demokrati, samfund og den enkelte borger, står der også i Kulturministeriets rapport. Derfor skal medierne være med til at sikre og bidrage til et såkaldt *tillidsunderstøttende miljø*. Og netop *tilliden* til medierne, de demokratiske processer og andre mennesker, udfordres af *fake news*, fremhæver rapporten:

“Det at have adgang til troværdige og sande informationer for at kunne danne sig en mening, træffe oplyste valg og deltage i retfærdige demokratiske processer er centralt i demokratiske samfund – ligesom tilliden til, at det forholder sig sådan, er. Fake news udfordrer tilliden – til medierne, de demokratiske processer og andre mennesker.”. (Kulturministeriet, 2021)

Også Lea Korsgaard argumenterer for, at hvis løgne har gunstige kår i det offentlige rum, risikerer den grundlæggende og naturlige tillid i samfundet at smuldre. Her ville “kendsgerninger” blive tømt for mening, “fordi ingen ville tro på, at andre kunne fortælle sandheden”. (Korsgaard L. , 2020)

Selvom der kan anes to forskellige synspunkter, hvad angår forventningen til journalistiske medier, er det samtidig tydeligt, at der er en gængs opfattelse af, at troen på sande fakta – eller i hvert fald sandhedsværdien af fakta – er udfordret af falske nyheder, falske verdensbilleder og løgne. Og de falske nyheder og falske verdensbilleder skal bekæmpes med fakta.

Modstanderne af det, der populært er blevet kaldt det *postfaktuelle samfund* (Hendricks & Vestergaard, 2017, s. 19), som ser modsætningen dertil som det *faktuelle samfund*, har dog slået sig på covid-19 pandemien, argumenterer CBS-forskerne Bent Meier Sørensen og Claus Christoffersen for. De mener, at et samfund, hvor man udelukkende tror på videnskaben og støtter sig til fornuften, ingen plads giver til politik:

“Men også modstanderne af Trumps postfaktuelle samfund slog sig på epidemien. Det gælder ikke mindst den akademiske klasse, der tror, at modsætningen til det postfaktuelle samfund er det faktuelle samfund. Det samfund, hvor man tror på videnskab og støtter sig til fornuften. Men et sådant blik på samfundet giver ingen plads til politik.” (Sørensen & Christoffersen, 2020)

Sørensen og Christoffersen påstår, at forestillingen om, at det ideelle er, at politikere træffer videnskabelige beslutninger, efterlader de politiske beslutninger som noget uvidenskabeligt og sagligt forkert. Denne form for videnskabstro er politikens død. Derfor mener Sørensen og Christoffersen, at svaret på det postfaktuelle samfund må være det *politiske samfund* med en demokratisk offentlighed, hvor vi ikke kun diskuterer indenfor egne fagområder:

“Videnskabstro inden for politik er politikens død, og derfor er svaret på Trumps postfaktuelle samfund ikke det faktuelle samfund, men det politiske samfund.” (Sørensen & Christoffersen, 2020)

Selvom Hendricks og Vestergaard sætter en øget digitalisering og fake news som årsagerne til det *postfaktuelle samfund*, åbner de dog for en kritik i tråd med Sørensen og Christoffersens af en for faktuel og teknokratisk ført politik. Den har ikke i tilstrækkelig grad anerkendt den smerte, den har forvoldt: eksempelvis Grækenlands ødelæggende gældskrise, der blev accelereret af de krav, hjælpepakkerne efter finanskrisen i 2008 fra EU og IMF var betingede af (Hendricks & Vestergaard, 2017, s. 157).

Der er således forskellige vinkler på en overgjort videnskabelig og faktabaseret tro, men ikke desto mindre er diagnoserne meget lig hinanden.

Fornuft, følelser og organisering

N.F.S. Grundtvig argumenterede allerede tilbage i 1834 i udgivelsen *Statsmæssig oplysning* for faren ved en fanatisk ophøjelse af fornuft og forstand som værende de eneste komponenter til at bedrive oplysning i befolkningen, idet man så glemte følelseslivet (Grundtvig, 1834).

Ove Korsgaard fremlægger synspunktet i bogen *Grundtvig rundt*, at levede Grundtvig i dag ville han stille sig kritisk over for at opstille et dikotomisk forhold mellem fornuft og følelser. Ove Korsgaard argumenterer for, at folk der abonnerer på oplysningstidens idealer, netop glemmer Grundtvigs pointe om, at fornuftens klare lys ikke er tilstrækkeligt til at udgøre *oplysning*, fordi vi som mennesker ikke kun lever af fornuft, rationalitet og videnskab. For Grundtvig var netop splittelsen mellem hånd og ånd samfundets grundlæggende udfordring. Gik hånden og videnskaben på egen hånd, ville den skabe en åndløs kultur, gik ånden på egen hånd, ville den skabe en dannelseskultur uden forbindelse til det organiske levede liv. (Korsgaard O. , 2018, s. 74+193)

I bestræbelserne på at skabe et *folk* i datidens Danmark, foreslog Grundtvig derfor en *folkehøjskole*, der netop skulle forbinde uddannelse af hånden og dannelse af ånden. Ove Korsgaard refererer i forlængelse heraf antropologen Benedict Andersons formulering om en nation som et “forestillet fællesskab”. Her udgør fællesskabsforestillingerne det brændstof, som holder et samfund i live og får det til at fungere. Forestillingerne skal forstås bredt og inkluderende som noget, “*der bliver til gennem kundskaber og oplevelser, forstand og følelser, symboldannelse, erkendelse og fantasi*” (Korsgaard O. , 2018, s. 41-42).

At organisere og arbejde med forestillede fællesskaber er altså på ingen måde nyt i Danmark. Dog var datidens fællesskaber præget af en stor grad af kulturel, sproglig og religiøs homogenitet, der blev fællesskabsunderbyggende. En homogenitet, der ikke præger nutidens samfund i samme grad. Ikke desto mindre er det produktivt at skele til Grundtvigs oplysningstanke, der – bortset fra hans religiøse aspekt – i høj grad flugter med eksempelvis Latours argument om at skulle konfrontere de samme udfordringer i et landskab, der kun kan udforskes i fællesskab, i kraft en fælles kultur, idet fakta ikke kan stå alene uden en fælles verden (også lig Andersons tese).

Disse erkendelser har blandt andet affødt en nyere bølge i Danmark af *organisering af lokalsamfund* eksempelvis ved initiativet *Medborgerne*. Her bliver organisering set som en metode til at opbygge forpligtende lokale fællesskaber baseret på relationsopbygning og fællesskaber, der *handler* sammen. Et initiativ som *Medborgerne* uddanner borgerne til at identificere lokale og nære problemstillinger samt udforske mulige løsninger i fællesskab. (Medborgerne, 2021)

Initiativer som *Medborgerne* mægtiggør de i nogens øjne *uvidende masser*. Uddannelsestanken er dog langt fra *den sorte skole*. I stedet kan denne form for organisering og uddannelse ses som en strategisk løsning på, hvordan fakta og viden kan *skabes i fællesskab*, lokalt og tæt på det enkelte menneskes levede liv.

Opsummering: Samfundsdiagnoser og idéer om strategisk ledelse

Jeg vil nu opsummere de samfundsdiagnoser og idéer om strategisk ledelse, som jeg synes at kunne iagttage give mening til forståelsen af håndtering af (mis)information i samfundet. Det gør jeg for at kunne sætte et “udenfor” kandidatafhandlingens analyse, som jeg kan inddrage i diskussionsafsnittet.

Tese I: Kapitalistiske markedskræfter og folkets intellektuelle mangler

De kapitalistiske markedskræfter har skabt “*Det vilde vesten*” i et digitaliseret informationsunivers, hvor techgiganter og sociale medieplatforme ikke er reguleret tilstrækkeligt hverken på indholdssiden eller i form af virksomhedsbeskatning. Borgerne bliver således

overdyndet med misinformation, hvorfor mange henledes til at se verden igennem forvrængede og forkerte briller. Medieforbrugere er blevet til medieproducenter og dette har brudt de gamle informationsmonopoler ned. Kendsgerninger bliver devalueret og den journalistiske og/eller videnskabelige metode er under pres.

Forestilling om strategisk ledelse: Borgerne skal eksponeres for kvalificeret og verificeret information efter videnskabelig og/eller journalistisk metode, hvilket vil mægtiggøre borgerne til selv at kunne dømme, hvad der er (mis)information. Der er behov for lovning til at regulere techgiganter. På indholdssiden skal platformene kunne drages til redaktionelt ansvar og sociale medier skal lede på sig selv efter journalistiske og/eller videnskabelige grundprincipper. På virksomhedssiden skal techgiganter pålægges skattebetaling, så der skabes en “level playing field” for medieaktører.

Der peges på to konfliktende forestillinger om strategisk ledelse af journalistiske medier. Den første peger på, at den rette kapacitet hos uafhængige medier til at bekæmpe misinformation og skabe et tillidsunderstøttende miljø i samfundet kan opnås, og uafhængige medier således skal lede sig selv til at producere den nødvendige, pluralistiske og uafhængige information til borgerne. Den anden peger på, at journalistiske medier på lige fod med civile borgere har et så forvrænget verdenssyn, at de ligeledes skal mægtiggøres gennem videnskabeligt funderet fakta til at kunne dømme, hvad der er (mis)information.

Tese II: Manglende fælles handling og problematisk rationalisme

En overgjort ophøjelse af rationelle forklaringsmodeller og videnskabstro har efterladt samfundet splittet. En stor del af borgerne oplever, at der mangler fælles politisk handling på globale udfordringer, hvilket har bevirket, at borgere lever i forskellige virkeligheder. Den grundlæggende tillid til kendsgerninger er væk og rationalitet er blevet skræmmende.

Forestilling om strategisk ledelse: Samfundets udfordringer og løsninger skal afsøges i fællesskab eksempelvis gennem organisering. Kun ved at handle sammen kan de forskellige virkeligheder, borgerne lever i, forenes i et *forestillet fællesskab*. Her peges på strategisk ledelse af borgere, der bliver til gennem kundskaber, oplevelser, forstand, følelser, erkendelse og fantasi. Der er behov for en udforskning af, hvordan konstant skiftende forbindelser udfoldes og mangfoldiggøres i landskaber, der er i bevægelse (Latour, 2008, s. 102-103).

Det er således en nødvendighed at lede på alle de materialer, der indgår i den sociale verdens producerede netværk (hvor det sociale ses på linje med ikke-menneskelige aktører) og altså ikke kun informationer i form af tekst, da fakta ikke kan stå alene (Latour, 2008, s. 16). Der peges desuden på det produktive i strategisk ledelse hen mod et politisk samfund fremfor et faktisk samfund.

KAPITEL II

I følgende kapitel redegør og argumenterer jeg for, hvordan jeg konditionerer mit analysestrategiske blik for at kunne besvare problemformuleringen.

Det indebærer, at jeg fremlægger de grundlæggende videnskabsteoretiske antagelser, der gør sig gældende for specialet, og hvordan de påvirker de valg, jeg træffer. Jeg specificerer, hvorfor og hvordan jeg bruger bestemte begreber fra bestemte teorier. Desuden forklarer jeg, hvordan jeg konstruerer det empiriske grundlag for analysen. Slutteligt kommer jeg i dette kapitel ind på de teoretiske og empiriske valg og fravalg, jeg har truffet, samt de metodiske overvejelser, jeg har gjort mig.

Analysestrategi

Min analysestrategi tager sit teoretiske udgangspunkt i henholdsvis Niklas Luhmanns systemteori og Ernesto Laclau og Chantal Mouffes diskursteori. Desuden låner jeg begreber om affekters indplacering i diskursanalysen.

Analysestrategien skal ikke ses som metoderegler, men i stedet som de valg der har konsekvenser for, hvordan jeg konstruerer andres iagttagelser som genstand for mine egne iagttagelser i analysen (Andersen, 1999, s. 14). Først vil jeg dog fremlægge de grundlæggende videnskabssteoretiske antagelser, jeg gør mig i denne kandidatafhandling.

Grundlæggende videnskabsteoretiske antagelser

De grundlæggende videnskabsteoretiske antagelser, som jeg nu vælger at kalde det, ser jeg som ufravigelige teoretiske forudsætninger, der ligger til grund for min kandidatafhandling. Først og fremmest, at jeg abonnerer på en poststrukturalistisk forestilling om, at strukturer ikke er givet på forhånd, men er foranderlige og skabt i sociale og politiske processer. Der findes altså ikke særlige strukturer med en iboende essens, som giver dem en særlig form eller historie (Laclau & Mouffe, 2002, s. 271).

De konkrete antagelser henter jeg fra den tyske sociolog Niklas Luhmanns systemteoretiske blik. Luhmann udviklede og omdannede gennem sit forfatterskab den generelle systemteori fra at være "styringsteori til et anden ordens-iagttagelsesapparat". Det er antagelser om verden fra dette iagttagelsesapparat, jeg nu kort vil skitsere. (Andersen & Pors, 2017, s. 21)

Første antagelse er, at en iagttagelse altid markerer noget i verden, samtidig med at gøre sig blind for det umarkerede. I Luhmanns systemteoretiske blik består verden først og fremmest af iagttagelser (Andersen & Pors, 2017, s. 22). En iagttagelse definerer Luhmann som en operation, der bruger en forskel til at markere én side af en bestemt forskel og ikke den anden:

"**Observing** can be defined as an operation using a distinction for indicating one side of the distinction and not the other." (Luhmann, 1993, s. 485)

Samtidig med at markere én side af en bestemt forskel vil iagttagelsen gøre sig blind for det umarkerede. Det betyder med andre ord, at iagttageren fokuserer på det iagttagede, men i et og samme operation bliver blind for den forskel, hvormed iagttageren iagttager:

"An observer focuses on what it observes. In so doing, it mostly ignores that from which what is observed, is distinguished. It does not see what it does not see."
(Luhmann, 1996, s. 257-258)

Anden antagelse er, at andres iagttagelser i analysen kan konstrueres som objekt for ens egne iagttagelser – hvilket gør mig selv til en anden ordensiagttager. Begrebet *anden ordensiagttagelse* byder sig til, da det beskriver de iagttagelser, som jeg aktuelt gør mig i denne kandidatafhandling.

Jeg *iagttager en iagttager der iagttager* i eksempelvis første delanalyse, hvor jeg iagttager Europa-Kommissionens handlingsplaners iagttagelser. Det betyder i praksis, at jeg konstruerer handlingsplanernes iagttagelser som objekt for mine egne iagttagelser. På den måde kan jeg gøre mig selv i stand til at iagttage, hvordan handlingsplanerne afparadokserer det (ifølge Luhmann) paradoks, at kun ved at gøre sig selv blind for noget i verden – og altså drage en forskel og markere én side af forskellen og ikke en anden – kan verden iagttages:

“When a second-order observer wants to know how the observed observer observes, it has to observe how the observed observer deals with its own paradox, how it unfolds such paradox, how it de-paradoxes the paradox.” (Luhmann, 1996, s. 257-258)

Som anden ordensiagttager, der iagttager en iagttager iagttage, er der ifølge Luhmann ikke givne fakta. Derfor ændres første ordensspørgsmål som “hvad der bliver iagttaget” til “hvordan en given iagttaget iagttager iagttager”:

“For a second-order there are no facts, and the first-order “what” questions turn into “how” questions. That is: how does someone observe in order to claim that only human beings can communicate?” (Luhmann, 1996, s. 259)

En tredje antagelse er, at kommunikation består af rekursive anknytninger og altså ikke kan eksistere uafhængigt. For at kommunikation overhovedet kan være kommunikation i Luhmanns systemteoretiske blik, skal den altid referere tilbage til en tidligere kommunikation. Det betyder, at eksempelvis Europa-Kommissionens handlingsplaner, som jeg ser som kommunikation, altid vil referere tilbage til tidligere kommunikation for at kunne aktualisere sig selv. Samtidig med at aktualisere sig selv gør den potentielle nye anknytninger mulige:

“The elementary units of the ongoing communication do not require any name, nor do they take any. They continuously result from the ongoing autopoiesis of communication, and when a communication refers to previous communication, it always has to make clear which segment of communicative occurrence it means. It has to concisely summarize the content, and possibly to either interpret it or quote it through the contextual references needed. Only by so doing is it possible to communicate on communication.” (Luhmann, 1996, s. 263)

En fjerde antagelse er, at mening opstår i mødet mellem iagttageren og det iagttagede. Min kandidatafhandling lægger sig dermed op ad Luhmanns forestilling om en radikal konstruktivisme, hvor der tages udgangspunkt i en tom ontologi (Andersen, 1999, s. 10+14). Med andre ord forskydes det ontologiske udgangspunkt fra systemer til *operationer som iagttagelser*, og spørgsmålet bliver, hvordan systemer i stedet bliver til (Andersen & Pors, 2017, s. 28).

En femte antagelse er, at verden altid er en bestemt omverden for en bestemt iagttager. Det betyder, at et system ikke har en privilegeret adgang til dets omverden, men selv skaber forestillinger om dets omverden. Omverdenen vil altid være beskrevet systeminternt, eftersom det vil være systemets egen konstruktion. (Andersen & Pors, Niklas Luhmann, 2017, s. 29-30)

Analysestrategisk synergi og iagttagelsespunkter

Jeg vil her lægge frem, hvordan jeg ser produktive synergier mellem to forskellige analysestrategier med henblik på at besvare den samlede problemformulering for denne kandidatafhandling. Jeg konstruerer således min egen sammensatte analysestrategi. Desuden fremgår der i dette afsnit de forskellige iagttagelsespunkter, jeg vælger for delanalyserne.

Problemformuleringen lyder som bekendt:

Hvorvidt og hvordan kan Europa-Kommissionens handlingsplaner ses som en styringsteknologi, og hvordan forholder danske medier sig i praksis til misinformation? Samt hvorvidt og hvordan skaber og skabes positionen "konspirationsteoretiker"?

I første delanalyse er mit iagttagelsespunkt *Europa-Kommissionens handlingsplaner* (Europas medier i det digitale årti: En handlingsplan til støtte for genopretning og transformering; Bekæmpelse af desinformation om covid-19 - sådan får vi styr på fakta, 2020; Handlingsplanen for europæisk demokrati, 2020; Handlingsplan for bekæmpelse af desinformation, 2018).

Det, der synes at være på spil i handlingsplanerne er, at de som en form for generaliseret kommunikation forsøger at lede andres selvledelse. I min analyse iagttager jeg, at handlingsplanerne forsøger at være en meningsgivende kommunikation til, hvordan journalistik kan bedrives, og dermed hvordan uafhængige medier ledes til selvstyring. Det første begreb, der byder sig til, er derfor *styringsteknologi*.

I styringsteknologianalysen vil jeg se på den iagttagelse, handlingsplanerne i sig selv er et udtryk for. Jeg vil vælge netop dén iagttagelse som nulpunktet for første delanalyse. Jeg stopper analysen, når jeg kan sige, hvorvidt og hvordan handlingsplanerne kan ses som en styringsteknologi ud fra de forskelle, jeg vælger at styre mit analysestrategiske blik med. Jeg vil nærmere komme ind på, hvordan jeg konditionerer mine ledeforskelle i analysen.

Jeg låner begrebet *ledeforskel* fra Luhmanns systemteoretiske blik og nærmere bestemt formanalytikken, da jeg styrer mit blik efter, hvordan en distinktion drages i en iagttagelse mellem det markerede og det umarkerede. Dette formanalytiske greb ser jeg delvist i lighed med Ernesto Laclau og Chantal Mouffes dekonstruktive praksis, idet begge "handler om en betydningsdannende logik, som installeres med bestemte forskelle" (Andersen, 1999, s. 158).

At begge greb arbejder med forskelle som betydningsdannende logikker betyder, at jeg har en mulighed for at kombinere de to analysestrategier. Den analysestrategiske kobling kommer således til at minde om Laclau og Mouffes sammenkædning af dekonstruktion og diskursanalyse, hvor de “kombinerer de to analysestrategier ved at definere dekonstruerede dualiteter som ledetråde i hegemonianalysen” (Andersen, 1999, s. 158).

Jeg vil netop tage afsæt i Laclau og Mouffes diskursteoretiske analytik i anden delanalyse, hvor mit iagttagelsespunkt er *danske medier* og *positionen “konspirationsteoretiker”*. Jeg iagttager som nævnt, at handlingsplanerne forsøger at lede andres selvledelse, hvorfor det andet relevante begreb, der byder sig til, synes at være *selvstyring*; herunder spørgsmålet om, hvordan mening opstår i praksis.

Som en del af Laclau og Mouffes diskursteori ser jeg her hegemonianalysen som en mulighed for at undersøge en given praksis og bevæge min analyse videre fra styringsteknologianalysens grænse – nemlig det, den forsøger at styre på. Jeg kobler således de to analysestrategier sammen ved at overføre mine analytiske fund fra styringsteknologianalysen til hegemonianalysen, hvor jeg spørger til “på hvilken måde, i hvilket omfang og med hvilke effekter, en bestemt forskel gør sig gældende” (Andersen, 1999, s. 58). I denne kandidatafhandling vælger jeg at se på, hvordan danske medier forholder sig til misinformation og således hvordan de skaber mening i praksis.

Starten på anden delanalyse, og dermed delanalysens nulpunkt, forankres i mine egne iagttagelser af de adspurgtes iagttagelser i de kvalitative interviews. Det konstruerer jeg dermed som genstand for min analyse. Delanalysens nulpunkt opstår således på samme tid som selve analysen. Jeg stopper analysen, når jeg har fremanalyseret alle de diskursive formationer, jeg kan identificere. Alt dette gør sig ligeledes gældende for tredje delanalyse.

Som afslutning på anden delanalyse vælger jeg at se på, hvilke konsekvenser denne meningsskabelse i praksis har for hvorvidt og hvordan positionen “konspirationsteoretiker” skabes. Her byder begrebet *subjektpositioner* sig til som det, de diskursive formationer stiller til rådighed. Herunder spørgsmålet om, hvordan individet tvinges til at fylde strukturens åbninger ud gennem identifikation, idet strukturen altid tænkes uafsluttet (Andersen, 1999, s. 93). Hvordan jeg vil iagttage dette, vil jeg komme nærmere ind på under *hegemonianalyse*.

I tredje delanalyse sætter jeg samme diskursive reference som i anden delanalyse. Og som beskrevet, starter jeg analysen i mine egne iagttagelser af den interviewede “konspirationsteoretikers” iagttagelser. Jeg afslutter delanalysen ved at se på, hvorvidt og hvordan positionen “konspirationsteoretiker” skabes og skaber sig selv i opposition til “systemet”.

Styringsteknologianalyse

Jeg præciserer nu, hvordan jeg anskuer en *styringsteknologi* som en særlig form for kommunikation og iagttagelse. Jeg låner Niels Åkerstrøm Andersen og Niels Thyge Thygesens definition af styringsteknologier, som de henter fra Niklas Luhmann og bruger i deres undersøgelser i *Styringsteknologier i den selvudsatte organisation*. Det betyder, at jeg sætter Europa-Kommissionens handlingsplaner som en samlet styringsteknologi – og ikke Europa-Kommissionen selv – som udgangspunkt for analysen. (Andersen & Thygesen, 2004, s. 9)

Styring og teknologi

Andersen og Thygesen henter i deres artikel *Styringsteknologier i den selvudsatte organisation* definitionen af begrebet *styring* fra Niklas Luhmann og navnlig hans artikel *Limits of Steering*. Heri beskriver Luhmann, at styring er en speciel form for kommunikation, hvor det *at styre* består i, at kommunikationen indsætter en forskel, som dernæst bliver forsøgt minimeret:

“But steering is not only observation, not only the use of a distinction to mark the one and not the other side. Steering designates a very specific use of distinctions, namely the attempt to **reduce the difference**.” (Luhmann, *Limits of Steering*, 1997, s. 43)

Jeg genkender og forstår *styring* som en fortsat *proces der indsætter og reducerer forskelle*. Her bliver forudsætningen for, at styringen overhovedet kan finde sted, at der indsættes en forskel, som kan minimere. Den forskel, som styringen indsætter og forsøger at minimere, er forskellen mellem *kalkule* og *afvigelse*. Selve styringen består her i at registrere afvigelser med henblik på at korrigere disse afvigelser. Det er kalkulen – og fiktionen om denne – der er et nødvendigt ideal, for at styringen kan reproducere sin praksis. (Andersen & Thygesen, 2004, s. 12-13)

Teknologi ser jeg, ligesom Andersen og Thygesen, som en simplificering, der opererer ved at afgrænse årsags-virkningssammenhænge. Disse sammenhænge forestiller sig at operere pålideligt og kan således gentages. Teknologi er med andre ord baseret på en tilskrivning af kausalitet, hvor der udvælges en bestemt forbindelse mellem “en mængde af mulige årsager og en mængde af mulige virkninger” og tilbyder på den måde at etablere den kalkule, som der kan styres med (Andersen & Thygesen, 2004, s. 13). Det er vigtigt at huske på, at styringen ikke forsøger at skabe et kompromis mellem kalkule og afvigelse, men netop forsøger at styre i en bestemt retning. Eller med Luhmanns ord:

“Programmes to decrease differences in practical steering are understood not as programmes of shrinking towards a middle level (in this sense of the old European concept of measure, middle, justice) but as adjustment in a certain direction.” (Luhmann, *Limits of Steering*, 1997, s. 48)

Skabelsen af en meningsfuld styringspraksis

Som beskrevet antager jeg i denne kandidatafhandling, at verden altid er en bestemt omverden for en bestemt iagttager. Altså har et system ikke en privilegeret adgang til sin omverden, men skaber selv forestillinger om denne. Denne antagelse har som konsekvens, at jeg ikke ser en styringsteknologi som noget der *bestemmer*, at der kommer styring ud af dets styring, men i stedet blot *forventer*, at styring finder sted i kraft af andres selvstyring (Andersen & Thygesen, 2004, s. 14).

Jeg forstår således *virksomheden* af en styringsteknologi, som *skabelsen af en meningsfuld styringspraksis*, hvori styringen er ledsaget af forventningen om at “fungere som præmis for andre kommunikationer” (Andersen & Thygesen, 2004, s. 14). Her læner jeg mig igen op ad Andersen og Thygesen, der påpeger, at styringskommunikation altid er en anden ordenskommunikation, da den aldrig selv kan bestemme, om en anden kommunikation knytter an til styringskommunikation som præmis og dermed gør denne til styring. Virkningen af styringskommunikation kan altså kun ses og finde sted i kraft af andres selvstyring (Andersen & Thygesen, 2004, s. 14). Med Luhmanns ord:

“The steering of the system is thus always self-steering, regardless of whether the steering refers to the system itself by an internally constructed distinction of self-reference and outside reference or whether the steering refers to the environment of the system.” (Luhmann, Limits of Steering, 1997, s. 46)

Som konsekvens heraf bliver styringens ultimative grænse selvstyringskapaciteten hos den, der søges styret (Andersen & Thygesen, 2004, s. 14). Her går styringsteknologianalysen netop til dén grænse. Europa-Kommissionens handlingsplaner ser jeg altså som anden ordenskommunikation, idet handlingsplanerne – som jeg ser som en styringsteknologi – netop ledsages af en forventning om at fungere som præmis for andre kommunikationer; i dette tilfælde uafhængige medier, som denne kandidatafhandling stiller skarpt på.

Magt og politisk magt

Jeg abonnerer også på Luhmanns forståelse, når jeg i analysen genkender *magt*. Ifølge Luhmann kan man ved hjælp af magt som et *generaliseret medie* på en særlig måde kommunikere om alt i verden:

“Magt er et generaliseret medie i den forstand, at man ved hjælp af magt kan kommunikere om alt i verden, men altså kun på en helt særlig måde, som handler om bemægtigelse og om at opnå noget gennem andre.” (Andersen & Pors, 2017, s. 56)

Magt handler altså om, som Andersen og Pors skriver i bogen om Luhmann, at opnå noget gennem andre. Når kommunikationen kommunikerer i mediet magt, betyder det, at den deler verden i forskellen mellem magtoverlegenhed som den positive værdi og magtunderlegenhed som dens reflektionsværdi:

“Når mediet magt formes, så kommunikeres i en kode, der deler verden i **magtoverlegenhed** og **magtunderlegenhed**, hvor magtoverlegenhed er magtens positive motiverende værdi (hvordan at komme til magt og hvordan at udøve magt), og hvor magtunderlegenhed er magtens reflektionsværdi (hvad vil de med mig, og hvordan endte jeg i den underlegnes position? Men også: Hvad vil jeg med magten?) (...) Magt er ikke magtoverlegenhed eller magtunderlegenhed, men lige præcis relationen derimellem.” (Andersen & Pors, 2017, s. 56)

Når Europa-Kommissionens handlingsplaner kommunikerer i mediet magt, genkender jeg det således ved at forskellen magtoverlegenhed/magtunderlegenhed indsættes og kommunikeres i. Jeg skærper mit blik i henhold til ovenstående i den forstand, at jeg ikke leder efter den der er magtoverlegen, men efter relationen mellem magtoverlegenhed og magtunderlegenhed, hvor relationen altid er defineret ved, at der på begge sider af forskellen kan handles anderledes (Andersen & Pors, 2017, s. 57). Ifølge Luhmann handler magt nemlig om at håndtere det allestedsnærværende forhold i kommunikation, udtrykt ved begrebet dobbeltkontingens. Som betyder, at ingen iagttagere kan have sikre forventninger til hinanden:

“Magt, skriver Luhmann, handler om en særlig måde at håndtere dobbeltkontingens på. Dobbeltkontingens gør sig gældende i al kommunikation og vedrører det forhold, at deltagerne i kommunikationen ikke kan have sikre forventninger til hinanden.” (Andersen & Pors, 2017, s. 56)

Magten genkender jeg ved, at der læsses kompleksitet over på den magtunderlegne, eksempelvis når Europa-Kommissionens handlingsplaner åbner for, at uafhængige medier skal håndtere og fortolke handlingsplanernes intentioner:

”Magt kommer i stand derved, at den magtoverlegne læsser kompleksitet over på den magtunderlegne, som må bære og håndtere denne kompleksitet i en fortsat fortolkning af den magtoverlegnes intentioner. (Andersen & Pors, 2017, s. 57)

Som nævnt er det en vigtig pointe, at både den magtoverlegne og den magtunderlegne kan handle anderledes. Hvis magtudøvelsen bliver til *tvang* i stedet for at bygge bro mellem dobbeltkontingensen, bliver kompleksiteten nemlig udelukkende overført til den magtoverlegne, der udøver tvang (Andersen & Pors, 2017, s. 59). Det er altså kombinationer og udvikling af uafhængighed og afhængighed, der er kernen i magt som symbolsk generaliseret medie, og det, jeg konditionerer mit blik med i styringsteknologianalysen (Andersen & Pors, 2017, s. 63).

Udover at kunne kommunikere i mediet magt, kan der også kommunikeres i det symbolsk generaliserede medie *politisk magt* (Andersen & Pors, 2017, s. 65). Jeg skærper mit analysestrategiske blik til at kunne se *politisk magt*, da jeg iagttager, at Europa-Kommissionens handlingsplaner laver en reference til kollektivt bindende beslutninger:

“This also occurs of course in the political system by using the function to make possible collectively binding decision-taking (...)” (Luhmann, Limits of Steering, 1997, s. 47)

Koden for politisk magt ser Luhmann som *regering* (den magtøverlegne) overfor *regeret* (den magtunderlegne). Derudover ser han en ekstra kode, som dannes som en spaltning af det politiske systems top, hvor en regering kun er en regering i forhold til en opposition og omvendt. Jeg iagttager, ligesom Luhmann, at *demokrati* er enheden af koden *regering* overfor *opposition*, der så at sige udfører en politisk funktion for det politiske system:

“Within the framework of the political system, serving to produce collectively binding decisions, there emerged (in a heightened sense) a “political” subsystem. This subsystem performed, so to speak, a political function for the political system.” (Luhmann, The Political Code, 1982, s. 175)

I Political theory in the welfare state går Luhmann så langt som at sige, at forsøg på at indføre alternative forskelle for accept og afvisning slet og ret er *udemokratiske*, hvis koden mellem netop regering og opposition er accepteret som demokrati:

“Hvis den binære kode regering/opposition er accepteret som “demokrati”, så bliver alle forsøg på at indføre alternative forskelle for accept/afvisning “udemokratiske”” (Andersen & Pors, Niklas Luhmann, 2017, s. 66)

Jeg skærper mit analysestrategiske blik herefter, da jeg iagttager, at Europa-Kommissionens handlingsplaner potentialiserer at dømme iagttagelser for udemokratiske, idet den refererer tilbage til en kollektivt bindende beslutning og dermed kommunikerer i det symbolsk generaliserede medie politisk magt.

Potentialisering

Begrebet potentialisering byder sig til, idet jeg i styringsteknologianalysen iagttager, at Europa-Kommissionens handlingsplaner ikke kun forsøger at forenkle bestemte kausalforhold, men ligeledes forsøger at indramme forhold, som synes at virke potentialiserende. Dette ses ved eksempelvis *samarbejde*, hvor kommunikationen inviterer den styrede til at lede sig selv til at indgå i et samarbejde eller en teknik som *innovation*, som kommunikationen ikke ved, hvad vil kaste af sig.

Jeg læner mig op ad Niels Åkerstrøm Andersens analyser, hvori han blandt andre kalder disse former for styringsteknologier for *potentialiseringsteknologier*, der søger mod at potentialisere og skabe radikalt nye muligheder i den bestemte horisont:

“Det fælles for dem er målet om at potentialisere og skabe radikalt nye muligheder og nye horisonter snarere end om at realisere en mulighed indenfor den givne horisont. Potentialiseringsteknologier er således rettet mod at åbne for en konstant undersøgelse af, hvad uddannelse, omsorg, trivsel, behandling mv. kan være, i et forsøg på at overskride vante grænser for, hvad de er, hvad enten disse grænser italesættes som det “tænkelige”, det “ladsiggørige”, det “forestillelige” eller andet.” (Andersen, 2017, s. 91)

Begrebet potentialisering forstår jeg – ligeledes som Andersen – i konteksten af Luhmanns meningsbegreb, hvor jeg ser mening som lig enhver anknytning – aktualitet – der selekteres i en horisont af anknytningsmuligheder – potentialitet. Med Luhmanns ord:

“Meaning, then, is actuality surrounded by possibilities. The structure of meaning is the structure of this difference between actuality and potentiality. Meaning is the link between the actual and the possible; it is not one or the other.” (Luhmann, 1985, s. 101-102)

I styringsteknologianalysen iagttager jeg eksempelvis, hvordan Europa-Kommissions handlingsplaner anråber potentialiserende teknikker som *samarbejde* til at lede på *mangfoldighed*, *kvalitet* og *innovation* i journalistik. Iagttagelsens objekt bliver her at skabe en ny horisont af kontingens. Den er fikseret i journalistik, men åben i forestillingen om at lede på eksempelvis *mangfoldighed*, som den ikke kan vide, hvad kaster af sig. Her iagttager jeg, at Europa-Kommissionens handlingsplaner søger at skabe radikalt nye horisonter, hvor usikkerheden skaber mere potentiale. En usikkerhed, der er understreget af det beskrevne forhold i en given magtrelation, hvor begge parter kan handle anderledes.

Andersen påpeger, at potentialiseringsteknologier ikke skelner mellem bevaringsværdige og problematiske strukturer. De “angriber” strukturer helt generelt – og følgelig også dem, der er blevet til gennem retsliggørelse, som gør det svært at opretholde et højt niveau af retssikkerhed:

“Det gør det også svært at opretholde et højt niveau af retssikkerhed, fordi for meget sikkerhed om rettigheder reducerer åbenhed for forandring og potentialisering.” (Andersen, 2017, s. 92)

Andersen pointer om, at potentialiseringsteknologier virker til aldrig at tillade sikkerhed omkring nogen strukturer overhovedet, bruger jeg til at skærpe mit blik til at se, hvornår Europa-Kommissions handlingsplaner sætter bestemte strukturer på spil.

Hegemonianalyse

Jeg låner begreber fra Ernesto Laclau og Chantals Mouffes diskursteoretiske analytik, særligt fra deres bog *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics* samt fra artikler i *Det radikale demokrati - diskursteoriens politiske perspektiv*. Det gør jeg med henblik på at konditionere mit analysestrategiske blik, så jeg kan iagttage de hegemoniske kampe, der opstår i en bestemt kommunikativ praksis. Det bliver dermed den *artikulatoriske praksis* hvor mening bliver forsøgt fikseret, som bliver udgangspunktet for min analyse af kampen om hegemoni.

På baggrund af mine iagttagelser af Europa-Kommissionens handlingsplaners forestilling om at lede på journalistik og uafhængige medier, vælger jeg tre repræsentanter for danske uafhængige medier som dem og det, Europa-Kommissionens handlingsplaner potentielt forsøger at styre på. Nærmere betegnet chefredaktøren for Jyllands-Postens, debatredaktøren for Berlingske og chefredaktøren for BT.

Jeg overfører analytiske ledetråde fra styringsteknologianalysen til hegemonianalysen og vælger misinformation som det diskursive referencepunkt. Og iagttager i analysen, hvorvidt og hvordan repræsentanterne for uafhængige medier iagttager misinformation og Europa-Kommissionens handlingsplaner.

Kampen om hegemoni

Jeg vil forstå kampen om hegemoni som en *artikulatorisk praksis* hvor mening bliver forsøgt fikseret som *elementer* i en relationel struktur. Strukturen kalder Laclau og Mouffe *en diskurs*. Når et *element* bliver diskursivt artikuleret, bliver det til et *moment* i den givne relationelle struktur. Med forfatterens egne ord:

“(...) we will call **articulation** any practice establishing a relation among elements such that their identity is modified as a result of the articulatory practice. The structured totality resulting from the articulatory practice, we will call **discourse**. The differential positions, insofar as they appear articulated within a discourse, we will call **moments**. By contrast, we will call **element** any difference that is not discursively articulated.” (Laclau & Mouffe, 1985, s. 192)

Grunden til, at denne artikulatoriske praksis overhovedet er mulig, skyldes at ingen diskurser eller diskursive formationer kan være tilendebragt fuldstændigt:

“(...) If contingency and articulation are possible, this is because no discursive formation is a sutured totality and the transformation of the elements into moments is never complete.” (Laclau & Mouffe, 1985, s. 195)

Der vil altså aldrig været opnået fuldstændig hegemoni. Og den manglende “orden” er netop det, som muliggør udfyldningen af denne mangel og det, som Laclau og Mouffe ser som *at hegemonisere*:

““Orden” som sådan har ikke noget indhold, fordi det kun eksisterer i de forskellige former, hvori det faktisk er realiseret. Men i en tilstand af gennemført uorden er “orden” til stedet som det, der er fraværende; det bliver et tomt udtryk, som er udtryk for dette fravær. På den måde kan forskellige politiske kræfter konkurrere i deres forsøg på at nå deres specifikke mål, som de der udfører udfyldningen af denne mangel. At hegemonisere noget, er netop at udføre denne udfyldende funktion.” (Laclau & Mouffe, 2002, s. 144)

Privilegerede diskursive punkter i et generelt felt af diskursivitet

Nodalpunkter er særlige privilegerede diskursive punkter, som kommunikationen er på arbejde for at indholdsudfylde med mening og som samler idéer om sig selv (Andersen, 1999, s. 90-91):

“Any discourse is constituted as an attempt to dominate the field of discursivity, to arrest the flow of differences, to construct a center. We will call the privileged discursive points of the partial fixation, **nodal points**.”

Et nodalpunkt kalder Laclau og Mouffe også for en *tom betegner* (Laclau & Mouffe, 1985, s. 207), der først får sin mening i det øjeblik, det tilskrives mening i en artikulatorisk proces. Den tomme betegner får en partiel karakter i dens delvise fiksering af mening. Nodalpunkter (eller tomme betegnere) er dermed selv et diskursivt punkt, hvilket resulterer i diskursivitets uendelighed:

“The practice of articulation, therefore, consists on the construction of nodal points which partially fix meaning; and the partial character of this fixation proceeds from the openness of the social, a result, in its turn, of the constant overflowing of every discourse by the infinitude of the field of discursivity.” (Laclau & Mouffe, 1985, s. 207)

Jeg undersøger således i hegemonianalysen, hvordan *momenter* forsøges fikseret i en relationel struktur ordnet omkring et *nodalpunkt*. For at kunne undersøge denne relationelle struktur – og dermed diskursive formationer – styrer jeg mit analysestrategiske blik med forskellen mellem diskurs og diskursivitet:

“(...) the solution is to reintroduce our distinction between discourse and discursivity: in that case, both the hegemonic force and the ensemble of hegemonized elements would constitute themselves on the same plane – the general field of discursivity –

while the exteriority would be that corresponding to different discursive formations.”
(Laclau & Mouffe, 1985, s. 244-245)

I analysen vil jeg for overskuelighedens skyld illustrere artikulerede momenter samlet omkring et nodalpunkt – det der også bliver kaldt en *ækvivalenskæde* (Andersen, 1999, s. 96) – således:

Den ekskluderende grænse

Helt afgørende for Laclau og Mouffes meningsbegreb, der ligesom deres politikbegreb ikke skal sammenlignes med Luhmanns meningsbegreb, er hvordan en tom betegnelse bruges til at betegne det, der umuligt lader sig betegne – nemlig den diskursive meningsdannelse grænse (Andersen, 1999, s. 95). Denne ekskluderende grænse er altid defineret i den diskursive formation selv:

“but the **place of negation** is defined by the internal parameters of the formation itself.”
(Laclau & Mouffe, 1985, s. 252)

Den ekskluderende grænse betegner den forskel som alle forskelle, der er artikuleret i en bestemt diskursiv struktur, på en ækvivalent måde må være forskellige fra (Andersen, 1999, s. 96). Dette indikerer altså, at en diskursiv formation konstituerer sig selv ved, hvad *den ikke er*. Med Laclau og Mouffes ord:

“This implies that a formation manages **to signify itself** (that is, to constitute itself as such) only by transforming the limits into frontiers, by constituting a chain of equivalences which constructs what is beyond the limits as that which it **is not**.”
(Laclau & Mouffe, 1985, s. 409)

Jeg vil som nævnt ovenfor i analysen fremanalysere bestemte *ækvivalenskæder* (elementer artikuleret som momenter i en relationel struktur) som jeg anser for at være eksempelvis en diskurs om *klassisk journalistik*. Desuden vil jeg ligeledes fremanalysere en *differenskæde*, som jeg anser for at være en diskurs om *techgiganter*. Diskursen om techgiganter bliver konstituerende for, hvad diskursen om klassisk journalistik *ikke* er.

Laclau og Mouffe bruger de to begreber *agonisme* og *antagonisme* til at skelne mellem en relation og konkurrence mellem forskellige politiske positioner indenfor en vis ramme af respekt (agonisme) og forhold, hvor parterne ikke accepterer hinandens identitet, og der står en kamp om den dominerende fortolkning (antagonisme) (Laclau & Mouffe, 2002, s. 263-264). Jeg vil bruge *agonisme* og *antagonisme* til at beskrive de betingelser, som de diskursive formationer skaber.

Subjektpositioner i diskursive formationer

Som beskrevet ovenfor ser jeg med Laclau og Mouffes diskursteoretiske blik aldrig diskurser som tilendebragt. Når strukturen tænkes som uafsluttet, bliver der “brug for politikken” (Andersen, 1999, s. 93), men et helt andet politikbegreb, end det jeg låner fra Luhmann i styringsteknologianalysen.

Politik, hos Laclau og Mouffe, er ikke knyttet til en bestemt forskel, men er netop de artikulatoriske processer, som ovenfor beskrevet, hvor mening bliver skabt og forhandlet. Gennem de artikulatoriske processer kommer *subjektpositioner* til syne i en given diskursiv formation:

“(...) the material character of discourse cannot be unified in the experience of consciousness of a founding subject; on the contrary, diverse **subject positions** appear dispersed within a discursive formation.” (Laclau & Mouffe, 1985, s. 199)

Identifikationsprocessen, det vil sige, hvordan et givent subjekt selvidentificerer sig, er netop politisk. Det er den, fordi den kræver et valg om subjektets selvkonstitution indenfor de særlige betingelser, som diskursen stiller til rådighed:

“Individet kan ikke fuldt gå op i den subjektposition, diskursen stiller til rådighed, men tvinges til at fylde strukturen åbninger ud gennem identifikation, og denne identifikationsproces er netop politisk, fordi den kræver et valg, der ikke kan begrundes væk, et valg der handler om subjektets selvkonstitution.” (Andersen, 1999, s. 93)

Begrebet om selvidentifikation bruger jeg til at stille skarpt på, hvorvidt og hvordan positionen “konspirationsteoretiker” skaber og skabes. Jeg undersøger altså hvordan de diskurser, jeg fremanalyser, stiller betingelser op for at indtræde i denne position. Handlerummet er begrænset af de forestillinger, der konstituerer subjektpositioner:

“(...) en subjektposition indtages af et element af en helhed, der kan handle, samtidig med at handlerummet er begrænset af de forestillinger, der har konstitueret den givne position.” (Laclau & Mouffe, 2002, s. 273)

Jeg bruger også begrebet subjektposition, når jeg undersøger, hvorvidt og hvordan uafhængige medier kan indtræde i de fremanalyserede diskurser.

Empirisk grundlag og metodiske overvejelser

For at kunne iagttage henholdsvis Europa-Kommissionens iagttagelser, danske uafhængige mediers iagttagelser og en enkelt borgers iagttagelser konstruerer jeg følgende empiriske arkiv for mine delanalyser.

Dokumenter

Som tidligere beskrevet ser jeg Europa-Kommissionens handlingsplaner som en samlet form for styringsteknologi. Det gør jeg, da handlingsplanerne kontinuerligt aktualiserer hinanden på kryds og tværs.

Jeg ser det eksempelvis i *Bekæmpelse af desinformation om covid-19* der aktualiserer *handlingsplanen for bekæmpelse af desinformation* som dets grundlag:

Denne situation kræver en mere koordineret indsats, der bygger videre på **handlingsplanen for bekæmpelse af desinformation (...)** (Bekæmpelse af desinformation om covid-19 - sådan får vi styr på fakta, 2020)

Eller her, hvor samme handlingsplan aktualiserer den *europæiske handlingsplan for demokrati*:

Inden årets udgang vil Kommissionen fremsætte forslag om foranstaltninger, der skal styrke mediefriheden og mediepluralismen i Den Europæiske Union som led i **den europæiske handlingsplan for demokrati**, (Bekæmpelse af desinformation om covid-19 - sådan får vi styr på fakta, 2020)

I *handlingsplanen for europæisk demokrati* ses eksempelvis *handlingsplanen for bekæmpelse af desinformation* og *handlingsplanen for bekæmpelse af desinformation om covid-19* aktualiseret:

I den fælles handlingsplan fra 2018 om bekæmpelse af desinformation (...) fastlagde EU sin tilgang til desinformation. (Handlingsplanen for europæisk demokrati, 2020)

Dette blev efterfulgt af **specifikke skridt for at tackle desinformationsbølgen under covid-19- pandemien** [Bekæmpelse af desinformation om covid-19 - sådan får vi styr på fakta, 2020] (Handlingsplanen for europæisk demokrati, 2020)

I *handlingsplanen for europæisk demokrati* bliver også *handlingsplanen til støtte for genopretning og transformering* aktualiseret:

Sammen med denne handlingsplan for europæisk demokrati vil **handlingsplanen for medier og audiovisuelle medier** skulle bidrage til mediesektorens finansielle

levedygtighed, hjælpe medieindustrien (...) (Handlingsplanen for europæisk demokrati, 2020)

Som et sidste eksempel ses her, hvordan *handlingsplanen til støtte for genopretning og transformering* aktualiserer *handlingsplanen for europæisk demokrati*:

Denne meddelelse supplerer handlingsplanen for europæisk demokrati. Den imødegår risici for de europæiske demokratiske systemer på områderne desinformation, valgintegritet samt mediefrihed og -pluralisme (...) (Europas medier i det digitale årti: En handlingsplan til støtte for genopretning og transformering, 2020)

Det, der konkret udgør mit empiriske arkiv, er dokumenterne *Handlingsplan for bekæmpelse af desinformation*, 2018; *Handlingsplanen for europæisk demokrati*, 2020; *Bekæmpelse om desinformation om covid-19 – sådan får vi styr på fakta*, 2020 og *Europas medier i det digitale årti: En handlingsplan til støtte for genopretning og transformering*, 2020.

Kvalitative interviews

Det, der konkret udgør empirien i hegemonianalysen, er kvalitative, semi-strukturerede interviews (interviewguide ses i Bilag 6), hvilke jeg, som tidligere beskrevet, behandler som en bestemt artikulatorisk praksis.

Jeg har interviewet henholdsvis *Marchen Neel Gjertsen* (chefredaktør for Jyllands-Posten); *Pierre Collignon* (debatredaktør for Berlingske); *Jonas Kuld Rathje* (chefredaktør for BT). Jeg valgte at interviewe disse tre, da jeg havde en forventning om, at de havde holdninger til, hvordan uafhængige medier forholder sig til misinformation. Jeg havde desuden en forventning om, at de i deres meningstilskrivelser i praksis ville påtage at repræsentere bestemte diskurser i kraft af deres positioner. De tre interviews udgør empirien for anden delanalyse.

Derudover har jeg interviewet *Zimon August Sepnors*. Jeg valgte at kontakte Zimon, da jeg havde set ham deltage i DR's program "Konspirationsfolket har ordet". Zimon identificerer sig selv som konspirationsteoretiker i den forstand, at han ikke afviser at blive portrætteret som og indtræde i denne subjektposition. Sepnors forholder sig i høj grad til uafhængige medier og misinformation. Derfor fandt jeg det særligt interessant at interviewe ham. Interviewet udgør empirien for tredje delanalyse.

Valg og fravalg

Konstruktionen og forståelsen af en styringsteknologi i anden delanalyse betyder, at jeg gør mig selv blind for enhver instrumentel virkning af Europa-Kommissionens handlingsplaner (Andersen & Thygesen, 2004, s. 13). Til gengæld får jeg blik for, hvordan en styringsteknologi

forestiller sig at styre – og hvad den sætter på spil. Det er et valg, der samtidig har den konsekvens, at jeg ikke kunne bruge mere plads på kvalitative interviews. Kandidatspecialet søger dog ikke en udsigelseskraft om et repræsentativt forhold i samfundet; tværtimod fremgår analyserne med udgangspunkt i de kvalitative interviews eksemplariske.

Jeg har altså truffet et valg om at konstruere tre forskellige iagttagelsespunkter. Det har jeg også gjort for at teste, hvordan mit analysestrategiske blik kan konditioneres og gør brug af flere forskellige begreber, teoretiske perspektiver og empiriske grundlag.

At producere viden indenfor eget felt

Jeg har selv været fagpolitisk valgt og varetaget hvervet som medlem af Dansk Journalistforbunds hovedbestyrelse og forretningsudvalg i årene 2017 til 2021. Det betyder, at jeg har observeret debatten om misinformation og journalistiske medier i de seneste år. Jeg har ligeledes skrevet projekter, hvor jeg blandt andre har interviewet Danske Medier, Dansk Journalistforbund og European Union of Journalists om misinformation. Ligeledes var jeg, som en del af denne kandidatuddannelse, i praktik på Danmarks Faste Repræsentation ved den Europæiske Union i 2019. I praktikken iagttog jeg blandt andet debatter i Europa-Parlamentet om misinformation og frie uafhængige medier.

Min forforståelse for emnet har betydet, at jeg undervejs i de senere år har noteret mig forskellige syn på misinformation og journalistik. Denne forforståelse lægger jeg åbent frem for læseren af denne kandidatafhandling i problemfeltet og afsnittet *Samfundsdiagnoser og idéer om strategisk ledelse*. Det gør jeg med henblik på, at diskussionen og konklusionen ikke bliver afkoblet afhandlingens indhold, men i stedet præcist knytter an til den kontekst, jeg tydeligt aktualiserer i første kapitel. Jeg skaber således et “udenfor” analysen i første kapitel, som jeg efterfølgende bruger til at diskutere konfliktende forestillinger om, hvordan misinformation bør håndteres.

I min forforståelse ligger også, at jeg forud for denne kandidatafhandling vidste, at de danske uafhængige mediers brancheorganisation, Danske Medier, tidligere i Justitsministeriet har været forholdt arbejdet med bekæmpelse af misinformation og Europa-Kommissionens handlingsplaner. Desuden, at Folketingets presseloge ligeledes har været informeret og – i forbindelse med seneste Europa-Parlamentsvalg – forsøgt samarbejdet med i henhold til misinformation.

KAPITEL III

Delanalyse I: Hvordan bliver misinformation forsøgt styret af EU?

I den første delanalyse foretager jeg en styringsteknologianalyse af Europa-Kommissionens handlingsplaner, henholdsvis *Handlingsplanen for bekæmpelse af desinformation fra 2018*; *Bekæmpelse af desinformation om covid-19 - sådan får vi styr på fakta fra 2020*; *Handlingsplanen for europæisk demokrati fra 2020* og *Europas medier i det digitale årti: En handlingsplan til støtte for genopretning og transformering fra 2020*.

Jeg spørger ind til, hvordan handlingsplanerne kan ses som én samlet styringsteknologi. Det kan jeg gøre, fordi handlingsplanerne, som jeg viste under afsnittet *empirisk grundlag*, aktualiserer hinanden på kryds og tværs. Og som beskrevet i analysestrategien iagttager jeg gennem analysen med mine konditionerede ledeforskelle og samler løbende op på hvilke forskelle, jeg kan iagttage, at handlingsplanerne iagttager med.

Uundgåelige styringsreaktioner til forsvar for demokratiet

Jeg iagttager, at handlingsplanerne kommunikerer i mediet politisk magt og iagttager på forskellige måder med forskellene **regering/regeret** og **regering/opposition**. For det første knytter nedenstående handlingsplaner an til reflektionsværdien af forskellen regering/**regeret**, hvor den iagttager sig selv efterleve opfordringer fra henholdsvis Det Europæiske Råd (råd tilknyttet den Europæiske Union bestående af regeringscheferne samt formanden for Europa-Kommissionen) samt EU's udenrigsministre og Europa-Parlamentet:

Denne handlingsplan er således udarbejdet **som svar på Det Europæiske Råds opfordring om at træffe foranstaltninger** til at "beskytte Unionens demokratiske systemer og bekæmpe desinformation (...) (Handlingsplan for bekæmpelse af desinformation, 2018)

Som svar på opfordringen fra Det Europæiske Råd og EU's udenrigsministre samt på Europa-Parlamentets bekymringer fokuserer denne fælles meddelelse på den umiddelbare reaktion på desinformation om coronaviruspandemien. (Bekæmpelse af desinformation om covid-19 - sådan får vi styr på fakta, 2020)

I markeringen af reflektionsværdien ser jeg således, at kommunikationen handler om, hvad den regerende gerne vil have, der skal gøres, og hvilket handlerum dette efterlader. I iagttagelsen af

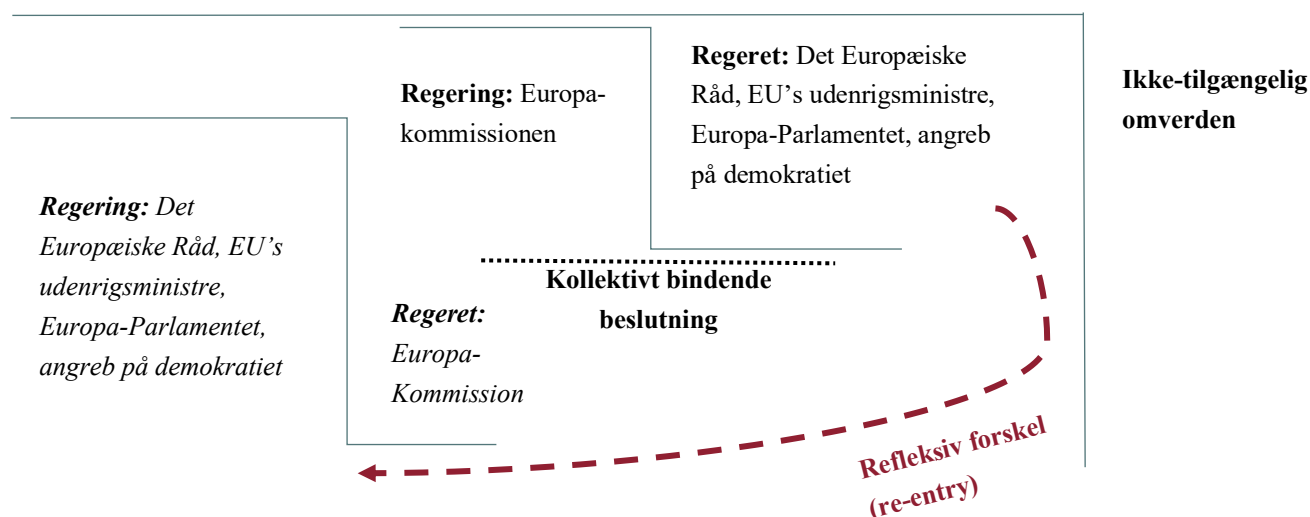
sig selv gennem regering/**regeret** begynder kommunikationen eksempelvis at konstruere sig selv som reaktion på det angreb, som kommunikationen iagttager, der har været mod EU's systemer og institutioner de senere år. Alle handlingsplaner begynder ligeledes at konstruere sig selv som supplement eller efterfølgere af tidligere handlingsplaner (som beskrevet i *empirisk grundlag* om hvordan de gensidigt aktualiserer hinanden):

Vores demokratiske systemer og institutioner er i stigende grad kommet **under angreb** i de seneste år (...) Med denne handlingsplan **foreslår Kommissionen en reaktion** centreret omkring individuelle rettigheder og friheder, gennemsigtighed og ansvarlighed (...) (Handlingsplanen for europæisk demokrati, 2020)

Denne meddelelse supplerer handlingsplanen for europæisk demokrati. (Europas medier i det digitale årti: En handlingsplan til støtte for genopretning og transformering, 2020)

Jeg iagttager, at handlingsplanerne således er på arbejde for at konstruere sig selv som uundgåelige reaktioner på både politiske opfordringer og iagttagede angreb mod EU. Her begynder kommunikationen således at knytte an til motivationssiden af **regering/regeret**, idet kommunikationen handler om, hvordan magten skal udøves. Det viser, hvordan det politiske system må producere selvlegitimering ud af selvlegitimering og henvise til tidligere politiske handlinger, da politisk autoritet ikke har et eksternt fundament og kommunikationen derfor folder koden refleksivt ind i sig selv.

Altså, jeg iagttager, at handlingsplanerne skaber mening om et handlerum, hvori det slet og ret er ønskværdigt at *handle*. Kommunikationen markerer disse handlinger som nødvendige og helt uundgåelige beslutninger og jeg genkender her det politiske systems funktion som en *kollektiv bindende beslutning*, der skabes ud fra selvlegitimering. Europa-Kommissionen markerer begge sider af forskellen **regering/regeret** for at forme denne beslutning og er derfor nødsaget til at indføre en refleksiv forskel i sig selv.

Det forventede handlerum iagttager kommunikationen ved at markere vendinger som **et stærkt engagement, hurtigt at træffe foranstaltninger, at tage udfordringen op, at reagere på truslen, fortsatte bestræbelser, intensivering af arbejde, en mere koordineret indsats, indsats på EU-plan, hurtig iværksættelse** og en **hurtig, stærk, politisk reaktion** (Bilag 10).

Jeg iagttager således handlingsplanerne styre med forskellen **handling**/passivitet som den forskel, der indsættes som **styringsideal** og dermed muliggør styringens reproduktion, og som forventes at fungere som præmis for andre kommunikationer. At kommunikationen kan knyttes an som præmis for andre kommunikationer ser jeg, når handlingsplanerne aktualiserer hinanden. Eksempelvis her, hvori én handlingsplan **bygger videre på** en anden handlingsplan:

Denne situation kræver en mere koordineret indsats, **der bygger videre på** handlingsplanen for bekæmpelse af desinformation (Bekæmpelse af desinformation om covid-19 - sådan får vi styr på fakta, 2020)

Jeg iagttager desuden, at der kommunikeres et ønske om at kunne sætte sig selv i stand til at **styre endnu ikke aktuelle trusler** og dermed åbne for en helt ny horisont af potentielle anknytninger. Det understreger den kompleksitet, som handlingsplanerne skaber i deres iagttagelse:

Målet er yderligere at styrke EU's indsats for at imødegå desinformation og **hele tiden være i stand til at tackle nye former for trusler og manipulation** samt at støtte frie og uafhængige medier. (Bekæmpelse af desinformation om covid-19 - sådan får vi styr på fakta, 2020)

For at kunne skabe en meningsfuld styringspraksis, hvor handlingsplanerne kan fungere som præmis for andre kommunikationer, tilbyder kommunikationen at iagttage **handling** (som det også ses i ovenstående citater) som det at **bevare, beskytte og styrke** demokratiske samfund, systemer og processer:

(...) **beskytte Unionens demokratiske systemer og bekæmpe desinformation** (...) (Handlingsplan for bekæmpelse af desinformation, 2018)

Et frit, mangfoldigt og dynamisk mediemiljø er nøglen til at **styrke åbne og demokratiske samfund** og fremme Europas kulturelle mangfoldighed. (Europas medier i det digitale årti: En handlingsplan til støtte for genopretning og transformering, 2020)

At bevare, beskytte og styrke demokratiske samfund, systemer og processer iagttager kommunikationen som nødvendigt, da disse er **udfordret** og **under angreb** som følge af desinformation og digitalisering, hvilket eksempelvis ses i disse citater:

Vores demokratiske systemer og institutioner er i stigende grad kommet under angreb i de seneste år (...) Med denne handlingsplan foreslår Kommissionen en reaktion (...) (Handlingsplanen for europæisk demokrati, 2020)

Vores europæiske demokratiske kulturer i al deres mangfoldighed **udfordres af den digitale omstilling**. (Handlingsplanen for europæisk demokrati, 2020)

Desinformation kan få alvorlige konsekvenser: Det kan (...) **få negative følger for vores demokratiske institutioner, vores samfund** (...) (Bekæmpelse af desinformation om covid-19 - sådan får vi styr på fakta, 2020)

Jeg kan således iagttage, at der drages en forskel mellem det at **handle for at bevare, beskytte og styrke demokratier mod desinformation, den digitale omstilling og angreb** mod **ikke at handle** på disse udfordringer og angreb på demokratiet, som handlingsplanerne iagttager. Det synes som om, at kommunikationen igen iagttager med en forskelsdragning i mediet politisk magt, hvor handlingsplanerne knytter an til motivationssiden af **regering/opposition** (som altså er en yderligere differentiering i det politiske system, som udfylder den udfyldende rolle for systemet). I handlingsplanernes kommunikation skabes således en forventet mulighed for, at andre kommunikationer kan knytte an til motivationssiden af regering:

Regering: Bevarer, beskytter og styrker demokratiet

Opposition: Reagerer ikke ved at handle på udfordringer og angreb på demokratiet

Demokrati

Som beskrevet i analysestrategien går Luhmann så langt som at sige, at hvis enheden af regering/opposition er **demokrati**, bliver alle forsøg på at indføre alternative forskelle at iagttage som **udemokratiske**. Jeg iagttager derfor (eksemplarisk) at alle, eksempelvis medlemsstater, borgere eller uafhængige medier, der ikke knytter an til at bevare, beskytte og styrke **demokratiet**, bliver iagttaget som **opposition**. Skulle andre kommunikationer forsøge at indføre nye forskelle til at iagttage udfordringer og angreb på demokratiet, kan Europa-Kommissionens handlingsplaner slet og ret dømme disse iagttagelser for udemokratiske.

Invitationer til samarbejde

Til at bakke op om styringsteknologiens ideal, **handling** (bevare, beskytte og styrke demokratiet), ser jeg, at handlingsplanerne markerer **samarbejde** talrige gange som en bestemt og ønskværdig måde at handle på. **Samarbejde** ser kommunikationen som nødvendig for at kunne reagere i tilstrækkelig grad på de udfordringer, handlingsplanerne ser. Eksempelvis ser jeg markeret i Handlingsplanen for bekæmpelse af desinformation, at bekæmpelse af desinformation faktisk ikke kan lade sig gøre uden **samarbejde** mellem EU's institutioner, medlemsstater, civilsamfundet, den private sektor og onlineplatformene:

Bekæmpelse af desinformation kræver politisk vilje og en fælles indsats, dvs. mobilisering af alle dele af regeringerne (...) Det **kræver tæt samarbejde** mellem EU-institutionerne, medlemsstaterne, civilsamfundet og den private sektor og især onlineplatforme. (Handlingsplan for bekæmpelse af desinformation, 2018)

Kommissionen og den højtstående repræsentant ønsker derfor at: (...) **opfordre medlemsstaterne til at samarbejde** om gennemførelsen af foranstaltningerne i denne handlingsplan (Handlingsplan for bekæmpelse af desinformation, 2018)

I Handlingsplanen for bekæmpelse af desinformation om covid-19 fra 2020 iagttager jeg en aktualisering af Handlingsplanen fra 2018. Her iagttager kommunikationen den som en grundlæggende tilgang til EU's arbejde med desinformation, der søger at **styrke samarbejdet** mellem offentlige myndigheder, journalister og civilsamfundet:

Handlingsplanen for bekæmpelse af desinformation (...) opridser en tilgang, der dækker samfundet som helhed, og som skal **styrke samarbejdet** mellem nøgleaktører såsom offentlige myndigheder, journalister, forskere, faktatjekkere, onlineplatforme og civilsamfundet. (Bekæmpelse af desinformation om covid-19 - sådan får vi styr på fakta, 2020)

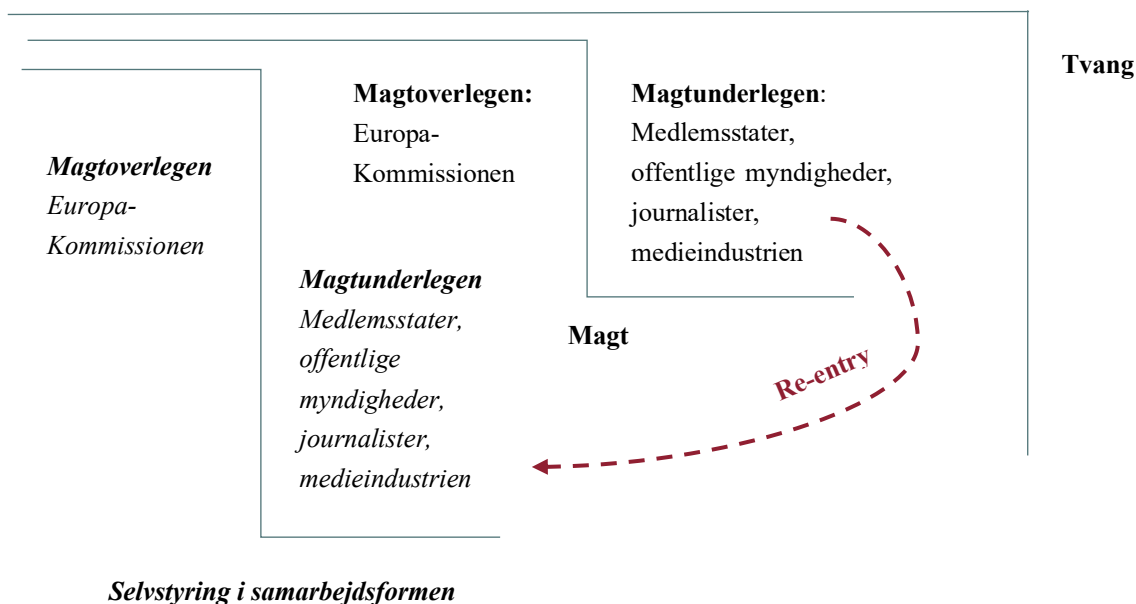
Jeg iagttager ligeledes i Handlingsplanen for europæisk demokrati, at der markeres et ønske om et **styrket samarbejde** mellem medlemsstater og relevante tilsynsmyndigheder med henblik på at lede på mediedækning og opretholdelse af standarder for journalistik og redaktionel integritet:

Kommissionen vil fokusere på **at styrke samarbejdet mellem medlemsstaterne** og de relevante tilsynsmyndigheder om ligebehandling og afbalanceret mediedækning i forbindelse med valg (...) Det er særlig vigtigt at opretholde standarder for journalistisk og redaktionel integritet i forbindelse med valg. (Handlingsplanen for europæisk demokrati, 2020)

Også i Handlingsplan til støtte for genopretning og transformering ser jeg, at kommunikationen markerer et **tæt samarbejde** med medlemsstaterne, Europa-Parlamentet og medieindustrien som ønskværdigt:

Foranstaltningerne vil blive gennemført i **tæt samarbejde med medlemsstaterne, Europa- Parlamentet, medieindustrien og alle interesserede parter**. I den forbindelse vil denne meddelelse udgøre en konkret køreplan for medierne (Europas medier i det digitale årti: En handlingsplan til støtte for genopretning og transformering, 2020)

Handlingsplanerne forestiller sig således **samarbejde** som en produktiv og ønskværdig handlingsteknik. Jeg ser her kommunikeret i mediet magt, hvor handlingsplanerne inviterer medlemsstater, offentlige myndigheder, journalister og medieindustrien til at tage del i samarbejdet. Jeg genkender selvstyring, hvor de førnævnte inviteres ind til at styre sig selv til at indgå i et samarbejde med Europa-Kommissionen. At **relationen** formes i mediet magt forudsætter, som før nævnt, at alle parter altid har friheden til at handle anderledes. Ingen parter kan derfor have sikre forventninger til hinanden. Komplexiteten som den magtunderlegne i magtrelationen overlæsses med, falder tilbage på Europa-Kommissionen i samme øjeblik, at samarbejdet får karakter af tvang. Handlingsplanerne skaber således en prekær og kompleks relation, som altid er i risiko for at bryde sammen. Hvordan kommunikationen *genindsætter* magtforskellen i sig selv (laver et *re-entry*) og inviterer til samarbejde, kan illustreres sådan her:

Potentialet ved uafhængige medier

Handlingsplanerne iagttager frie uafhængige pluralistiske medier som afgørende for et velfungerende demokratisk samfund. Eksempelvis markeres vendinger til at beskrive uafhængige mediers nødvendige rolle for demokratiet som **stor betydning for, nøglen til at styrke og afgørende for:**

De uafhængige mediers arbejde er af **stor betydning for et velfungerende demokratisk samfund**. (Handlingsplan for bekæmpelse af desinformation, 2018)

Et frit, mangfoldigt og dynamisk mediemiljø er **nøglen til at styrke åbne og demokratiske samfund** og fremme Europas kulturelle mangfoldighed (...) (Europas medier i det digitale årti: En handlingsplan til støtte for genopretning og transformering, 2020)

Mediefrihed og mediepluralisme er **afgørende for vores demokratier** (...) Ved at give offentligheden pålidelige oplysninger spiller uafhængige medier en vigtig rolle i bekæmpelsen af desinformation og manipulation af den demokratiske debat. (Handlingsplanen for europæisk demokrati, 2020)

Desuden understreges uafhængige mediers **afgørende rolle** i at holde borgerne orienteret under covid-19-krisen og redde liv:

Covid-19-krisen har fremhævet de **frie og uafhængige mediers afgørende rolle** som en væsentlig tjeneste, der giver borgerne pålidelige, faktatjekkede oplysninger, der bidrager til at redde liv. (Bekæmpelse af desinformation om covid-19 - sådan får vi styr på fakta, 2020)

Særligt accelereret af covid-19-krisen iagttager jeg, at handlingsplaner iagttager uafhængige medier som truede. Det udfordrer mediesektoren og potentielt dermed **borgernes adgang til pluralistisk uafhængig information:**

I forbindelse med covid-19-udbruddet har annoncører reduceret deres samlede reklameudgifter i en situation med økonomisk usikkerhed, hvilket yderligere **udfordrer sektorens bæredygtighed og potentielt påvirker borgernes adgang til pluralistiske og uafhængige informationskilder**. (Europas medier i det digitale årti: En handlingsplan til støtte for genopretning og transformering, 2020)

Handlingsplanerne kommunikerer således igen i mediet politisk magt, hvor den knytter an til refleksionssiden af forskellen: regeret. Det betyder, at kommunikationen kan handle om, hvordan den skal reagere på covid-19-krisen. Den genindfører herefter en forskel i sig selv, hvor

handlingsplanen former en kollektiv beslutning om **handling** (ligesom jeg viste i starten af denne analyse), men nu i form af **støtte** og **finansiering** til uafhængige medier:

EU er **nødt til at intensivere den politiske og praktiske støtte** til uafhængige medier og journalister i EU (...) (Bekæmpelse af desinformation om covid-19 - sådan får vi styr på fakta, 2020)

Medievirksomheder udgør vigtige aktiver for Europas konkurrenceevne. Det er derfor afgørende at yde **passende finansiell støtte og likviditet**, så de kan klare sig igennem den nuværende økonomiske storm. (Europas medier i det digitale årti: En handlingsplan til støtte for genopretning og transformering, 2020)

Kommissionen har med støtte fra Europa-Parlamentet **medfinansieret en række projekter**, der har til formål at kortlægge trusler og risici for mediefrihed og -pluralisme, støtte undersøgende journalistik og yde bistand til journalister, der har brug for hjælp. (Bekæmpelse af desinformation om covid-19 - sådan får vi styr på fakta, 2020)

Handlingsplanerne opfordrer medlemsstaterne til at **støtte og bidrage til mediesektorens modstandsdygtighed og medierne på en måde, der respekterer og fremmer uafhængighed, frihed og pluralisme**. Dermed iagttager handlingsplanerne i mediet magt, hvor den forestiller sig, at medlemsstaterne kan styre sig selv ud fra en præmis om, at truede uafhængige medier udgør en trussel for demokratiet:

Kommissionen opfordrer Parlamentet og Rådet til hurtigst muligt at vedtage den omfattende genopretningspakke, der vil bidrage til at **genoprette og styrke mediesektorens modstandsdygtighed** for at bekæmpe covid-19-relateret desinformation. **Medlemsstaterne** bør udnytte denne pakke såvel som EU's økonomiske reaktion på covid-19 til at **støtte medier**, der er hårdt ramt af krisen (...) (Bekæmpelse af desinformation om covid-19 - sådan får vi styr på fakta, 2020)

I betragtning af de alvorlige konsekvenser af covid-19-pandemien opfordrer Kommissionen **medlemsstaterne** til at **støtte medierne på en måde, der respekterer og fremmer mediernes uafhængighed, frihed og pluralisme**. (Handlingsplanen for europæisk demokrati, 2020)

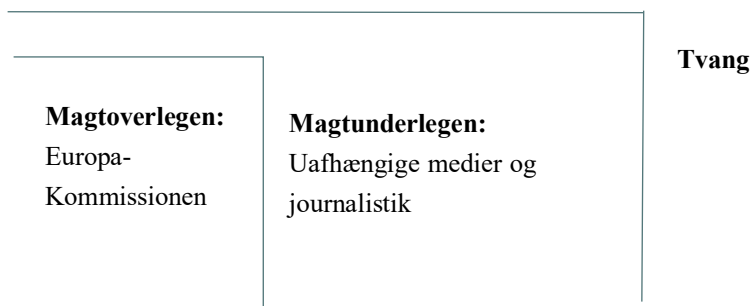
Jeg iagttager derudover, at der særligt i handlingsplanen *Bekæmpelse af desinformation om covid-19 – sådan får vi styr på fakta* udråbes bestemte **teknikker**, hvormed journalister og uafhængige medier kan beskytte demokratiet ved at bekæmpe misinformation, konspirationsteorier, farlige og vildledende oplysninger og falske påstande. Her markeres eksempelvis **målrettede tiltag for at tilbagevise urigtige oplysninger og myter, nedgradering af oplysninger, sletning** og at stille **let synlige autoritative oplysninger til rådighed**:

Misinformation kan således imødegås gennem **målrettede tiltag for at tilbagevise urigtige oplysninger og punktere myter** samt øge brugernes mediekendskab. (Bekæmpelse af desinformation om covid-19 - sådan får vi styr på fakta, 2020)

Konspirationsteorier kan være til fare for menneskers sundhed, skade samhørigheden i samfundet, føre til vold i det offentlige rum og skabe social uro (...) Disse former for desinformation kræver en styrket indsats i alle dele af samfundet, herunder hos kompetente myndigheder, **medier, journalister**, faktatjekkere, civilsamfundet og onlineplatforme, **så myterne øjeblikkeligt aflives, oplysningerne nedgraderes eller eventuelt slettes, eller der gribes ind over for de pågældende brugerkonti på anden vis.** (Bekæmpelse af desinformation om covid-19 - sådan får vi styr på fakta, 2020)

Den information, der er i omløb, omfatter farlige og vildledende sundhedsoplysninger med falske påstande (...) Én måde at reagere på er, at nøgleaktører såsom offentlige myndigheder, **medier, journalister**, onlineplatforme, faktatjekkere og civilsamfundet **stiller let synlige, autoritative sundhedsoplysninger til rådighed.** (Bekæmpelse af desinformation om covid-19 - sådan får vi styr på fakta, 2020)

I handlingsplanen *Bekæmpelse af desinformation om covid-19 – sådan får vi styr på fakta* iagttager jeg således, at der stilles konkrete teknikker og kausalforhold til rådighed for, at andre kommunikationer kan knytte an til styringskommunikationen. Kommunikationen forestiller sig dermed at styre på uafhængige medier og journalistik. Og stadig forudsættes magtrelationen begge parter frihed og dermed fraværet af tvang. Det kan illustreres således:

Denne forestilling om at styre på uafhængige medier og journalistik, hvor kausalforhold indrammes, supplerer handlingsplanerne med at iagttage en lang række potentialiserende teknikker.

De potentialiserende forhold, som handlingsplanerne søger at indramme, forestilles at kunne skabe radikalt nye muligheder indenfor en bestemt horisont.

Kommunikationen markerer **støtte, styrke, fremme, bidrage til og hjælpe** som den forestiller sig kan lede på **kvalitetsjournalistik, uafhængige medier, undersøgende journalistik, mediefrihed, mediepluralisme, høj kvalitet, finansielle levedygtighed og udnytte muligheder i den digitale omstilling:**

Indsatsen for at støtte uafhængige mediers arbejde og **kvalitetsjournalistik** (...) (Handlingsplan for bekæmpelse af desinformation, 2018)

Kommissionen vil derfor fortsat støtte **uafhængige medier og undersøgende journalistik**, eftersom disse bidrager til at afsløre desinformation. (Handlingsplan for bekæmpelse af desinformation, 2018)

Inden årets udgang vil Kommissionen fremsætte forslag om foranstaltninger, der skal styrke **mediefriheden og mediepluralismen** i Den Europæiske Union (...) fremme adgangen til indhold af **høj kvalitet og mediepluralisme**. (Bekæmpelse af desinformation om covid-19 - sådan får vi styr på fakta, 2020)

(...) bidrage til mediesektorens **finansielle levedygtighed**, hjælpe medieindustrien med at komme på fode igen og **udnytte mulighederne i den digitale omstilling** fuldt ud samt yde yderligere støtte til **mediepluralismen**. (Handlingsplanen for europæisk demokrati, 2020)

Særligt i *Europas medier i det digitale årti: En handlingsplan til støtte for genopretning og transformering* indrammes en meget lang række potentialiserende teknikker.

Handlingsplanen forestiller sig at styre ved at **muliggøre, styrke, skabe betingelser, støtte, øge bistand, hjælpe, foretage regelmæssige udvekslinger og sætte i stand**.

Den forestillede styring forventes at lede på **innovation, kapacitetsopbyggende tjenester, investeringsparathed, samarbejdende nyhedsmediepartnerskaber, afprøvning af nye forretningsmodeller, udvikling af forretningsstandarder og redaktionelle standarder, samarbejdsbaseret og grænseoverskridende journalistik, uddannelse, mobilitet, udveksling af bedste praksis, netværkssamarbejde med europæisk forum for nyhedsmedier, innovationsdagsorden, innovation, konkurrencedygtighed, bedre beslutningstagen, anvendelse af avancerede løsninger baseret på viden fra data, kompetenceudvikling, innovative fortællere, nye efterproduktionsteknologier, analysere og afspejle videnskabelige oplysninger om vigtige samfundsmæssige spørgsmål og færdigheder**. (Bilag 9: Europas medier i det digitale årti: En handlingsplan til støtte for genopretning og transformering)

Potentialiseringsteknologien stiler mod at åbne for en konstant undersøgelse af, hvad journalistik og uafhængige medier kan være i et forsøg på at overskride vante grænser. Der forsøges således

skabt radikalt nye muligheder indenfor denne horisont. I *Europas medier i det digitale årti: En handlingsplan til støtte for genopretning og transformering* markerer kommunikationen ligefrem et ønske om at styre på **potentialitet i et europæisk mediemarked**:

Med denne meddelelse fremlægger Kommissionen en omfattende vision for mediesektoren med henblik på at **udnytte potentialitet i et reelt europæisk mediemarked** og tilslutte sig det digitale årti. (Europas medier i det digitale årti: En handlingsplan til støtte for genopretning og transformering, 2020)

Jævnfør alle de markerede potentialiserende forhold, som handlingsplanerne forsøger at indramme og forestiller sig kan lede på journalistisk kvalitet, kapacitet, innovation, pluralisme og frihed, ser jeg endnu et *re-entry*. Den indføres i magtrelationen mellem Europa-Kommissionen og uafhængige medier og journalistik. Jeg genkender dette *re-entry* som *potentialisering*, hvor handlingsplanerne forestiller sig at styre på det *skabende potentialitet ved journalistik* og altså lede på en ny horisont af kontingens, der potentielt kan føre til en mangfoldighed af begivenheder. Hvordan kommunikationen indfører en ny forskel i sig selv, stadig i fraværet af tvang, kan illustreres på følgende måde:

Kritisk tænkning

De sidste teknikker, som jeg vil iagttage handlingsplanerne markere som værende af afgørende betydning for at kunne bekæmpe desinformation og misinformation, er **kritisk analyse/vurdering/tænkning** og **mediekendskab**. De to teknikker kan bidrage til at sætte borgere i stand til at **navigere i nyhedsmiljøet, identificere forskellige typer medier og træffe kvalificerede beslutninger**:

For at kunne bekæmpe desinformation er det af afgørende betydning **at sætte borgerne i stand til at foretage en kritisk analyse af information på internettet**. (Bekæmpelse af desinformation om covid-19 - sådan får vi styr på fakta, 2020)

F.eks. kan misinformation, hvor der ikke er nogen hensigt om at vildlede, forvolde skade for offentligheden eller give en økonomisk gevinst, primært håndteres gennem proaktiv kommunikation, tilvejebringelse af pålidelige oplysninger og skabelse af **øget bevidsthed om behovet for kritisk vurdering af indhold og kilder**. (Handlingsplanen for europæisk demokrati, 2020)

Alle har en rolle at spille i bekæmpelsen af desinformation og misinformation. **Mediekendskab, herunder kritisk tænkning**, er en effektiv evne, der hjælper borgere i alle aldre med at **navigere i nyhedsmiljøet, identificere forskellige typer medier, og hvordan de fungerer, opnå en kritisk forståelse af sociale netværk og træffe kvalificerede beslutninger**. (Handlingsplanen for europæisk demokrati, 2020)

Handlingsplanerne iagttager således i mediet magt og forestiller sig at kunne lede borgerne til at lede sig selv. Borgerne skal nemlig lede sig selv til at spille en rolle i bekæmpelse af desinformation og misinformation, som der kommunikeres i ovenstående. Jeg iagttager en forestilling om **selvstyring**, hvor kommunikationen håber på at kunne lede borgerne til at indtage en ønskværdig position i samfundet og *nyhedsmiljøet*.

Delkonklusion I

Jeg har nu fremanalyseret, **hvorvidt og hvordan Europa-Kommissionens handlingsplaner kan ses som en styringsteknologi**. Handlingsplanerne former sig selv som en uundgåelig styringsreaktion på opfordringer fra henholdsvis Det Europæiske Råd, EU's udenrigsministre og Europa-Parlamentet samt på de angreb, den iagttager mod demokratiske systemer, institutioner og samfund. Angrebene ser den som misinformation/desinformation og digitalisering, hvilket er blevet accelereret af covid-19-krisen. Handlingsplanerne sætter dermed dem selv i stand til at kunne legitimere deres egen styring og forme en kollektivt bindende (og meget nødvendig) beslutning om at handle for at forsvare demokratiet.

Ønsket om at handle og forestillingen om at kunne styre sig selv, medlemsstater, uafhængige medier og borgere skaber en høj grad af kompleksitet i handlingsplanernes iagttagelser. Særligt markerer handlingsplanerne et ønske om **samarbejde**, hvor medlemsstater og uafhængige medier inviteres til at tage styringen på sig. Men handlingsplanerne kan aldrig vide, hvordan denne styring vil tage sig ud og derfor sættes potentielt fastlåste strukturer på spil.

Jeg ser også, at forholdet mellem stat og uafhængige medier sættes på spil i den forstand, at Europa-Kommissionens handlingsplan for bekæmpelse af desinformation om covid-19 søger at lede på uafhængige medier ved at markere bestemte teknikker til at bedrive ønskværdig journalistik i lyset af covid-19-krisen. Når handlingsplanerne betragtes som en samlet styringsteknologi, kan jeg iagttage en omfattende forestilling om at styre på **journalistisk kvalitet**. Jeg ser således handlingsplanerne som en form for **potentialiseringsteknologi**, der forsøger at indramme en lang række potentialiserende forhold; **eksempelvis kvalitet, kapacitet, innovation, pluralisme og frihed**. Disse potentialiserende forhold åbner op for ledelse af en helt ny horisont af kontingens, hvor styringen aldrig kan være sikker på konsekvenserne.

Handlingsplanernes ønske om forskellige aktørers **selvstyring** ser jeg også, da kommunikationen håber på at kunne lede borgerne til at indtage en ønskværdig position som “kritiske tænkere” i samfundet og *nyhedsmiljøet*. I denne forestilling er det ligeledes kommunikationens ønske at lede på en “kapacitet” hos borgerne, hvor de mægtiggøres til at kunne foretage en kritisk analyse af information på internettet.

Jeg er i denne delanalyse gået til handlingsplanernes ultimative styringsgrænse: dem, de forsøger at styre på. Jeg tager nu tre analytiske fund med videre til anden og tredje delanalyse, hvor jeg vil analysere, hvordan de, som handlingsplanerne forsøger at styre på, i praksis forholder sig til misinformation.

De tre analytiske ledetråde, jeg vælger at overføre til anden delanalyse, er **1) misinformation og digitalisering truer og angriber demokratiet, 2) samarbejde er nødvendigt for at styrke og beskytte demokratiet og 3) borgernes og journalistikkens kapacitet bør udvides og udvikles.**

Delanalyse II: Hvordan forholder danske medier sig i praksis til misinformation?

Jeg overfører de tre ledetråde fra første delanalyse, henholdsvis 1) misinformation og digitalisering truer og angriber demokratiet, 2) samarbejde er nødvendigt for at styrke og beskytte demokratiet og 3) borgernes og journalistikkens kapacitet bør udvides og udvikles. Det gør jeg for at kunne styre mit blik efter, hvordan Europa-Kommissionens handlingsplaners forestillinger gør sig gældende i praksis.

Jeg iagttager empirien som en samlet meningsgivende kommunikation, og jeg foretager et analytisk snit gennem de tre kvalitative interviews. Det gør jeg for potentielt at kunne fremanalysere de meningsgivende diskursive formationer, der skabes i kampen om hegemoni.

I analysen markerer jeg alle artikulerede momenter med **fed**, og alle citater, som jeg henter fra de kvalitative interviews, er indrykket i forhold til brødteksten. Jeg vil illustrere de ækvivalerende momenter i figurer, når jeg samler op, men undlade at illustrere *alle* artikulerede momenter til slut, da det simpelthen vil blive for langt.

Når jeg afslutter analysen, vil jeg samle op på, hvordan meningstilskrivelser i praksis har konstitutive konsekvenser. Jeg vil føre min analyse et lille skridt videre, når jeg i tredje delanalyse undersøger, hvorvidt og hvordan positionen “konspirationsteoretiker” skaber og skabes.

Misinformation som en tom betegner

Den første diskursive formation, jeg iagttager i mit empiriske grundlag, er artikulerede momenter, der giver mening til **misinformation**. Her bliver det klart, at der foregår en kamp om, hvordan misinformation præcis skal forstås. Det ses først og fremmest som noget faktisk forkert, hvor man rationelt kan deducere sig frem til, hvad der er lodig information eller forkerte oplysninger:

“Misinformation er et **intenderet ønske** om at sprede **forkerte oplysninger** (som er **faktuelt forkerte**) med et sigte om at **skade nogen** eller at **forstyrre nogen** eller **bilde nogen noget ind**, der ikke passer (...) Men vi er jo også godt klar over, at der er **stærke kræfter**, som har et **ønske om systematisk at sprede misinformation**. Nogen **udefrakommende**.” (Gjertsen)

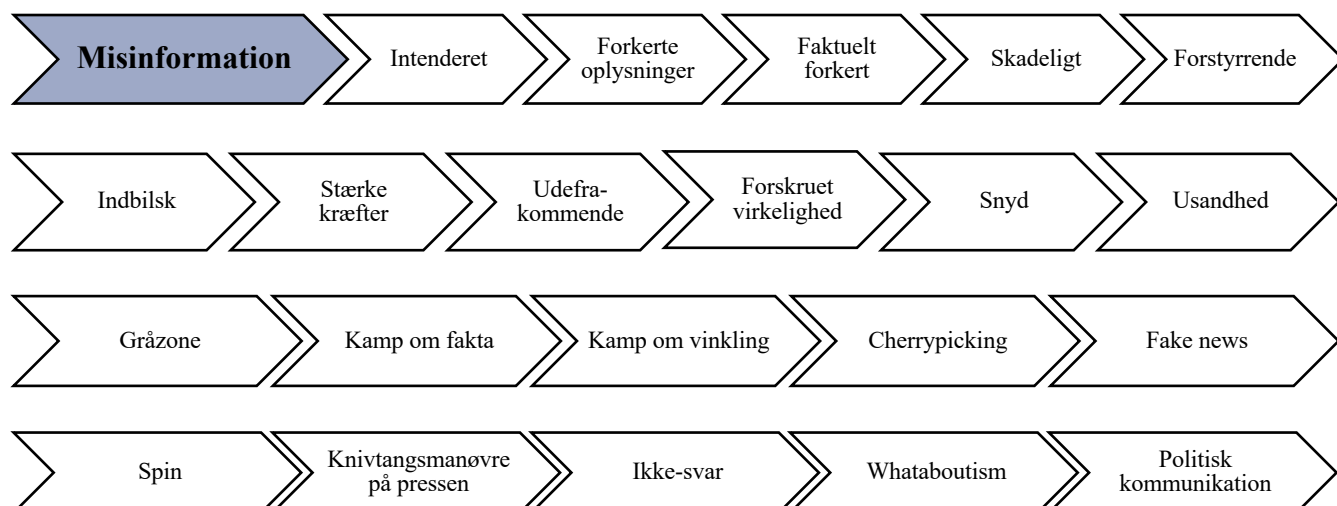
Som det fremgår af ovenstående citat, ses misinformation som intenderet, hvor det artikuleres, at bestemte udefrakommende har et ønske om systematisk at sprede misinformation. I diskursen forstås misinformation også som noget, der eksisterer i en gråzone af information, hvor der sker en kamp om vinkling og fakta. Der er altså et kontinuum, hvor der er alt fra falske oplysninger til udvælgelse af bestemte fakta, som kan være både over- og uoverlagt (cherrypicking).

“Det kan række fra at være **falske oplysninger** til at være **forskruede fremlæggelser af virkeligheden**. Så det strækker sig fra ting, der er en lille smule **snyd på vægten** til at være **deciderede usandheder**. Og derfor er der også en enorm **gråzone**, hvor der er en **kamp om fakta** og **kamp om vinkling** (...) Og så er der den mere ubevidste misinformation, som kan komme fra meget, meget politiske farvede mennesker, der knap selv er klar over, at de er **cherrypickere** i voldsom grad, eller siger ting, der egentlig er forkert, men de tror selv på dem. Så der skal man skelne lidt, selvom det kan være vanskeligt, ift. motivet.” (Collignon)

Misinformation artikuleres ikke i forbindelse med bare én gruppe i samfundet, men kan komme fra både borgere, udefrakommende eller politikere. Og særligt pressen er udsat for den misinformation, der kan komme fra politikere:

“[Misinformation] kunne være **forskellige ting**. Det er meget oplagt at sige, at det også er **fake news**. På den anden side er “**spin**” også en form for misinformation, det er ligesom en **knivtangsmanøvre på pressen**, hvis man skal sige det set fra min stol (...) Det samme, når de [politikerne] ikke vil svare på spørgsmål i minksagen på pressemøder, eller på andre ubehagelige spørgsmål, og de forsøger **at tale uden om eller laver whataboutism**. Alt det som spindoktorer og **politisk kommunikation** er blevet så fuld af. Det synes jeg er en mere alvorlig form for misinformation.” (Rathje)

Jeg ser således et hav af forskellige artikulerede momenter give mening til misinformation. Jeg genkender her **misinformation** som en tom betegnelse, der er så tomt for mening, at den kan indtage en privilegeret position og repræsentere hele diskursen. Jeg vil illustrere de artikulerede momenter, der giver mening til den tomme betegnelse, **misinformation**, her:

Diskursen om techgiganterne

Den næste diskurs, jeg kan fremanalysere, er diskursen om **techgiganter**. De momenter, der artikuleres til at give mening til techgiganter, skaber en diskurs, der særligt udmærker sig ved at repræsentere noget ustyrligt. I diskursen om techgiganter artikuleres også den tomme betegnelse **misinformation** som noget, der accelereres og får mulighed for at brede sig – på grund af netop techgiganterne.

Jeg ser, at diskursen bliver formet som alt det, den **klassiske journalistik** ikke er. Techgiganter bliver således set som den største konkurrent til uafhængige medier. Den digitale offentlighed har potentiale til at have skræmmende konsekvenser for demokratiet, og i diskursen bliver potentialet konkretiseret ved et partikulært eksempel om, at børn i nutiden vokser op i en helt anden verden:

“Den største konkurrent til medierne er ikke medierne i mellem, det er jo **techgiganterne**. Vores børn sidder på TikTok, mens vi snakker nu. At tænke det til ende – hvad den globale, digitaliserede offentlighed, kommer til at have af **konsekvenser for vores samlede demokrati** også i Danmark – det synes jeg er en **ekstremt skræmmende tanke** (...) Vi får en hel generation af vores børn, din datter og min datter, den generation vokser op uden avis. **De er vokset op uden at se TV-avis, de er vokset op i en verden, der er så langt fra den, vi kender.**”(Gjertsen)

I diskursen gives også mening til techgiganter som noget, der kan og bør bekriges, og det særligt, fordi de langsomt kvæler uafhængige medier. Internettet og techgiganter uregerlige rolle bliver understreget af brugen af begrebet *wild west*, forstået som et sted hvor lovløshed hersker:

“Den måde, vi kan **bekrige fake news og techgiganter**, det kan vi kun ved at investere massivt i stærk, stærk digital performance og ekstremt gode journalister. Min bekymring er, at **vi langsomt bliver kvalt, fordi vi bliver så små** (...) For internettet er the **wild west.**”(Gjertsen)

At internettet og techgiganter er lovløshedens land understreges yderligere i eksempelvis nedenstående citater. Her beskrives techgiganterne som en infrastruktur, der i dens uregulerede natur indbyder til at kunne sprede fake news. De er ikke underlagt pressenævnet, som uafhængige medier er, og kommentarsporene er fyldt med “*lort*”:

“(…) Men det jeg synes, det vi har fået ud af lortet – altså Facebook og YouTube og alt det der udover, at der er mange sjove ting ved det – **så er det jo bare blevet den infrastruktur, som fake news breder sig på** (...) Den her **uregulerede mekanisme**, der bare ruller ind i konkurrence med os på den her måde. Det er jo tid og annoncekroner, vi konkurrerer om, men de er ikke underlagt nogen presseetik, på

samme måde som vi er, og de er heller **ikke underlagt sådan noget som pressenævnet og regler** (...) Der foregår **så meget lort i kommentarspor og voldsvideoer og hævnporno og pis og papir på de sociale medier.**” (Rathje)

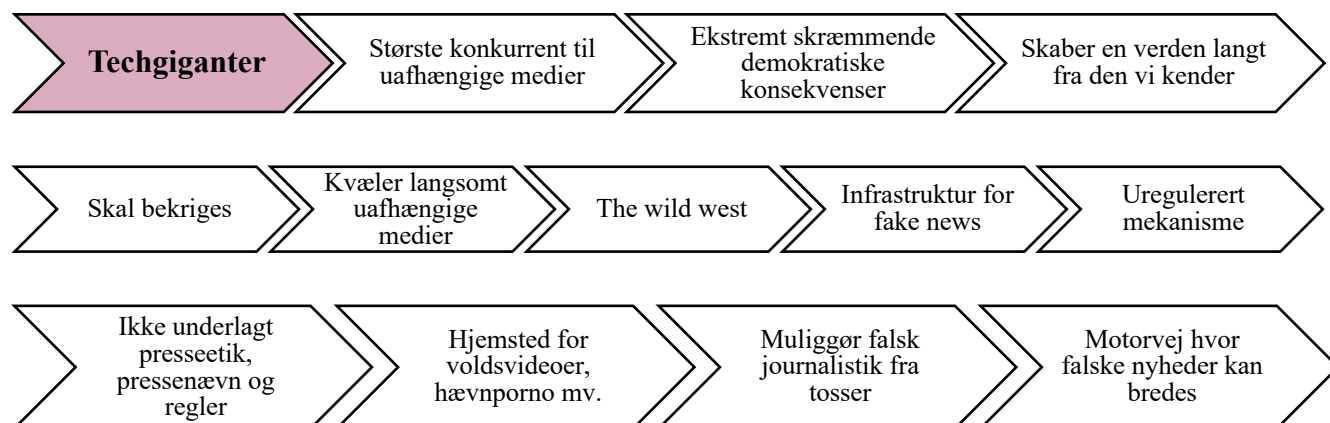
Og techgiganterne udgør ikke blot en hvilken som helst infrastruktur for fake news, det er en *motorvej*. Altså kan falske nyheder brede sig hurtigt, hvilket understreger uregerligheden:

“Der var godt nok folk, der troede før Facebook, at vi ikke havde været på månen (...) men det var meget marginaliseret. **Det er sociale medier, YouTube og Facebook især, måske Twitter, som er den motorvej, falske nyheder kan brede sig på.**” (Rathje)

Desuden kan *enhver tosse* nu producere falsk journalistik, der giver sig ud for at være fra uafhængige medier:

“Fordi sociale medier er blevet så store, fordi det er blevet så billigt at fremstille indhold som minder om indhold lavet af uafhængige medier. **Enhver tosse kan lave noget, der minder om et dokumentarprogram og sende ud på YouTube.** Og enhver tosse kan lave en green-screen og lave **noget, der minder om et professionelt Tv-studie og ligne et rigtigt nyhedsindslag.**” (Rathje)

Herunder er diskursen om techgiganter illustreret:

Klassisk journalistik er alt det, techgiganterne ikke er

Klassisk journalistik skal forstås i forhold til techgiganterne. Det ser jeg eksemplificeret i nedenstående citat, hvor det fremhæves, at journalistikkens position i forhold til techgiganterne kommer til at spille en kæmpe rolle i fremtiden:

“Noget af det, der kommer til at spille en kæmpe rolle i fremtiden, det er **hele journalistikkens position i forhold til techgiganter** (...)” (Gjertsen)

Den diskurs, jeg nu fremanalyserer, handler således om **klassisk journalistik**. Denne diskurs bliver som sagt skabt som alt det, diskursen om techgiganter ikke er. Diskursen om klassisk journalistik påtager uafhængige medier sig at repræsentere. Klassisk journalistisk kerneopgave er at bibringe offentligheden den bedst opnåelige version af sandheden – og her vægtes fakta og nuancer:

“Det er step ét af vores helt grundlæggende arbejdsmetode at sørge for at **bibringe læserne – offentligheden – den bedst opnåelige version af sandheden**. Det er ligesom kerneopgaven hos Jyllands-Posten (...) På Jyllands-Posten vægter vi utroligt meget det **faktabaserede og det nuancerede**.” (Gjertsen)

Det understreges i diskursen, hvordan klassisk journalistik har en grundig screeningsproces og en stærk metode. Denne stærke metode udgør den klassiske journalistiks troværdighed og gør uafhængige medier i stand til at afdække politiske skandaler:

“Vi har en **enorm grundig screeningsproces** og en **meget stærk journalistisk metode**, hver gang vi bringer en historie (...) Vi **lever på den troværdighed** og netop derfor kan jeg heller ikke se, at man på nogen måder kan udlicitere det ansvar til andre (...) Der havde ikke været en **afdækning af minkskandaler og alle sådan nogle ting**, hvis ikke det var for **de uafhængige dagblade**, der er i Danmark.” (Gjertsen)

I diskursen om klassisk journalistik bliver uafhængige medier en vigtig præmis for demokratiet. Den klassiske journalistik giver befolkningen den afgørende viden for, at de kan agere som demokratiske borgere. Samtidig bliver der artikulert en tilstand, hvor den klassiske journalistik er skrøbelig og i et alvorligt skred, hvilket er “*uhyggeligt*”:

“Vi er sat i verden for at **give folk den viden, folk har brug for, for at kunne agere i et demokrati** (...) Det uhyggelige er, at de medier, som vi har i Danmark, hvor vi har en af verdens højeste tillidsniveauer, er **en unik og vigtig ting for vores stærke demokrati**. Men det er også en meget **skrøbelig ting** (...) Hvis vi er enige om, at medierne udgør hjørnestenen i vores demokrati og i hele vores måde at forstå statsmagten – så er det **en grundpille, som er i et ekstremt alvorligt skred**. Det synes jeg er mega uhyggeligt.” (Gjertsen)

De uafhængige medier, som påtager sig at repræsentere diskursen om klassisk journalistik, artikulere en mening om sig selv som *ledvogter* i samfundsdebatten. Den klassiske journalistik bliver set som afgørende for, at borgere kan tilgå kvalificeret information og en fornuftig, pålidelig og nuanceret modpol til sociale medier:

“Jeg kan sige, hvad pressens opgave er. Den er jo at prøve at **være ledvogter i samfundsdebatten**. Vi skal prøve at **kvalificere samfundsdebatten** og prøve at være det **sted, hvor folk har tillid til**, at de kan gå hen, når det eksploderer på sociale medier

(...) hvor en **sund fornuft råder** og hvor **man kan regne med**, at der er mennesker med en **professionel metode**, som kan fremstille **tingene i nuancer**.” (Collignon)

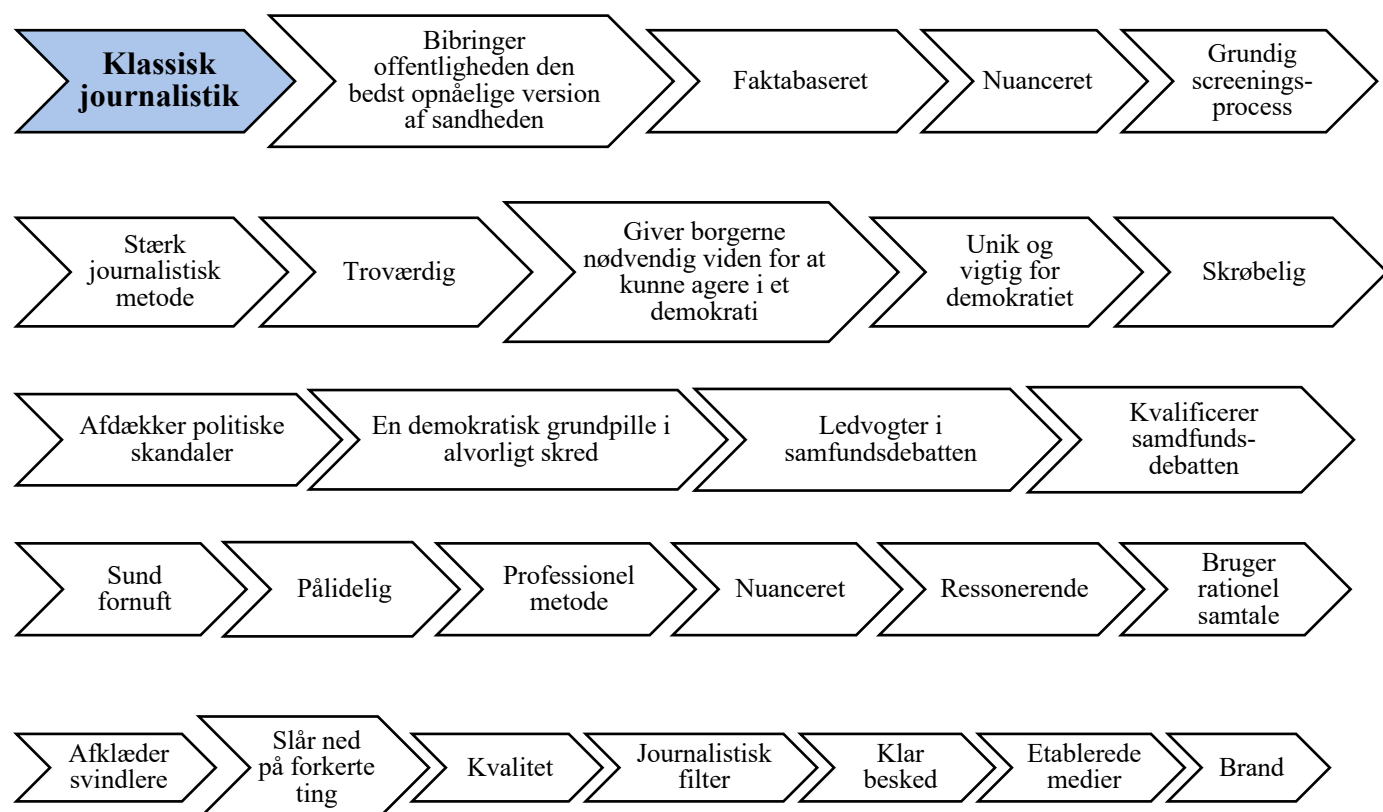
Den rationelle samtale, som den klassiske journalistik muliggør, bliver artikulert som et våben, der kan udstille svindlere og slå ned på forkerte oplysninger:

“Noget andet er, hvis vi journalistisk mener, at vi skal gå ind i en eller anden sag. Der må man prøve at **ræsonnere og bruge den rationelle samtale, som et våben** (...) Den kan bruges om ikke andet til at **afklæde dem, så andre kan se, at de ikke har noget tøj på**. Endelig kan man gøre det, at man giver **kommentarer og bruger dem til at slå ned på ting, der er meget forkerte**. Hvis vi [Berlingske] har behov for at sige meget højt, at det her, det er simpelthen noget sludder.” (Collignon)

Information opnår en vis *kvalitet*, når den gennemgår et journalistisk filter. Det bevirker, at borgerne kan gå til etablerede, troværdige medier, hvis de vil have *klar besked*:

“Det er ikke fordi, at etablerede medier skal have monopol på at bringe indhold, men der er bare en vis **kvalitet** i, at det går gennem et **journalistisk filter** (...) Nogen folk ved godt, at når man virkelig skal have **klar besked**, så er det de **rigtige, etablerede medier**, et med **et brand i ryggen**, som har noget **troværdighed**. Og ikke så meget nødvendigvis en eller anden tosse på YouTube.” (Rathje)

Herunder er diskursen om klassisk journalistik illustreret:

Hvordan styre det ustyrlige?

I diskursen om **klassisk journalistik** artikuleres mening til en metode, som kan håndtere techgiganter og misinformation. Dermed ikke sagt, at jeg fremanalyserer, at uafhængige medier forestiller sig, at de kan styre al information i den offentlige debat. Jeg fremanalyserer, at diskursen om klassisk journalistik tilbyder en pålidelig metode til at håndtere misinformation og “styre det ustyrlige indhold”, der skabes i kraft af techgiganter.

Den metode, der tilbydes til at håndtere misinformation, er slet og ret den **klassiske journalistiske opgave**, hvor journalisterne udreder, hvornår fakta slutter og fortolkninger starter:

“(...) Som egentlig er fuldstændig klassisk journalistisk opgave at redde ud i. Det er jo det, journalister skal være uddannede i. At prøve at finde ud af, hvad det er, der foregår her, og hvor starter og slutter de rene fakta, og hvor er der nogle fortolkninger, og hvornår bliver fortolkningerne så skøre, at de giver et helt misvisende billede (...)” (Collignon)

Det journalistiske håndværk er det, der skal til, for at håndtere falske nyheder. Der er ingen anden vej end den journalistiske bearbejdelse af kilder og oplysninger:

“Jeg kan jo ikke bare opsøge en eller anden fake news-detektor. Det ligger i det journalistiske håndværk. Man skal passe på at tro, at manualer løser det her (...) For mediernes vedkommende er det hvert medie selv [der skal håndtere misinformation]. Det er det, der ligger i vores journalistiske bearbejdelse af kilder og oplysninger, før vi sender dem ud i offentligheden.” (Gjertsen)

Journalistiske medier har ligefrem en naturlig og iboende modstandskraft mod misinformation. Det er de uafhængige medier, der som et demokratisk grundprincip udgør det vigtigste værn mod misinformation sammen med borgernes kritiske sans. Det gør de ved at muliggøre den rationelle samtale:

“Et journalistisk filter er det bedste værn mod misinformation uanset typen af misinformation.” (Rathje)

“Generelt uafhængige medier, det er det smukke ved et demokrati. Det har jo ligesom en naturlig modstandskraft mod misinformation. I form af uafhængige medier. Som har en etisk og professionel tilgang til journalistik. De udgør det vigtigste værn sammen med almindelige borgers kritiske sans. Det absolut vigtigste værn mod misinformation. Der er ikke noget, nogen stat kan opstille, som kan være bedre end den rationelle samtale. Som kommer fra en levende, stærk, ressourcestærk presse.” (Collignon)

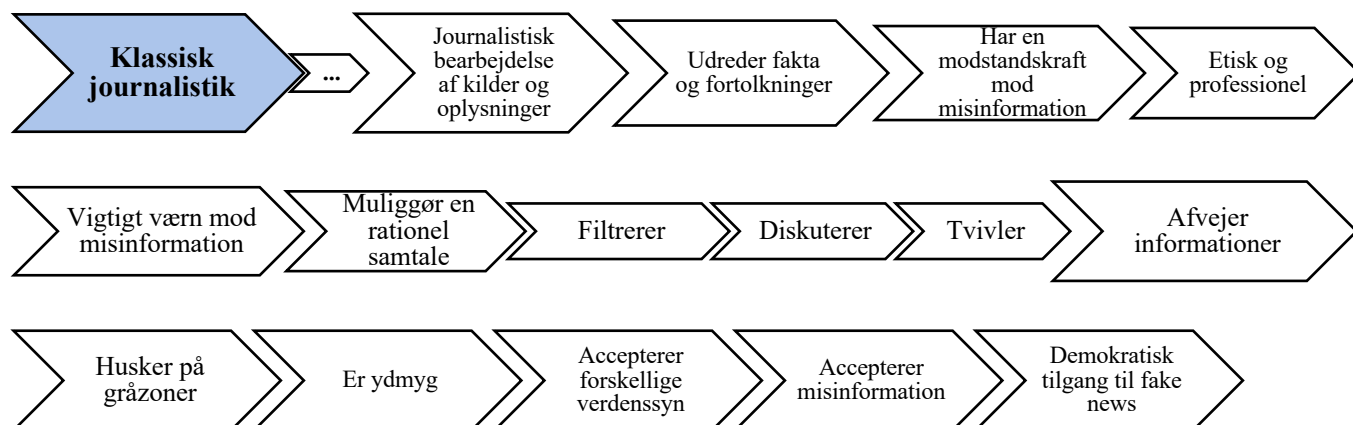
I diskursen om klassisk journalistik træder det frem, at den journalistiske metode ikke er en art teknologi, der hurtigt kan dømme, hvad der er ret og vrang. I stedet gives mening til metoden som noget, hvor de uafhængige medier diskuterer, tvivler, afvejer, er ydmyge og ikke mindst accepterer, at en vis mængde misinformation er uundgåelig:

“Vi har masser af diskussioner, hvor vi bliver i tvivl om, hvad er virkeligheden hér? Hvor regeringen siger a og alle andre siger b.” (Gjertsen)

“For journalisten gør det ikke den store forskel. Vi skal jo stadig foretage det samme forsøg på at afveje kvaliteten af informationer. Så det er et bredt felt og det er vigtigt, at man hele tiden husker på, at meget af det er en enorm gråzone (...) Derfor skal vi som faktatjekkere og som journalister nogle gange være ydmyge. Og vi skal passe på med at råbe fake news eller misinformation af folk. Det er nu engang sådan, at to forskellige udsagn godt kan være sande begge to, selvom de egentlig er vinklet meget forskelligt og ser verden fra forskellige synsvinkler.” (Collignon)

(...) at acceptere, at der altid vil være noget vi godt kan kalde “misinformation” i et demokrati, det er en naturlov. Vi kan og skal ikke slippe af med det.” (Collignon)

Diskursen om klassisk journalistik stiller således en bestemt subjektposition til rådighed, der formes af nedenstående artikulerede momenter. De tilføjes som en udvidelse af diskursen (de tidligere momenter, jeg har illustreret som artikuleret i diskursen, er undladt for overskuelighedens skyld):

Jeg fremanalyserer derudover, at diskursen om klassisk journalistik bliver udvidet ved, at der artikuleres en bestemt form for **ansvarlighed**. Hermed stilles der yderligere betingelser op for den subjektposition, der bliver mulig at indtage som uafhængigt medie. Det bliver således en bestemt måde, man kan indtræde og identificere sig selv som ansvarligt uafhængigt medie.

Her artikuleres det, at ansvarlige medier retter fejl og er meget opmærksomme på de nyheder, de publicerer. Frem for alt understreges det, at der bevares en total uafhængighed:

“At for at bekæmpe fake-news kræver det **ansvarlige medier, der retter fejl, når de har begået dem.** Og som er **ekstremt opmærksomme på, hvilke nyheder, de sender i omløb.** Det afgørende er, at det ansvar, det ligger hos mediet selv. Det er meget vigtigt for os at bevare den **totale uafhængighed** i forhold til, hvordan vi vil redigere vores aviser og også i forhold til fejl.” (Gjertsen)

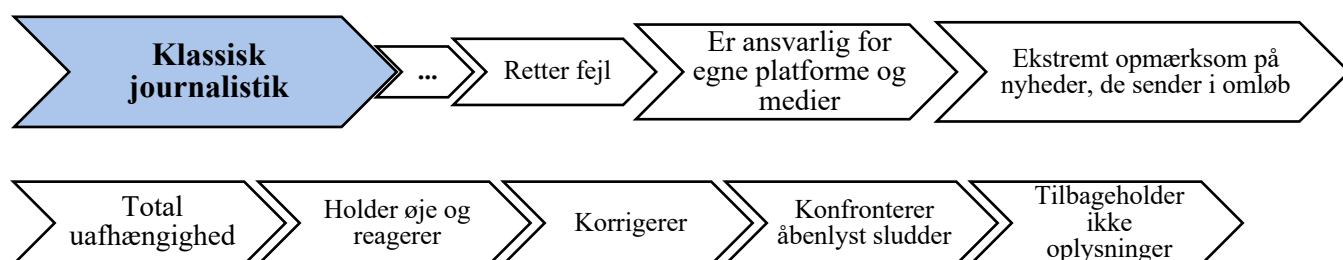
Det beskrives i diskursen, hvordan pressen kan hold øje med og reagere på falske historier. Og at uafhængige medier har et ansvar for at forsøge at korrigere meget falske historier ved hjælp af faktatjek og baggrundsartikler. Desuden kan uafhængige medier også konfrontere mennesker, som i deres øjne siger noget åbenlyst sludder:

“Pressen kan jo ikke styre, hvad der foregår på sociale medier. Men vi kan **holde øje og reagere.** Og vi skal ikke løbe efter alt, hvad der sker, men hvis der er historier, som er meget falske og kan påvirke den offentlige debat i væsentlig grad, så har vi en **opgave og et ansvar, som handler om at prøve at gå ind og korrigere.** Med **faktatjek, baggrundsartikler,** hvor man imødegår det, og måske også **konfronterer de mennesker, der siger noget åbenlyst sludder.**” (Collignon)

Der artikuleres i diskursen desuden et vægtigt moment, som giver mening til klassisk journalistik, og som sætter grænser for, hvordan man kan indtræde som uafhængigt medie. Det er det moment, som bibringer offentligheden informationer og dermed ikke tilbageholder oplysninger. Det ses i nedenstående citat, hvor det beskrives, hvordan *hemmelige loger* bør undgås:

“Jeg var formand for Folketingets Presseloge tidligere. Der var på et tidspunkt en minister, der spurgte mig, om “man kunne forestille sig, hvis I fik nys om, at der var en misinformation af en art, fordi Folketinget havde lavet en taskforce (...), at du kunne fortælle chefredaktører om det? Og så ville de ikke skrive om det og forholde sig til det som en fortrolig oplysning.” Men det kan man jo ikke! Vi er jo forskellige medier, **vi kan ikke nedfælde sådan nogle hemmelige loger, hvor nogle få chefredaktører ved et eller andet, som de så ikke bibringer offentligheden eller lægger frem.**” (Gjertsen)

Diskursen om klassisk journalistik skærper således betingelserne for den subjektposition, der stilles til rådighed. Den formes yderligere af nedenstående artikulerede momenter, der tilføjes som en udvidelse af diskursen (de tidligere momenter er undladt for overskuelighedens skyld):

De artikulerede momenter i diskursen **klassisk journalistik** får som sagt deres mening i kraft af, hvad de *ikke* er, hvilket artikuleres i diskursen om **techgiganter**. De betingelser for selvidentifikation, som diskursen om klassisk journalistik stiller op, bliver ligeledes tydeliggjort ved, hvad det klassiske journalistiske ansvar *ikke* er.

I denne diskurs understreges det, at techgiganter skal *tøjles* for at leve op til et ansvar på lige fod med uafhængige medier. De skal tøjles, fordi de er ligeglade med, hvad borgere foretager sig på deres digitale platforme og ikke handler ansvarligt:

“Man skal tøjle techgiganter. Jeg ønsker ikke mere hjælp og mere støtte. Jeg ville hellere have, at man lavede fair konkurrence, ved at sige, at de **også skulle leve op til noget ansvarlighed.** De har nogle overnaturlige avancer, fordi de ikke tager sig af miljøet på egne platforme (...) de er jo dybest set **ligeglade med, hvad folk konsumerer** på deres lede platforme. Og hvis det viser sig effektivt, at det er sådan noget QAnon-halløj, så siger de godt nok, at det er noget frygteligt noget, nu laver vi en lille knap, hvor man kan gøre det ene og det andet. **Men dybest set, så gør de ikke noget ordentligt ved det.**” (Rathje)

Det artikuleres, hvordan det *stikker af* på de digitale platforme, fordi der netop ikke er nogen, der forsøger at filtrere, som der er på de uafhængige mediers platforme:

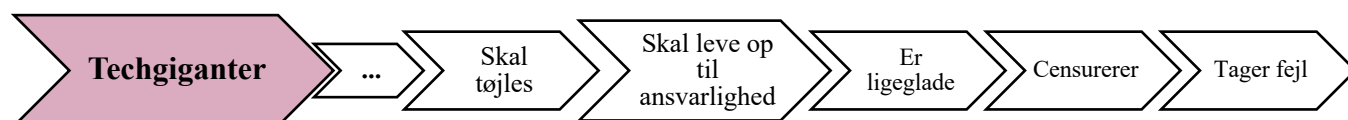
“Hvor det stikker helt af på Facebook og sociale medier – og der ingen redaktører er til at kontrollere noget som helst. Der er ingen der forsøger at filtrere.”
(Collignon)

Techgiganter lever altså ikke op til et klassisk journalistisk ansvar, der indebærer indholdsmoderation og generelt en filtrering af information. Denne meningstilskrivelse sætter således grænser for, hvorvidt techgiganter kan indtræde som *ansvarlige* aktører. I diskursen tilskrives det også mening, når techgiganter aktivt handler for at styre information på deres platforme. Dette bliver i diskursen artikuleret som *censur*, da der findes mange eksempler på, at sociale medier tager fejl i vurderingen af misinformation. De bereder altså ikke deres indholdsmoderation på klassiske journalistiske principper, men på *tro*:

“Jeg maner også til lidt forsigtighed ift. hvor langt sociale medier selv skal gå i den retning. Man kan godt komme til at overreagere. Den ultimative overreaktion er, når også sociale medier med algoritmer får censureret så meget, at deres egen mulighed for at være debatforum bliver begrænset. Så der er ting, der burde være en del af den offentlige debat, som bare ikke kan eksistere hos dem, fordi de per automatik sletter dem. Det er jo meget det, der sker nu. Der bliver censureret i voldsomt omfang (...) vi har set masser af eksempler på, at sociale medier tager fejl. Og som forhåndscensurerer ting per automatik, fordi de tror, det er misinformation. Hvor

der egentlig er tale om en videnskabelig debat, som bare er en lille bitte smule udenfor mainstream.” (Collignon)

Diskursen om techgiganter sætter altså betingelserne for den subjektposition, der stilles til rådighed, hvilket tilskrives af nedenstående artikulerede momenter, der tilføjes som en udvidelse af diskursen (de tidligere momenter, jeg har illustreret artikuleret, er undladt for overskuelighedens skyld):

En del af en metadækning eller dømt helt ude?

Jeg ser diskursen forme subjektpositioner, hvor der sættes grænser for, hvordan en borger, der identificerer sig selv som eksempelvis konspirationsteoretiker, kan indtræde. Her kan subjektet træde ind i diskursen om klassisk journalistik på to måder. Enten som et udefinerbart subjekt i en metadækning. Eller også som et subjekt, der bliver afvist ved første kasse i mediernes faktatjek:

“Der er et vist pres for, at vi skriver om, at Bill Gates putter ting ind under huden på os, men det er jo aldrig i nærheden af at komme i spalterne. **Andet end når vi nogle gange beskriver fænomenet, at nu er der kommet en ny konspirationsteori.** Men det er ikke sådan, at det havner i medierne som nyheder (...) Der er ikke nogen, der systematisk svarer dem (...) Der er nogen mennesker, der er så overbevist om en vrangforestilling, at man ikke kan argumentere dem hjem. Hvis jeg skal svare: Jeg tror du har galt fat, for prøv at læse den her og den her rapport, så henviser de jo til nogen YouTube’re, der mener noget andet. Det er ikke kampen værd at prøve at overbevise dem én og én. **Så vi beskriver en gang i mellem de der konspirationer, der opstår. Prøver at forklare dem som fænomener.**” (Rathje)

“Jeg tror, vi skal prøve at gøre os umage med **ikke at give dem [personer, der spreder misinformation] plads.** Men det er klart, at når der er en generel diskussion af konspirationsteorier eller anti-vaxx’ere, kan man blive nødt til at **forholde sig til dem på et metaplan.** Men også der er det kunsten ikke at give læserne et indtryk af, at de her mennesker har ret. Hvis vi ved, at det har de ikke. (...) Nogle gange kan der godt være noget forkert, der bliver en del af en rigtig offentlig debat. Og det er i de situationer, man bliver fanget i nogle dilemmaer. Nogle gange fylder noget så meget i den offentlige debat, at vi bliver nødt til at forholde os til det på en eller anden måde.” (Gjertsen)

“Hvis de [folk, der spreder misinformation] skriver til os, så bliver de jo mødt af det samme regulære faktatjek, som alle bliver mødt med. **Hvis vi kan se, at det er åbenlyst forkert, får de bare et blankt afslag uden begrundelse. Det behøver vi ikke bruge tid på.**” (Collignon)

“Hvis det er misinformation forstået som fake news, så er der nogle **meget store klumper af fake news, som er sådan noget QAnon-pjat og anti-vax** (...) Og prøver at bestorme medierne meget med de her konspirationsteorier; hvorfor skriver vi ikke mere om dét og dét. Det forholder man sig meget til. Men omvendt er det ret nemt at gennemskue.” (Rathje)

Delkonklusion II

Jeg har nu fremanalyseret, **hvordan danske medier i praksis forholder sig til misinformation** og dermed indgår i en hegemonisk kamp om at fikse mening. Jeg har valgt at lade mit empiriske materiale, de tre kvalitative interviews, blive styret af de tre ledetråde, som jeg overførte fra første delanalyse. Desuden satte jeg et diskursivt punkt, *misinformation*, ud fra den iagttagelse, at det højst sandsynligt ville være her, at kampen om mening foregik. Der viser sig to markante diskurser i mit empiriske materiale, hvoraf den ene bliver givet mening til ved at artikulere *misinformation*.

Den første **diskurs om klassisk journalistik** påtager uafhængige medier sig at repræsentere. Diskursen om klassisk journalistik får mening i modsætning til det, den ikke er, hvilket artikuleres i diskursen om techgiganter. I diskursen om klassisk journalistik skabes mening om og tilbydes en metode til at håndtere den ustyrlighed, der opstår i kraft af techgiganter (hvor den tomme betegner, misinformation, artikuleres som den information, der spredes på techgiganternes platforme). Det ses som et praktisk problem, hvor den klassiske journalistiske metode ved hjælp af bestemte rationelle teknikker – såsom udredning af fakta og fortolkninger, filtrering af information og bearbejdelse af kilder – kan bruges til at reducere kompleksiteten og ustyrligheden (men ikke eliminere den). I diskursen sættes yderligere betingelser op for, hvordan man kan indtræde som ansvarligt uafhængigt medie, hvor den totale uafhængighed og ansvar for egne platforme er særligt markante. Denne meningstilskrivelse flugter særligt med udgangspunktet for Europa-Kommissionens styring – at misinformation og digitalisering truer demokratiet.

Misinformation tager også form af en tom betegner. Jeg fremanalyserer, at misinformation bliver set som information, der ikke er kvalificeret og kurateret journalistisk, idet den ligeledes artikuleres i diskursen om techgiganter. Det betyder, at den på en og samme tid påvirker denne diskurs. Misinformation ses dog også som en gråzone eller som en *knivtangmanøvre på pressen* og det understreger den altid ufuldstændige hegemoni og diskursivitet, hvor den tomme betegner

og diskursen fremstår ustabil, hvilket har den konsekvens, at begrebet misinformation hele tiden kan blive forsøgt indholdsudfyldt.

Diskursen om techgiganter artikuleres som sagt i modsætning til diskursen om klassisk journalistik. Techgiganterne bliver set som den *største konkurrent til uafhængige medier, the wild west, en ureguleret mekanisme og en motorvej for misinformation og fake news*. Subjekter bliver i diskursen om techgiganter ikke i stand til at påtage sig et klassisk journalistisk ansvar og metode. I diskursen om techgiganter stilles i stedet betingelser op, der muliggør at indtræde som handlende subjekt ved enten at være *ligeglad og uansvarlig* eller slet og ret *censurerende*. Der skabes på den måde muligheder for at vælge mellem to håbløse alternativer i diskursen om techgiganter – en *catch-22* – som følge af de to diskursers indbyrdes forhold og afhængighed. Relationen mellem uafhængige medier og techgiganter optræder således antagonistisk.

Det sidste, jeg fremanalyserer, er, hvordan diskursen om **klassisk journalistik** ligeledes sætter betingelser for, hvordan subjekter kan indtræde meningsfuldt som **konspirationsteoretikere**. I denne analyse iagttager jeg, at det enten bliver muligt at indtræde som en slags *udefinerbar del* af en metadækning eller slet og ret at blive dømt ude af den klassiske journalistiske dækning.

Delanalyse III: "Konspirationsteoretiker" i praksis

Jeg vil i denne tredje og sidste delanalyse ligeledes iagttage empirien som en meningsgivende kommunikation. Jeg foretager et analytisk snit gennem anden og tredje delanalyse. Det gør jeg for at få blik for, hvordan de tomme betegnere, jeg identificerer, forsøges indholdsudfyldt på radikalt forskellige måder. Jeg sætter et diskursivt punkt, misinformation, ud fra den samme iagttagelse, jeg gjorde mig i forrige analyse, nemlig at det højst sandsynligt er her, kampen om mening foregår. Og jeg arbejder ud fra de tre analytiske ledetråde fra første delanalyse henholdsvis 1) misinformation og digitalisering truer og angriber demokratiet, 2) samarbejde er nødvendigt for at styrke og beskytte demokratiet og 3) borgernes og journalistikkens kapacitet bør udvides og udvikles.

I analysen markerer jeg alle artikulerede momenter med **fed**, mens alle citater, som jeg henter fra det kvalitative interview med en selvidentificeret konspirationsteoretiker, Zimon August Sepnors, er indrykket i forhold til brødteksten. Jeg vil illustrere de ækvivalerende momenter i figurer, når jeg samler op. Når jeg afslutter denne sidste delanalyse, vil jeg på samme måde som i forrige delanalyse samle op på, hvordan meningstilskrivelser i praksis har konstitutive konsekvenser. I dette tilfælde for, hvorvidt og hvordan positionen "konspirationsteoretiker" skaber og skabes.

Misinformation som et politisk våben

Den første diskurs, jeg iagttager, forsøger at indholdsudfylde den tomme betegnelse, **misinformation**. Her ses misinformation som et politisk ladet begreb, der bliver mobiliseret med henblik på at begå karaktermord, tryne og fjerne troværdigheden fra personer, der spreder information, som bliver dømt upopulært eller ikke anset som korrekt. På den måde muliggør begrebet misinformation at dømme bestemte personer som uvæsentlige:

Det er meget **politisk ladet**, misinformation (...) Det bliver ligesom brugt som et **karaktermord** og til at **fjerne folks troværdighed** (...) dem, der faktisk stikker næsen frem, de bliver **trynet**.

Ja, f.eks. er der den klasse, man gerne vil lytte til, og så er der den klasse, man ikke vil lytte til. Og hvis du kommer med noget **information, som er i modstrid med det, som er populært eller det, som bliver anset som korrekt, så får du automatisk det prædikat, at du er konspirationsteoretiker, sølvpirhat eller misinformant**, du er ikke læge (...) **så behøver de ikke at lytte til dig**.

Jeg ser yderligere, at misinformation tilskrives mening som et begreb, der bliver brugt til at fremme bestemte politiske vinkler fra eksempelvis EU og WHO. Denne tilgang til information anses som arrogant og bliver brugt til at umyndiggøre borgere:

Det er lidt noget, de har haft kørende i lang tid – både EU og WHO omkring udryddelse af misinformation. Men det er blevet **brugt politisk til at fremme bestemte vinkler** (...) Der er en arrogant holdning til, at der kun er én løsning og ”vi ved, hvad den rigtige løsning er. I skal bare stole på os og lytte til os” (...) **Vi bliver talt til, som om vi er børn og ikke selv kan styre vores eget liv**.

Jeg vil samle diskursen om **misinformation** i nedenstående figur således:

Etablerede medier

Den anden diskurs, jeg fremanalyserer i mit empiriske grundlag, er en diskurs om **etablerede medier**. Her bliver etablerede medier tillagt at være underlagt censur fra dels staten og dels dem selv. Det understreges, at etablerede medier er underlagt statens censur og magt, idet journalister blev hjemsendt fra DR og TV2 under covid-19-krisens første nedlukning. Det forhold, at de pågældende medier modtager mediestøtte understreger, hvordan de er påvirket af statsmagten:

Specielt under corona er man blevet nødt til at gå til alternative medier, simpelthen fordi der har været så meget **censur** (...) både i de **etablerede medier**, hvor de har lavet **selvcensur**, og hvor der f.eks. er ting, de ikke må kritisere, og de blev jo også **sendt hjem sidste år under den første del af corona – både DR og TV2**. Altså ansatte journalister.

Det, som jeg ser med de **etablerede medier**, det er, at de får **statsstøtte**. Det, der er **problematiske**, specielt ved DR, det er, at du ikke bider af den hånd, der fodrer dig. Det er ikke så sort/hvidt. Men det er klart, at får du rigtig mange penge, så er du **påvirket**.

I diskursen gives mening til udøvende journalister som en del af et ekkokammer, hvor de har samme uddannelse og samme omgangskreds:

[journalister har ofte] den **samme uddannelse**, de **samme venner** og miljø (...) De møder ikke altid nogen udenfor det **ekkokammer**

Desuden artikuleres momenter i diskursen, der giver mening til det journalistiske indhold. Her refereres eksempelvis Hans Rosling, forfatteren bag Factfulness, og hans pointe om, at journalister kigger på sensationer og frygt i stedet for på *den virkelige verden*. Man kan altså ikke få sandheden i medierne, og ofte er det journalistiske indhold slet og ret *propaganda*:

Medierne kigger meget **på sensationer og frygt i stedet for at kigge på den virkelige verden**, hvor realiteten er, at det går bedre og bedre og bedre.

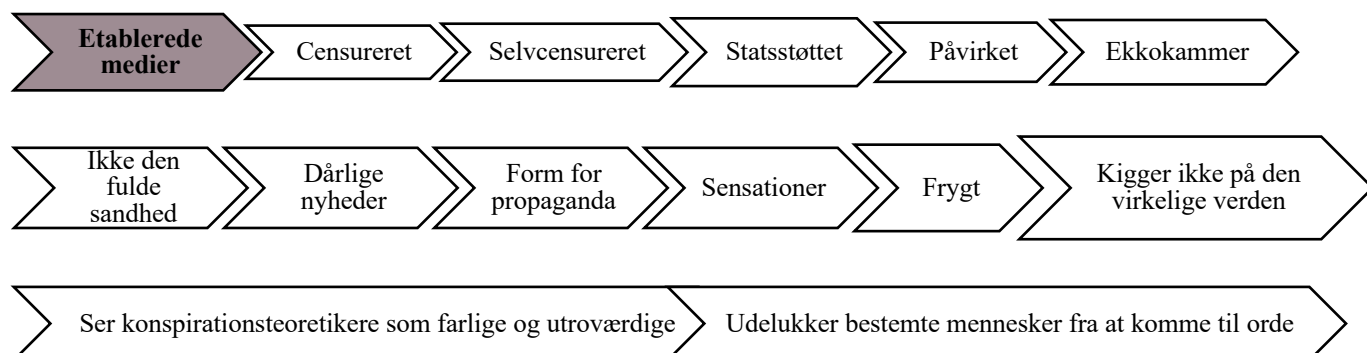
Det er **ikke, fordi du får sandheden** [i medierne], du får bare et indblik i, hvad der sker nogle steder i verden. Og det er jo altid **virkelige dårlige nyheder** (...) Jeg vil bare ikke se nyheder, når det dybest set bare er en **form for propaganda**, det der sker tit og ofte.

At medierne fokuserer på sensationer og frygt understreges af et konkret eksempel fra Sepnors egne oplevelser. Han medvirkede nemlig i DR's dokumentarprogram *Konspirationsfolket har ordet*. Her havde han sammen med fire andre konspirationsteoretikere fået opgaven og muligheden for selv at producere et journalistisk indslag på 12 minutter. Inden programmets start (eller *eksperimentet* som DR valgte at kalde det) blev det fremlagt som en præmis, at der skulle foretages et faktatjek af DR-programmet Detektor på det program, som konspirationsteoretikerne havde produceret. Dette artikuleres som, at de etablerede medier har som forudsætning, at konspirationsfolk er *utroværdige* og *farlige*. Derudover understreges det, at etablerede medier producerer journalistik ud fra sensationer, da ingen medier bragte historier om konspirationsteoretikernes oplevelser efterfølgende. Her bliver medier således set som nogen, der udelukker bestemte mennesker fra at komme til orde:

Det undrer jeg mig over. Den her **forudsætning om, at vi er bare nogle folk, man ikke kan stole på.** Og at vi åbenbart er så farlige, at vi skal faktatjekkes.

F.eks. efter Tv-programmet [Konspirationsfolket har ordet] blev der lavet **en del artikler omkring os. Men der var ikke nogen, der kontaktede os.** De eneste, der kontaktede os for at spørge os om vores side, det var Ekstra Bladet, men det kom ikke med i en artikel, fordi der ikke var nok **sensationer i det.**

Jeg vil samle diskursen om **etablerede medier** i nedenstående figur således:

I diskursen om **etablerede medier** sættes ligeledes betingelser for, hvordan subjekter kan indtræde. Her bliver det muligt for konspirationsteoretikere, der spreder information offentligt, at indtræde som *modsatning* til diskursen. Den ekskluderende grænse for etablerede medier konstitueres i kraft af *ikke* at være uafhængig – men en del af “systemet”:

Ja, men det er den **pris, man betaler**, for at sige noget nu (...) Altså, jeg kan godt betale en pris, fordi jeg er **ikke en del af systemet**. Hvis jeg var ansat i det offentlige, hvis jeg var ansat som journalist, så ville jeg miste mit job.

Det er sikrere for mig at gøre det [ytte en “upopulær” holdning offentligt]. Men det er forfærdeligt at høre, at de folk der har en masse viden, de ikke tør at komme ud med det.

Jeg ser i ovenstående citat, hvordan positionen “konspirationsteoretiker” skaber sig selv som modpol til systemet. Desuden bliver der skabt mening om en form for martyrisk position, hvor man betaler en høj pris for at sige noget i den offentlige debat.

Utilsigtede konsekvenser

I mit empiriske grundlag ser jeg desuden artikuleret mening om en ustyrlighed, der skabes af *den arrogante holdning til information*, hvor kun én ting anses som korrekt. Denne ustyrlighed kommer til udtryk ved den overflod af konsekvenser – såsom arbejdsløshed, fattigdom og

selvmord – som tilgangen til covid-19 har medført. Det har bevirket, at der ingen tillid er tilbage til systemet:

Det er enormt **farligt at skabe den frygt**, de har skabt, fordi det har en masse **utilsigtede konsekvenser**. Der kommer til at **dø rigtig mange mennesker**, ikke på grund af corona, men på grund af de **utilsigtede konsekvenser**. Der kommer til at være **flere fattige**, mange **flere arbejdsløse**, **selvmord og mistrivsel**. Det gør de, **fordi vi kun har fokus på én ting**. Dybest set **kan jeg ikke klare uretfærdigheden og løgnene** (...) Ligesom mange andre, har jeg **ingen tillid** til dem mere.

Jeg ser i ovenstående citat, at der igen skabes betingelser for, hvordan man kan indtræde i positionen “konspirationsteoretiker”. Der bliver igen skabt mening om en form for martyrisk position, hvor individet i en universel kamp for retfærdighed kan indtræde. Tilliden til systemet er væk, fordi de mange utilsigtede konsekvenser ikke er blevet håndteret. Ultimativt kan disse konsekvenser først blive håndteret, hvis det går op for systemet, at det ikke kun skal have fokus på én ting – og det er op til “konspirationsteoretikeren” at få systemets øjne op for dette.

Delkonklusion III

Jeg har nu fremanalyseret, hvorvidt og hvordan positionen “konspirationsteoretiker” skaber og skabes og således er del af en hegemonisk kamp om at fiksere mening.

Misinformation tager i dette empiriske materiale ligeledes form af en tom betegner, men meningstilskrivelsen er radikalt anderledes end i forrige analyse. Her ses misinformation som et begreb, der mobiliseres i en politisk kamp, hvor borgere, der ikke tilhører *den rigtige klasse*, bliver dømt uvæsentlige og bliver umyndiggjort. Den anden diskurs, jeg fremanalyserer, handler om **etablerede medier**. Disse ses eksempelvis som statsstyrede, påvirkede og propaganderende. De artikulerede momenter i diskursen får deres mening ved *ikke at være uafhængige* og således være en del af “systemet”.

Jeg har dertil fremanalyseret, hvordan meningstilskrivelser former en ustyrlighed som følge af misinformation, etablerede medier og systemets enøjede fokus. Her skaber positionen “konspirationsteoretiker” sig selv som modpol til systemet og tilbyder at kunne modvirke den enorme kompleksitet, systemet har skabt, i form af eskalerende konsekvenser på en række parametre. Der bliver sat grænser op for at kunne indtræde i en martyrisk position, hvor individet i en universel kamp for retfærdighed betaler en høj pris for offentligt at forsøge at få systemets øjne op. Til systemet udtrykkes **ingen form for tillid** og den mægtiggørelse af borgere, som Europa-Kommissionens handlingsplaner forsøger at skabe et udgangspunkt for, får dermed svære kår i praksis, idet diskursen sætter et antagonistisk forhold op mellem systemet og konspirationsteoretikeren.

KAPITEL IV

Diskussion

Før jeg konkluderer på afhandlingens problemformulering, vil jeg diskutere, hvilke samfundsdiagnoser og forestillinger om strategisk ledelse jeg kan iagttage komme til udtryk i de tre delanalyser og deres konstitutive konsekvenser. Jeg vil komme ind på, hvorvidt og hvordan positionen “konspirationsteoretiker” skaber og skabes. Og jeg vil berøre, hvordan alternative diagnoser og forestillinger om strategisk ledelse kan inddrages.

Et spørgsmål om et praktisk problem?

Som ét blik på årsagen til den øgede spredning af misinformation opsummerede jeg en første samfundsdiagnose i kapitel I. Denne diagnose tager sit udgangspunkt i, at de kapitalistiske markedskræfter har skabt “*Det vilde vesten*” i et digitaliseret informationsunivers, hvor techgiganter og sociale medieplatforme ikke er reguleret tilstrækkeligt hverken på indholdssiden eller i form af virksomhedsbeskatning.

Jeg har set, at Europa-Kommissionens handlingsplaner harmonerer med denne forestilling om de uregulerede techgiganter. Europa-Kommissionen argumenterer for, at et af de vigtigste midler til at bekæmpe misinformation er ved at fremme den journalistiske kapacitet og kvalitet. Dermed skabes grundlaget for en meningsfuld styringspraksis for, hvordan uafhængig journalistik i praksis kan opnå dets fulde potentiale.

I min undersøgelse af praksis så jeg, at også de uafhængige medier fremhæver, at techgiganterne accelererer spredningen af misinformation. I de diskurser, der bliver skabt, bliver klassisk journalistik til i dens *modsætning* til techgiganterne, mens de uafhængige medier påtager sig at repræsentere den klassiske journalistik. Dette konstituerende modsætningsforhold leder tankerne hen på den tidligere *Guardian*-redaktør Alan Rusbridgers fortællinger om den etablerede medieverdens besættelse af techgiganterne og deres uoverskuelige negative konsekvenser for journalistiske medier og demokratiske samfund. Relationen mellem uafhængige medier og techgiganterne opfattes som antagonistisk i den forstand, at sociale medieplatforme skal *bekæmpes* for at bane vejen for den klassiske journalistiks udbredelse og dennes fortolkning af verden. Der artikuleres et behov for en lige konkurrence og ansvarstagen – men på den klassiske journalistiks principper.

I analysen ser jeg, at både uafhængige medier og Europa-Kommissionen abonnerer på den antagelse, at journalistikken kan nærme sig sandfærdige beskrivelser af virkeligheden og

objektive fakta. Det er derfor, at journalistiske medier kan tilbyde fakta til den offentlige debat, hvor informationers sandhedsværdi herefter kan testes.

De uafhængige mediers forestilling om eget virke er ikke langt fra en majoritet af danskernes ønske om, hvordan nyhedsbilledet skal se ud. I den seneste udgave af *Danskernes brug af nyhedsmedier 2021* udtrykker mange en forhåbning om et nyhedsbillede, der udtrykkes ved ord som *fair, afbalanceret, alsidig, saglig og upartisk*. Det indikerer, at de traditionelle journalistiske dyder nyder udbredelse og anerkendelse blandt et stort antal danskere. I selvsamme rapport angiver danskerne, at det sted, hvor de er mest tilbøjelige til at møde misinformation, er på Facebook. (Schrøder, Blach-Ørsten, & Kæmsgaard Eberholst, 2021)

Der kan således anes en vis lighed i myndighedernes, mediernes og en stor andel af danskernes diagnose af årsagen til en øget misinformationsspredning og opfattelsen af en sammenhæng mellem saglig og afbalanceret information og den klassiske journalistiks virke. Det praktiske problem, at klassisk journalistik lider økonomisk som følge af techgiganternes magt og udbredelse, mangler imidlertid at blive håndteret. Det kan eksempelvis løses af et øget samarbejde mellem journalistiske medier og myndigheder – og økonomisk støtte. Og selvom det fastslås af medierne, at den redaktionelle uafhængighed er ufravigelig, anes der ikke den store modsætning til Europa-Kommissionens ønsker om at støtte den journalistiske kvalitet og kapacitet.

Opfattelsen blandt visse lovgivere om, at kriminalisering af bestemte former for skadelig information kan komme falske fortællinger til livs i den offentlige debat, som beskrevet i kapitel I, er der dog ikke meget opbakning til. Blandt uafhængige medier dominerer den opfattelse, at informationers kvalitet og validitet ved hjælp af journalistiske principper skal testes i den offentlige debat og ikke *før* de når den offentlige debat.

Mulighederne for styring på dette felt synes, på trods af uenigheder om kriminalisering af information, altså at være inden for rækkevidde. Og styringsteknikkerne bliver tilbudt som simple, da vi “bare” skal øge den journalistiske kvalitet og kapacitet.

Ovenstående forestilling om, at løsningen for at begrænse misinformation skal findes i strategisk ledelse af journalistikken står i stærk kontrast til argumentet om, at journalister som mennesker i deres natur er subjektive og derfor aldrig kan beskrive verden objektivt. Jeg var ligeledes inde på denne tese i kapitel I, hvor jeg eksempelvis fremhævede Factfulness, hvori forfatteren Hans Rosling på det pureste afviser, at man kan have nogen som helst tiltro til journalistiske beskrivelser af verden. Roslings argument er, at journalister ligesom alle andre er sensationsbårne mennesker, hvorfor verden altid vil fremtræde forvrænget. I stedet skal man basere sin opfattelse af verden på videnskabelige fakta.

Denne forestilling om journalisters manglende evne til at nærme sig en objektiv beskrivelse af verden ser jeg også udtrykt hos den “konspirationsteoretiker”, der er interviewet i tredje delanalyse. Her beskrives det, hvordan journalister har et så forvrænget verdenssyn, at journalistisk bearbejdet information slet og ret bliver irrelevant. Der argumenteres også for en indbygget partiskhed i journaliststanden, hvor journalister eksisterer i et ekkokammer, som er afkoblet fra den *virkelige verden*. Den virkelige verden tilgås ud fra videnskabelige fakta og ved at se på de faktiske *realiteter*, som foregår omkring én. For at nærme sig beskrivelser af den virkelige verden, som den ser ud, skaber “konspirationsteoretikeren” sig selv som en løsning på udfordringen. Den praktiske udfordring er her, at det er svært at komme til orde i den offentlige debat, når man som “konspirationsteoretiker” ikke er en del af den gruppe af mennesker, der bliver hørt i medierne. Og derfor nægtes adgang til at få sit – i egen opfattelse - sandfærdige og balancerede input belyst i medierne.

Det pudsige synes at være den slående enighed om, at der i det store og hele eksisterer *et forvrænget og et rigtigt verdensbillede*, og at man relativt simpelt kan løse denne udfordring. Ved at tilegne sig faktuelte korrekte oplysninger fra videnskabeligt eller journalistisk arbejde kan de falske nyheder og falske verdensbilleder bekæmpes. At borgere i høj grad eksponeres for (mis)information bliver altså set som et praktisk problem, og der tilbydes fra forskellige aktører (relativt) simple løsninger på udfordringen. Det er således tydeligt, at der opstår en politisk kamp om, *hvordan* og af *hvem* det praktiske problem skal løses. Og desuden om, *hvordan* problemet er opstået. Begrænsningen af misinformation bliver herved først og fremmest **et politisk problem**.

Et spørgsmål om et politisk problem?

Den politiske kamp ser jeg udtalt i denne kandidatafhandling, idet to forskellige diskurser formes i kampen om at definere misinformation. Her ser jeg en slående lighed til blandt andre Farkas og Schous analyser af, hvordan begrebet *fake news* også bliver forsøgt hegemoniseret og indholdsudfyldt. Farkas og Schou fremanalyserer tre forskellige diskurser, hvor *fake news* bliver artikuleret henholdsvis som en kritik af 1) digital kapitalisme, 2) højreorienteret politik og medier og 3) liberal og mainstream journalistik (Farkas & Schou, 2018).

Ligeledes har jeg fremanalyseret, hvordan misinformation bliver artikuleret som en udfordring, der primært accelereres i kraft af techgiganterne. Techgiganterne har opnået deres magt gennem en ureguleret (digital) kapitalisme, der i høj grad artikuleres som problematisk for de uafhængige medier. Dog har jeg i arbejdet med min afhandling ikke set en tydelig diskurs baseret på en kritik af højreorienteret politik og medier. Jeg har i stedet set artikuleret og skabt mening om mere generelle anti-demokratiske kræfter, der ved at skabe grobund for misinformation i samfundet truer demokratiet. Hvis jeg i stedet havde rettet mit blik mod, hvordan medlemmer af Europa-Parlamentet skaber mening om misinformation i praksis, havde jeg formentlig kunnet fremanalyse en tydelig diskurs med en kritik af højrenationale anti-demokratiske strømninger

i EU. Den sidste diskurs, som i meget høj grad flugter med Farkas og Schous analyser, er diskursen om etablerede medier, som kommer frem i min tredje delanalyse. Her skabes der mening om etablerede medier som en *mainstream* journalistik, der er et ekkokammer, som producerer faktisk forvrængede nyheder og i yderste konsekvens virker som et propagandaorgan for staten – og hermed i realiteten udgør en *del af systemet*.

I kontekst af Farkas og Schous omfattende analyser synes jeg således at kunne se antydningen af nogle dominerende diskurser. De skabes i kampen om at definere misinformation og på en og samme tid muliggøre bestemte årsager til og løsninger på det bestemte *problem*, diskurserne giver mening til. Dette understreger, at hvis man ønsker, at misinformation skal håndteres, bekæmpes eller noget helt tredje, er det en omfattende igangværende politisk kamp, man placerer sig i.

Et spørgsmål om følelser og fælles handling?

Gennem mine analyser har jeg set, hvordan der skabes en forestilling om at lede på journalistisk kvalitet og kapacitet. Og herved på *potentialet* ved journalistik. Der udpeges ligeledes et ønske fra Europa-Kommissionen om en øget *innovation* i mediesektoren. Hvad den innovation skal bestå af i praksis, angives dog ikke tydeligt i handlingsplanerne. Og diskursen om *klassisk journalistik* understreger den statiske forestilling om journalistikkens dyder og virke i praksis.

Hvis man skulle udforske idéen om at *indramme* nogle bestemte innovative teknikker, og dermed blive lidt mere konkret, byder en alternativ samfundsdiagnose sig til. Det kunne eksempelvis være den anden samfundsdiagnose, jeg opsummerede i første kapitel. I den rejste sig spørgsmålet om, hvorvidt videnskabeligt dokumenteret eller journalistisk redigeret information har en relevans, når mennesker *lever* i alternative virkeligheder og ikke kun *tror* på alternative fakta.

Bruno Latour argumenterer for, at grunden til at borgere lever i alternativet verdener, er fordi de er blevet så *mesterligt forrådt* af politikerne. Jeg kan ane visse ligheder til diagnosen i mine fremanalyserede diskurser i tredje delanalyse. Her skabes positionen ”konspirationsteoretiker” i opposition til systemet, der har løjet, bedraget og svindlet. Politikerne, som er en del af systemet, har kun haft fokus på én ting (covid-19), hvilket har skabt katastrofale utilsigtede konsekvenser for befolkningen, hvor folk dør og bliver arbejdsløse. Derfor kan man i diskursen, som positionen ”konspirationsteoretiker” skaber, ikke have nogen tillid til systemet, politikerne eller de etablerede medier, der har ageret propagandaorganer. Heri skabes den antagonistiske relation mellem *systemet* og konspirationsteoretikere. Og i diskursen skabes modsætningen mellem det verdenssyn, som den *rigtige klasse* har, og det verdenssyn, som den *forkerte klasse* har.

Man fristes næsten til at referere Søren Brostrøm og konkludere, at verden er blevet *polyfaktuel*. Om ikke andet bliver det tydeligt med udgangspunkt i denne form for samfundsdiagnose, at fakta ikke kan stå alene uden en fælles verden. Der findes da også undersøgelser, som viser, at præsentationen af argumenter i nye, relativt lukkede fora og fællesskaber har lille til ingen effekt

i forhold til at rykke på eksisterende holdninger (Auken & Sunesen, 2020). Fakta, ligegyldigt hvor videnskabeligt underbyggede de end måtte være, er altså ikke tilstrækkelige i deres egen ret, hvis man ønsker at ændre på en bestemt opfattelse eller korrigere en bestemt (mis)information.

Hvis man skal bedrive meningsfuld andenordens strategisk ledelse, er der således behov for at gøre op med antagelsen om et dikotomisk forhold mellem fornuft og følelser. Mennesker lever ikke kun af fornuft, rationalitet og videnskab (som Grundtvig argumenterede for) og for at kunne bedrive en meningsfuld form for oplysning, der ikke bevæger sig ud ad en rationalistisk, fremmedgørende tangent, skal åndslivet inddrages. Selvom jeg i denne afhandling ikke inddrager Grundtvigs religiøse dimension, er idéerne om at lede på en fællesskabsfølelse og samtidig bedrive fakta værd at skele til.

Derfor kan der argumenteres for, at samfundets udfordringer og løsninger skal afsøges i fællesskab eksempelvis gennem en form for *organisering*. For kun ved at handle sammen kan de forskellige virkeligheder, borgerne lever i, forenes i et *forestillet fællesskab*. Der skal ske en udforskning af, hvordan konstant skiftende forbindelser udfoldes og mangfoldiggøres i landskaber, der er i bevægelse, som Latour siger.

Som en konkret teknik til at lede på innovation kunne man lege med tanken om, at den klassiske journalistik kunne afsøge muligheder for at blive til gennem kundskaber, oplevelser, forstand, følelser, erkendelse og fantasi i et organiseret borgernært fællesskab. Hvormed ikke være sagt, at fakta ikke skulle have nogen værdi. Tværtimod ville fakta og kendsgerninger have en afgørende værdi som det, der blev skabt på en og samme tid som fællesskabet og journalistikken.

Et eksempel kunne være, at et organiseret borgernært fællesskab, der arbejdede med ultralokale bæredygtige løsninger på konkrete problemer, indgik i et samarbejde med et givent journalistisk medie. Den journalistiske opgave ville stadig være funderet i klassiske journalistiske dyder, men mediet og journalisten ville på en og samme tid indgå i et heterogent netværk, hvor konstant skiftende forbindelser blev foldet ud og mangfoldiggjort. Her ville journalistikken blive til gennem det heterogene netværks oplevelser, de mobiliserede og mobiliserende affekter, deres erkendelser etc. Dette i tråd med lignende tidligere tanker om en form for *radikal journalistik* (Jensen & Breinholt, 2006).

Måske kunne denne styring på innovation være med til at genskabe *tilliden* til journalistiske medier og *systemet*? Eller være svaret på, hvordan *det politiske* samfund kan skabes som modpol til *det postfaktuelle samfund*? Ud fra analyserne af Europa-Kommissionens handlingsplaner kan man i hvert fald argumentere for, at uafhængige medier før eller siden i højere grad kommer til at beskæftige sig med ledelse på journalistisk *innovation* og *potentialitet*. Selv om spørgsmålet nok snarere bliver, om de konkrete innovative teknikker kommer på mediernes eget eller på Europa-Kommissionens initiativ. Og så kan vi starte analysen af styringsteknologier og hegemoniske kampe forfra, for også dét spørgsmål er politisk.

Konklusion

Min ambition med denne kandidatafhandling har været at bidrage med perspektiver på, hvordan misinformation er blevet og bliver set som et problem, og hvordan det skaber forskellige forestillinger om den mest hensigtsmæssige håndtering af (mis)information i samfundet.

Jeg har gennem en sammensat analysestrategi bestående af dels Luhmanns systemteoretiske analytik og Laclau og Mouffes diskursteori prøvet at belyse, hvordan forskellige aktører bærer sig ad med at skabe mening om dem selv, de problemer de ser i verden og adækvate løsninger.

Jeg har således skabt udgangspunktet for endeligt at besvare problemformuleringen:

Hvorvidt og hvordan kan Europa-Kommissionens handlingsplaner ses som en styringsteknologi, og hvordan forholder danske medier sig i praksis til misinformation? Samt hvorvidt og hvordan skaber og skabes positionen "konspirationsteoretiker"?

Jeg konkluderer, at Europa-Kommissionens handlingsplaner kan ses som en styringsteknologi, da de former sig selv som en uundgåelig styringsreaktion på politiske opfordringer samt på de angreb, i form af misinformation, desinformation og digitalisering, der iagttages mod demokratiske systemer, institutioner og samfund. Handlingsplanerne legitimerer deres egen styring ved at forme en kollektivt bindende beslutning om at handle i forsvar for demokratiet.

I Europa-Kommissionens handlingsplaner udtrykkes gennemgående et ønske om at samarbejde, hvor medlemsstater og uafhængige medier inviteres til at tage styringen på sig. Desuden håber handlingsplanerne på at lede på borgernes kapacitet til at kunne indtage en ønskværdig position som "kritiske tænkere". Og særligt dominerende i forhold til uafhængige medier peges på en styring af journalistisk kvalitet og kapacitet, hvor handlingsplanerne bliver en form for potentialiseringsteknologi, der forsøger at indramme en lang række potentialiserende forhold.

I min analyse af praksis, der tager udgangspunkt i hvorvidt og hvordan danske uafhængige medier forsøger at håndtere misinformation, ser jeg særligt to markante diskurser. *Diskursen om klassisk journalistik*, som uafhængige medier påtager sig at repræsentere, får mening i modsætning til det, den ikke er, hvilket artikuleres i *diskursen om techgiganter*. I diskursen om klassisk journalistik skabes mening om og tilbydes en metode til at håndtere den ustyrlighed, der opstår i kraft af de uregulerede techgiganter digitaliserede informationsunivers. Her artikuleres den tomme betegner, misinformation, som den information, der spredes på techgiganternes platforme. Den klassiske journalistiske metode kan ved hjælp af bestemte rationelle teknikker – *rette fejl, diskutere, filtrere* – bruges til at reducere kompleksiteten og ustyrligheden, men ikke eliminere

den. I diskursen kan man indtræde som ansvarligt uafhængigt medie ved særligt at bevare den redaktionelle uafhængighed og tage ansvar for egne platforme. *Misinformation* bliver i overvejende grad set som information, der ikke er kvalificeret og kurateret journalistisk.

Jeg konkluderer, at uafhængige medier i praksis forholder sig til misinformation gennem at artikulere relationen mellem den klassiske journalistik og techgiganterne. Relationen fremstår antagonistisk, idet techgiganterne *skal bekæmpes* og *langsomt kvæler uafhængige medier*. Det er således her, den politiske kamp står, hvor de uafhængige medier artikulerer en kritik af techgiganterne og et forsvar for den klassiske journalistik på en og samme tid. Det er med andre ord i *journalistikkens position i forhold til techgiganterne*, som en af de interviewede udtrykker det, at håndteringen af misinformation skal finde sted. Jeg konkluderer derudover, at selvom det fastslås af medierne, at den redaktionelle uafhængighed er ufravigelig, anes der ikke den store modsætning til Europa-Kommissionens ønsker om at støtte den journalistiske kvalitet og kapacitet for at kunne bekæmpe misinformation i samfundet – for ultimativt at beskytte og bevare demokratiet. Der synes altså at eksistere muligheder for styring på dette felt.

Jeg konkluderer desuden, at diskursen om klassisk journalistik sætter betingelser for, hvordan subjekter kan indtræde meningsfuldt i positionen “konspirationsteoretiker”, hvor det enten bliver muligt at indtræde som en udefinerbar del af en metadækning eller alternativt blive dømt helt ude af den klassiske journalistiske dækning.

Radikalt anderledes ser jeg i tredje delanalyse, at positionen “konspirationsteoretiker” skaber sig selv som modpol til systemet og tilbyder at kunne modvirke den kompleksitet, der er blevet skabt som følge af misinformation og etablerede mediers og systemets ensidige fokus. Jeg konkluderer, at positionen “konspirationsteoretiker” skabes som en martyrisk position, hvor individet i en universel kamp for retfærdighed betaler en høj pris for at udfordre systemet i offentligheden. Der udtrykkes ingen form for tillid til systemet. Derfor konkluderer jeg, at den mægtiggørelse af borgere som kritiske tænkere, som Europa-Kommissionens handlingsplaner forsøger at skabe et udgangspunkt for, får svære kår i denne praksis, idet diskursen sætter et antagonistisk forhold op mellem systemet og positionen “konspirationsteoretiker”.

Europa-Kommissionen forestiller sig at lede på *innovation*, men angiver ikke konkrete teknikker på dette. Jeg konkluderer, at der er en overvejende sandsynlighed for, at uafhængige medier før eller siden i højere grad kommer til at beskæftige sig med ledelse på journalistisk *innovation* og *potentialitet*. Desuden, at der kan findes argumenter for, at dette potentielt kan bidrage til at genskabe *tilliden* til journalistiske medier og *systemet*.

Afslutningsvis er det oplagt at konkludere, at eksplosionen af opmærksomhed mod den rette håndtering af misinformation også er en eskalering af politisk styring og en tydeliggørelse af hegemoniske kampe. Hvori udfordringen består og hvordan man kan styre de informationer, der cirkulerer i den offentlige debat, er og bliver et politisk spørgsmål.

BIBLIOGRAFI

- Andersen, N. Å. (1999). *Diskursive analysestrategier*. Frederiksberg Bogtrykkeri A/S: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Andersen, N. Å. (2017). Potentialiseringsteknologier som immunmekanismer. I A. La Cour, S. B. Waldorff, & H. Højlund, *Når teknologier holder mere, end de lover. Kritiske perspektiver på ledelse af velfærd*. Nyt fra samfundsvidenskaberne.
- Andersen, N. Å., & Pors, J. G. (2017). *Niklas Luhmann* (Årg. 1. udgave, 1. oplag). Jurist og Økonomiforbundets Forlag.
- Andersen, N. Å., & Pors, J. G. (2017). *Niklas Luhmann*. København: Jurist- og Økonomiforbundets Forlag.
- Andersen, N. Å., & Thygesen, N. T. (2004). Styringsteknologier i den selvudsatte organisation. *Sociale teknologi - analytik og socialitet*, s. 8-29.
- Andreassen, A. M. (2020). *Sådan forandrer automatisering medierne: En guide til dig i mediebranchen*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Auken, S., & Sunesen, C. (2020). *Genre in the Climate Debate*. (K. Grzegorek, Red.) Warsaw/Berlin: De Gruyter Poland Ltd.
- Boas, A. (2. Januar 2020). *Misinformationens årti*. Hentet Juli 2021 fra weekendavisen.dk: <https://www.weekendavisen.dk/2020-1/ideer/misinformationens-aarti>
- Bortolotti, L., Cassam, Q., & O'Conner, C. (26. Januar 2021). *Misinformation*. Hentet Maj 2021 fra LSE Public lectures and events: <https://www.lse.ac.uk/Events/2021/01/202101261800/misinformation>
- Bryman, A. (2004). *Social Research Methods* (Årg. 2). Oxford: Oxford University Press Inc.
- Carlsbergfonden. (22. Oktober 2018). *NYE ANBEFALINGER TIL BEKÆMPELSE AF DIGITAL MISINFORMATION*. Hentet Maj 2021 fra Carlsbergfonden: <https://www.carlsbergfondet.dk/da/Nyheder/Nyt-fra-fondet/Nyheder/Nye-anbefalinger-til-bekaempelse-af-digital-misinformation>
- Collignon, P. (2018). *Tilbage til virkeligheden. Kampen mod fake news, løgne og manipulationer*. København: Gyldendal.

- Cour, A. L., Højlund, H., & Waldorff, S. B. (2017). *Når teknologier holder mere end de lover: Kritiske perspektiver på ledelse af velfærd*. København: Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Danmarks Radio. (16. September 2021). *Konspirationsfolket har ordet*. (Danmarks Radio) Hentet September 2021 fra dr.dk: https://www.dr.dk/drtv/episode/konspirationsfolket-har-ordet_-signe-molde-saetter-tv_eksperimentet-i-gang_271164
- Europa-Kommissionen. (2018). *Handlingsplan for bekæmpelse af desinformation*. FÆLLES MEDDELELSE TIL EUROPA-PARLAMENTET, DET EUROPÆISKE RÅD, RÅDET, DET EUROPÆISKE ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALG OG REGIONSUDVALGET , Bruxelles.
- Europa-Kommissionen. (2020). *Bekæmpelse af desinformation om covid-19 - sådan får vi styr på fakta*. FÆLLES MEDDELELSE TIL EUROPA-PARLAMENTET, DET EUROPÆISKE RÅD, RÅDET, DET EUROPÆISKE ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALG OG REGIONSUDVALGET, Bruxelles.
- Europa-Kommissionen. (2020). *Bekæmpelse af misinformation om coronavirusudbruddet*. Hentet Maj 2021 fra ec.europa.eu: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/fighting-disinformation/tackling-coronavirus-disinformation_da
- Europa-Kommissionen. (2020). *Europas medier i det digitale årti: En handlingsplan til støtte for genopretning og transformering*. Bruxelles: Europa-Kommissionen.
- Europa-Kommissionen. (2020). *Handlingsplanen for europæisk demokrati*. MEDDELELSE FRA KOMMISSIONEN TIL EUROPA-PARLAMENTET, RÅDET, DET EUROPÆISKE ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALG OG REGIONSUDVALGET, Bruxelles.
- Farkas, J., & Schou, J. (9. August 2018). *Fake News as a Floating Signifier: Hegemony, Antagonism and the Politics of Falsehood*. Hentet Juli 2021 fra tandfonline.com: <https://doi.org/10.1080/13183222.2018.1463047>
- Flamini, D., & Funke, D. (Marts 2018). *A guide to anti-misinformation actions around the world*. Hentet Maj 2021 fra Poynter: <https://www.poynter.org/ifcn/anti-misinformation-actions/>
- FN. (21. Maj 2020). *FN lancerer global initiativ til at bekæmpe misinformation*. Hentet Maj 2021 fra unric.org: <https://unric.org/da/fn-lancerer-global-initiativ-til-at-bekaempe-misinformation/>

- Folketinget. (19. Marts 2019). *L 95 Forslag til lov om ændring af straffeloven (Ulovlig påvirkningsvirksomhed)*. Hentet December 2021 fra ft.dk: <https://www.ft.dk/samling/20181/lovforslag/L95/BEH3-73/forhandling.htm>
- Funke, D., & Flamini, D. (1. December 2021). *A guide to anti-misinformation actions around the world*. Hentet December 2021 fra poynter.com: <https://www.poynter.org/ifcn/anti-misinformation-actions/>
- Global Disinformation Index. (10. Maj 2021). *Global Disinformation Index*. Hentet Maj 2021 fra <https://disinformationindex.org/blog/>
- Grundtvig, N. F. (1834). Et udkast om samfund og skole: Statsmæssig Oplysning. *Nummer i Steen Johansens Bibliografi over NFS Grundtvigs Skrifter*, s. 23-78.
- Hendricks, V. F. (7. September 2020). *Misinformationen er under coronakrisen rykket udenfor de sociale mediers mure – og ind i selve det videnskabelige miljø*. Hentet Maj 2021 fra raeson.dk: <https://www.raeson.dk/2020/professor-vincent-hendricks-om-hurtig-og-langsom-videnskab-misinformationen-er-under-coronakrisen-rykket-udenfor-de-sociale-mediers-mure-og-ind-i-selve-det-videnskabelige-miljo/>
- Hendricks, V. F., & Vestergaard, M. (2017). *Fake News - Når virkeligheden taber*. København: Gyldendal.
- Hoe, S. (11. December 2019). *Sundhedsstyrelsens direktør er færdig med at beklage folks faktaresistens. Vi skal acceptere patienter, der mener noget andet end os*. Hentet August 2021 fra zetland.dk: <https://www.zetland.dk/historie/sO3E77zm-aO9kVR61-507a0?fbclid=IwAR2VveEU99w0I7Mbs9Rc9DgJUpu2YJjoPttT5InZWXVwMmMn5Gb-VN8TBLA>
- Jensen, C., & Breinholt, C. (2006). Bare en journalistisk konstruktion? En diskussion om journalistisk selvopfattelse. *Journalistica*(3), s. 8-24.
- Johansen, T., & Bjerregård, M. (3. Maj 2020). *Frie medier sikrer information under corona*. Hentet September 2021 fra stiften.dk: <https://stiften.dk/artikel/debat-frie-medier-sikrer-information-under-corona?fbclid=IwAR0b-ybdQCLRBse6VrST1LS-EbaNMK9Eyw1apNP60Mhe0UfpqShkF6Tq7T4>
- Justitsministeriet. (7. September 2018). *Styrket værn mod udenlandsk påvirkning af danske valg og demokratiet*. Hentet December 2021 fra jm.dk: <https://www.justitsministeriet.dk/pressemeddelelse/styrket-vaern-mod-udenlandsk-paavirkning-af-danske-valg-og-demokratiet/>

- Korsgaard, L. (18. Januar 2018). *Fake news er ikke problemet. Hvad er så?* Hentet Maj 2021 fra zetland.dk: <https://www.zetland.dk/historie/sejvQMpB-a8DEYXaM-4bc35>
- Korsgaard, L. (3. Juli 2020). *Den, der råber, lyver. Mediebrugerens manual til løgnens tidsalder.* Hentet August 2021 fra Zetland.dk: https://www.zetland.dk/historie/s8qDJrRx-a8DEYXaM-83271?fbclid=IwAR2wnObezO_2zHdECwA6Xg8-WI13O6XwdB7tyHLDGucUvP0DSeqsjPcQysw
- Korsgaard, O. (2018). *Grundtvig rundt - En guide* (Årg. 1. udgave, 1. oplag). Gyldendal.
- Kulager, F. (7. Oktober 2020). *Misinformation på Facebook fungerer ligesom corona på en bar.* Hentet Maj 2021 fra zetland.dk: <https://www.zetland.dk/historie/s8DP5bLP-aOZj67pz-50f59>
- Kulturministeriet. (2021). *Medietillid, fake news og faktatjek.* Kulturministeriet.
- Laclau, E., & Mouffe, C. (1985). *Hegemony and Socialist Strategy. Towards a Radical Democratic Politics* (Årg. Second edition). Verso 2014 / E-bog / Mofibo.
- Laclau, E., & Mouffe, C. (2002). *Det radikale demokrati - diskursteoriens politiske perspektiv.* Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Latour, B. (2008). *En ny sociologi for et nyt samfund. Introduktion til Aktør-Netværk-Teori* (Årg. 1. udgave, 1. oplag). (O. a. Social", Red.) København: Akademisk Forlag / Linghardt & Ringhof forlag.
- Latour, B. (2018). *Ned på Jorden - hvordan orienterer vi os politisk?* (Årg. 1. udgave, 1. oplag). Informations Forlag.
- Lewandowsky, S., Ecker, U. K., & Cook, J. (2017). *Beyond Misinformation: Understanding and coping with the post-truth era.* University of Bristol; University of Western Australia; George Mason University.
- Leyen, U. v. (31. Marts 2020). *Sådan bekæmper vi misinformation.* Hentet Maj 2021 fra ec.europa.eu: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/fighting-disinformation_da
- Luhmann, N. (1982). The Political Code. *The Differentiation of Society*, s. 165-189.
- Luhmann, N. (1985). Complexity and meaning. *The Science and Praxis of Complexity.*
- Luhmann, N. (1993). Observing Re-entries. *Graduate Faculty Philosophy Journal*, s. 485-498.
- Luhmann, N. (1994). Speaking and Silence. *New German Critique*, s. 61.

- Luhmann, N. (1996). On the scientific context of the concept of communication. *Social Science Information*, s. 257-267.
- Luhmann, N. (1997). Limits of Steering. *SAGE Social Science Collections*, s. 41-57.
- Medborgerne. (14. December 2021). *Medborgerne*. Hentet December 2021 fra Om community organizing: <https://www.medborgerne.dk/om-community-organising>
- Nisgaard, A. (18. August 2020). *Misinformation om mundbind spredes på Facebook*. Hentet August 2021 fra dr.dk: <https://www.dr.dk/nyheder/viden/kroppen/misinformation-om-mundbind-spredes-paa-facebook?fbclid=IwAR2qYRRRRHajg7jpTRqtSt06g9NgWKKHGqjbFd4MJHPRI5lHoXzdpk1QzRY>
- Palle, H. (17. September 2021). *Signe Molde er ikke blevet magnetisk efter vaccinen. Men selv det har konspirationsteoretikeren en god forklaring på*. Hentet September 2021 fra politiken.dk: https://politiken.dk/kultur/set_og_hoert/art8324947/Signe-Molde-er-ikke-blevet-magnetisk-efter-vaccinen.-Men-selv-det-har-konspirationsteoretikeren-en-god-forklaring-pa?fbclid=IwAR1eha5nFXsMre4Ff_6dmRKUjhHJ3B5MWPn4dH0oca1awfOJ7uSgeR_oCM0
- Reuters Institute. (2020). *Reuters Digital News Report 2020*. Reuters Institute for the Study of Journalism.
- Rosling, H. (2018). *Factfulness* (Årg. 1. udgave, 1. oplag). Dansk udgave: Lindhardt og Ringhof Forlag.
- Rusbridger, A. (2018). *Breaking News - the remaking of journalism and why it matters now*. Edinburgh: Canongate Books Ltd.
- Sangild, T., & Elsøe, M. (1. Oktober 2021). *'Et åbent sind?': Konspirationsfolket fik ordet – og det var faktisk en rigtig god idé*. Hentet December 2021 fra heartbeats.dk: <https://heartbeats.dk/podcast/konspirationsfolket-fik-ordet-og-det-var-faktisk-en-rigtig-god-ide/>
- Søe, S. O. (2014). Information, misinformation og disinformation: En sprogfilosofisk analyse. *Nordisk Tidsskrift for Informationsvidenskab og Kulturformidling*, 3(1), s. 21-30.
- Sørensen, B. M., & Christoffersen, C. (27. August 2020). *Svaret på Trumps postfaktuelle samfund er ikke det faktuelle samfund*. Hentet Oktober 2021 fra berlingske.dk: <https://www.berlingske.dk/kronikker/svaret-paa-trumps-postfaktuelle-samfund-er-ikke-det-faktuelle-samfund>

- Schrøder, K. C., Blach-Ørsten, M., & Kæmsgaard Eberholst, M. (2021). *Danskernes brug af nyhedsmedier 2021*. Center for Nyhedsforskning. Institut for Kommunikation og Humanistisk Videnskab . Roskilde Universitet.
- Skogerbø, E., Ihlen, Ø., Kristensen, N., & Nord, L. (2020). *Power, Communication, and Politics in the Nordic Countries*. Göteborg: Nordicom.
- Thielst, P. (2002). *Man bør tvile om alt - og tro på meget* (Årg. 2. udvidede udgave). Frederiksberg: Det lille forlag.
- Thingsted, A. S. (1. Marts 2021). *Skal det være ulovligt at sprede falske historier om coronavacciner?* Hentet Maj 2021 fra Videnskab.dk: <https://videnskab.dk/kultursamfund/skal-det-vaere-ulovligt-at-sprede-falske-historier-om-coronavacciner>

Bilagsoversigt

BILAG 1 EU-Kommissionen - Handlingsplan for bekæmpelse af desinformation

BILAG 2 EU-Kommissionen - Bekæmpelse af desinformation om covid-19 - sådan får vi styr på fakta

BILAG 3 EU-Kommissionen - Handlingsplanen for europæisk demokrati

BILAG 4 02-05-2019 Mail fra Dansk Journalistforbund

BILAG 5 EU-Kommissionen - Europas medier i det digitale årti - En handlingsplan til støtte for genopretning og transformering

BILAG 6 Interviewspørgsmål

BILAG 7 Transskriberede interviews - uafhængige medier

BILAG 8 Transskriberet interview - Zimon August Sepnors

BILAG 9 Citater fra Handlingsplan for genopretning og transformering

BILAG 10 Citater fra handlingsplanerne, der sætter et styringsideal om handling

